

Uniformisme municipal del segle XVIII

451. Esporàdiques municipals del segle XVIII. — 452. Els mestres de minyons. — 453. Minuciosa intervenció de l'Estat. — 454. Els comptes de l'escrivà Llobateres. — 455. Dels comptes municipals des de l'any 1778. — 456. Restabliments de les aigües. — 457. Qüestions per raó del rec Monar. — 458. «Tabba del rec i resclosa de Blancafort per lo any 1780». — 459. Informe mèdic sobre La Garriga.

451. Esporàdiques municipals del segle XVIII

A. — *Al primer del mes de juny de l'any 1765, Francisco Borràs i Cases, cirurgià del present lloc de La Garriga, passat i aprovat per lo col·legi, ha fet present a l'ajuntament de est lloc, present lo procurador síndic, lo privilegi de cirurgià, havent llegit son despatx en què expressa se li observen i guarden totes les prerrogatives que deu gosar com si fos agruaduat en la universitat de Salamanca en grau major i altres que per drets de Castilla són concedits*¹.

B. — *Del mateix any 1765 hi ha esment d'unes certificacions a favor del doctor Bartomeu Jaumà, graduat de Licenciado en Medicina; i d'unes requestes contra los regidors a fi de no posar al doctor Bartomeu Jaumà en lo catastro per menor, a fi de no pagar lo personal*².

C. — *Carles III organitzà l'exèrcit parcialment a base de sorteigs anomenats quintas, perquè es prenia un home de cada cinc. La primera quinta fou de l'any 1773; en ella a La Garriga hi hagué 158 pecheros*

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre petit*, full 153.

2. Id. *Llibre registre*, manuscrit 5 i 6.

y sujetos al servicio son ciento y cuarenta y cuatro y los restantes catorce exemptos, ocho por nobles, dos por clérigos, dos por agraduados por médicos y dos por texidores maestros de lino. Per altra part, en el dit any el número de mosos de que se compone este pueblo, de la edad de 17 hasta a 36 años, son cincuenta y cinco; veinte útiles al servicio y los restantes treinta y cinco exemptos por baca talla, impedidos por defectos personales y nobles. Amb tota la bona fe l'escrivà municipal féu constar que els inútils ho eren: perquè ha tenido la pierna rompida, per cabrado, excluso por fabricante de aguardiente, inútil para padecer de sufucaciones de pecho, inútil por tener las piernas corbas...

Se ha fet lo sorteig en presència del pàrroco, regidors i batlle, en la plaça de dit lloc, i en presència de les demás altres persones, i ha eixit Bartomeu Molins; era el dia 13 de juliol de 1773; sembla que ell fou el primer quinto de La Garriga; el segon, a 27 del mateix juliol, degué ésser Joan Quintà³.

D. — El dia 31 de gener de 1776 els regidors certificaren que *en este lugar de La Garriga hay un hospital de pobres en la misma casa del común con un cuarto para ellos y el alimento de los cuales consiste en haber de buscar el mismo ayuntamiento limosna entre los individuos para ellos, porque no hay renta ninguna⁴.*

E. — *En lo dia 26 del mes de gener de l'any 1784, convocats los senyors regidors Josep Nualart, Fidel Poy i Baró, Josep Boget de la iglésia, Jaume Tenes i Francisco Prat, regidors actuals de est lloc i terme de La Garriga, en les cases del comú i universitat del mateix lloc tenint ajuntament que'l presideix lo senyor Jaume Pareres i Codina, actual batlle del dit lloc i terme de La Garriga, se ha proposat en lo presentat acte de ajuntament que, per quant ab lo real edicte imprès en la ciutat de Barcelona a 31 de maig de 1774, en el qual es prevé que se guàrdia la mateixa pràctica que se observa en Castilla, que és acordar o resoldre i donar comissió a un o dos de sos individus per a què firmia en nom del mateix ajuntament, sens necessitar de les firmes dels demás de sos individus els documents relatius al municipi, s'acordà nomenar com a tals als dits senyors Josep Nualart, regidor*

3. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre de notes*, fulls 2 i segs. fin a 8.

4. Id. id. full 18.

5. Id. *Llibre petit*, fulls 156 i 157.

decano o primer i a Fidel Poy i Baró, regidor segon; de tot això en donà fe Pau Llobateres, fidel de fechos, que ha estat present i he intervingut en dit acte ⁵.

F. — A 2 de novembre de 1785 fou nomenat Antonio Montells encargado de la carteria de La Garriga ⁶.

A 16 de març de 1788 l'apotecari Jaume Plandiura fou elegit per collector del real catastro e industrial i fogatge i fusillers, pertanyent al sobredit any; altre tant es féu en anys següents; també fou elegit clauari i majordom de propis en diferents anys i ocasions ⁷.

G. — Ací pot ésser ocasió de fer un esment a l'estadística la població corresponent a l'any 1787 ⁸. Hi havia a La Garriga 179 casas juntas, i 773 habitants.

452. Els mestres de minyons

SE conduí lo mestre de minyons dit Celdoni, fill Cardona ¹, a raó de 25 lliures lo any i començà per compte del comú lo dia 31 de octubre 1745. Als 11 de juliol 1746 se conduí Pere Pruna, fill de Arenys de Vall, per mestre en lo present lloc i terme de La Garriga, ab la obligació de ensenyar de llegir, escriure, gramàtica, comptes, doctrina, dir lo rosari tots los dies a la posta del sol i ensenyar de ajudar missa; i per dit treball lo comú li consignà 25 lliures per cada any en el arrendament de l'hostal; i alguns particulars, de la sua pròpia voluntat, li fan la vida i lo senyor rector li dóna la entrada de la iglésia².

6. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre de notes*, full 89 gir. Recordem que fou Felip V qui centralitzà el servei de correus; en 1720 es donà el primer reglament; els ministres Carvajal, Campomanes i Floridablanca, sobretot el segon en 1762, organitzaren les qüestions fonamentals. Vegeu AGUADO BLEYE, *Hist. de Esp.*, II, pàg. 454.

7. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre de notes*, fulls 81, 84 girat, 88 i segs.

8. Vegeu SALVADOR LLOBET, *El medio y la vida en el Montseny*, pàgs. 158 a 217 i 484 i segs.

1. Vegeu els números 297, 333 i 334. Sembla que En Celdoni era fill de Joan Cardona, nunci de La Garriga l'any 1725, segons pòlisses d'aquest darrer any relacionades al *Llibre llarg*, full 67 girat.

2. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre petit*, full 278.

Vui al primer de octubre 1750 se ha conduït per mestre al reverend doctor Carlos Guants. A 15 de juny de 1751 Joan Novelles, prevere, atorgà el primer dels tres rebuts a compte de aquelles cent cinquanta lliures que havia de cobrar del comú per lo espai de un any i mig que estiguí per mestre. A 11 de gener de 1759 Sebastià Bosch, prevere, firmà rebut als senyors regidors de La Garriga de tot lo temps he estat mestre de dit poble; ja ho era en 1755³.

El mestre Adjutori Puigdecamet, prevere, fou desconduït en lo dia 24 desembre de 1761. Vui dia 7 de març de 1763 se ha conduït per mestre a Antoni Plana, natural de la vila de Olot, per preu de 100 lliures quiscun any i casa franca i ab la entrada de la iglésia, ab los pactes següents:

Primo sàpia dit senyor mestre que tindrà obligació de ensenyar a llegir, escriure i gramàtica a tots los minyons fills i domiciliats en lo poble o terme; item sàpia que tindrà obligació de estar a l'estudi 3 hores al matí i 2 hores 2 quarts a la tarda.

Item sàpia dit senyor mestre que tindrà obligació de dir tots los dies lo rosari ab assistència dels minyons a la hora més còmoda per la assistència de la gent i ferà ell tocar per un dels minyons de l'estudi a ell ben vist.

Item sàpia dit senyor mestre que tindrà obligació tots los dies de festa en assistir ab los minyons de l'estudi a la missa del mig i, en defecte de esta, a la que apareixerà a ell millor, i fer-los posar tots en un puesto i fer que tinguen quietud.

Item sàpia dit senyor mestre que tindrà obligació de ensenyar als minyons lo ajudar a dir missa i la doctrina cristiana i si algun vol apendre de comptes ensenyar-li les 4 regles.

Item sàpia dit senyor mestre que tindrà obligació tots los diumenges antes de dir lo rosari, que serà a la posta de sol, de ensenyar a la iglésia la doctrina als deixebles i als que hi assistesquen.

3. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre petit*, fulls 212 i 211 girat, i *Llibre registre* any 1755, manuscrit número 5.

Item sàpia dit senyor mestre que los dies de feriat són los següents: Primo, tots los dies de festa, tant ab facultat, com sense facultat de treballar; 2 del dissapte de carnestoltes exclusive fins lo dimarts de pasqua inclusive; 4 de la vigília de Sant Esteve inclusive fins lo endemà de Sant Domingo inclusive; 5 de la vigília de Nadal inclusive fins lo dia de cap d'any inclusive; més los dies de Sant Antoni abat, Sant Tomàs de Aquino, Sant Roc, Sant Nicolau, Santa Caterina, Santa Llúcia.

Durant set o vuit anys degué romandre el mestre Plana a La Garriga, car finalment trobem una nota que diu: *Vui dia 25 del mes de agost de l'any 1771 se ha conductat per mestre a Pau Llobateres i Fatjó, natural de la vila de Granollers, per preu de 40 lliures franques, quiscun any, ab obligació de fer-li la vida, ab los mateixos pactes que del sobredit Antoni Plana, a excepció de haver de ensenyar gramàtica, que no se obliga sinó lo principi com és lo Antoni.*

Als primers del mes de març de l'any 1775 havem aconductat per escrivà de l'ajuntament al sobredit Pau Llobateres, mestre, per preu de 13 lliures franques i 1 lliura 10 sous per cuidar-se de paper blanc se ha menester per lo comú en dit any. Anàlogament es féu en 1776; en 1777, en què se li augmentà en 2 lliures el salari; en 1778⁴ i anys següents; encara era a La Garriga a principis del segle XIX⁵.

453. Minuciosa intervenció central

EN el *Llibre de notes* de l'Arxiu Municipal¹ es contenen les llistes dels cinc regidors anuals del municipi des de l'any 1740; a partir de l'any 1761, ultra el nom d'aquells, s'indica el nom del batlle biennal i del síndic procurador triennal; Carles III² va crear els diputats del comú i síndics personers, elegits pel poble, en sufragi de

4. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre petit*, fulls 103 girat i 104.

5. Id. *Llibre de notes*, full 33.

1. Full 285, o 3 començant pel capdavall a l'inrevés.

2. Diu FERRÁN SOLDEVILA, *Història de Catalunya*, III, pàg. 85: *Per a posar remei al desgavell de l'administració municipal, l'esperit reformador de Carles III i els seus ministres estableix (edicte 31 juliol 1760) una estreta vigilància que, a través de l'intendent, té per cap suprem el Consell de Castella. Era aquest qui autoritzava la lleva d'impostos municipals, que establia*

segon grau, admetent en aquests càrrecs, i en els de regidors, els plebeus³; a partir de l'any 1775 l'esmentat *Llibre de Notes* insereix cada any els noms del *diputat nou* i del *síndic personer nou*, a part dels altres càrrecs abans esmentats; en canvi, les propostes de batlle, regidors i síndics procuradors les feia el mateix ajuntament, segons ordre de 12 d'agost de 1774⁴.

El dia 27 de abril de 1783 feren pregons per les parts acostumades de est poble de La Garriga per a què compareguessen los caps de casa en la casa del terme; i, ajustats que foren, elegiren 24 vocals i estos votaren, devant de l'escrivà de l'ajuntament, dos vots quiscum, un per diputat i altre per síndic personer; i elegiren, per tenir més vots, esto és per diputat al doctor Esteve Viader i per síndic personer el magnífic doctor Esteve Oliveres i Torra de plaça, los dos de la present universitat de La Garriga⁵.

Es conserva còpia de la dotalia, que vingué de Madrid, en est lloc, com a realització de la progressiva intervenció i inspecció del poder central en qüestions d'hisenda; comença així: *Principado de Cataluña. Lugar de La Garriga, Corregimiento de Mataró. Reglamiento de los cargos y gastos que se deberán satisfacer del caudal de propios i arbitrios del lugar de La Garriga, con consideración del producto anual que tienen y consta al Consejo, por los documentos y relaciones que se han remitido*; fou dada a Madrid a 9 de març de 1768⁶.

En els propis comprenia el arriendo del mesón, de la pesca salada, del aceite y en el derecho de los granos, havent-s'hi d'incloure també el sobrante de la renta del aguardiente y el de penas de cámara; els arbitris consisten en el drecho de un treinteno impuesto sobre los frutos y semillas que se cogen en el término, en la facultad de vender hielo o nieve y en los repartimientos que se hacen entre los vecinos.

---

el salari dels empleats, fixava la xifra de despeses ordinàries i extraordinàries. Fou la destrucció dels darrers vestigis d'autonomia municipal ... la reforma de Carles III havia tingut com a principal efecte d'omplir les viles d'advocats, de fiscals i d'escrivans ... Els ajuntaments no poden invertir un sol ral de llurs rendes municipals.

3. AGUADO BLEYE, *Historia de España*, II, pàg. 442.

4. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre de notes*, full 71.

5. Id. id. full 44.

6. Id. id. 228 i segs.

En la dotación fija y anual para las cargas y gastos de este pueblo s'hi comprenien: els salarios para el del corregidor, sus tenientes y el aguacil mayor, para el de la escuadra del baile del Vallès, para el de los cinco regidores y procurador síndico de dicho pueblo, para el del escribano del ayuntamiento, para el del maestro de primeras letras, para el nuncio; y la satisfacció dels censos a que està afecta la casa del ayuntamiento y otros edificios del común y los réditos de diferentes censos con que se hallan grabados los referidos efectos.

En els gastos ordinarios y extraordinarios alterables, para satisfacer los derechos de los títulos del baile, regidores y procurador síndico, el alquiler o arrendamiento del vivero de árboles, para el mayordomo depositario de propios, para la satisfacció del dos por ciento que del total rendimiento de los expresados ramos de propios y arbitrios (excepto de los repartimientos, por no deberse exigir de ellos), se debe entregar anualmente en la tesoreria del ejército de Cataluña, i altres despeses eventuales, com les causes d'ofici.

Partidas que se excluyen: La del salario del que cuida de la iglesia, por no ser carga de propios ni arbitrios⁷; la de el colector del catastro, por deberse pagar de su repartimiento; la de las dietas de regidores, por deberse excusar las diputaciones, no siendo en un caso muy urgente y con permiso del consejo, valiéndose de otros medios sin este gasto; la del reparto de los conductos de las aguas para el riego de las tierras, por no tener en ellas interés los propios y deberlos satisfacer los terratenientes...

Si hi hagués sobrant se depositaría en arca de tres llaves que la una tendrá el presidente de la junta, otra el depositario de propios y la otra el escribano del ayuntamiento, para aplicarlo a la redención de censos, al pago de los atrasos, y pel que sigui en benefici del común, justificant-ho por medio del intendenta.

---

7. Heus ací un llunyà reflex de l'enciclopedisme que imbuïa molts governants centrals d'aleshores; ells començaren el procés de dissolució intel·lectual de l'antiga compacta religiositat del país. Vegeu J. VICENS VIVES, *Aproximación a la Historia de España*, pàg. 138.

454. Els comptes de l'escrivà Llobateres

EN el Llibre Petit de l'Arxiu Municipal de La Garriga hi ha la següent advertència: *Tots los sobredits comptes des de l'any 1774 inclusive fins al present any de 1779 i los que en avant plantaré en lo present llibre jo Pau Llobateres, mestre de minyons i escrivà de l'ajuntament, serà la mateixa formació ab sa càrrega i des-càrrega que los que porten a Mataró per anar a la Real Contaduria, per a que, en cas que alguna vegada se esdevingués que se haguessen de tornar a formar, ja se'n podran regir sens tenir algun temor. «Vale et juve»¹. Efectivament, els estats de comptes es van succeir fins a 26 de març de 1808. Heus ací els de l'any 1774.*

CÀRREGA dels arrendaments de l'any 1774 és lo següent:

<i>Primo, de l'arrendament de l'hostal a càrrec de Josep Font . . . . .</i>	<i>100 ll.</i>
<i>2.º de l'arrendament de la pesca a càrrec de Joan Vilavendrell . . . . .</i>	<i>43 ll. 10 s.</i>
<i>3.º de l'arrendament de l'oli a càrrec de Antoni Fàuria. . . . .</i>	<i>40 ll.</i>
<i>4.º de l'arrendament del gra a càrrec de Pau Sauquer. . . . .</i>	<i>30 ll.</i>
	<hr/>
	<i>213 ll. 10 s.</i>

Lo que han cobrat los regidors de est any 1774 de alguns arrendataris de l'any 1775 és lo següent:

<i>1.º de Joan Font, de l'arrendament de l'hostal. . .</i>	<i>15 ll.</i>
<i>2.º de Joan Tordera, de l'arrendament de l'oli. . .</i>	<i>8 ll. 4 s. 11</i>
<i>3.º de Joan Vilavendrell, de l'arrendament de la tenda . . . . .</i>	<i>9 ll. 16 s. 8</i>
	<hr/>
<i>Total càrrega. . . . .</i>	<i>246 ll. 11 s. 7</i>
	<hr/> <hr/>

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre petit*, full 111.

DATA. *Salaris:*

1. Per lo salari de cinc regidors i procurador síndic, a vuit lliures quiscun	48 ll.
2. Per lo de l'escrivà de l'ajuntament.	9 ll.
3. Per lo del mestre de primeres lletres	70 ll.
4. Per lo del nunci i lloguer de casa	19 ll. 17 s. 7

Gastos fixos:

1. Per les propuestes i títols de regidors	5 ll. 2 s. 7
2. Per la carta de pago de aguardent	7 ll.
3. Per la carta de pago del dos per cent.	33 ll. 15 s. 3

Gastos extraordinaris i alter.

1. Per un alguasil	3 ll. 12 s.
2. Per lo treball de buscar la cadena, a l'escrivent d'En Torres per formar los comptes de 1773 i tinent corregidor de Granollers.	3 ll. 15 s.
3. Per los malalts	9 ll. 1 s. 2
4. Per paper blanc i paper sellat.	3 ll. 10 s.
5. Per lo lloguer de la casa del senyor mestre.	5 ll. 10 s.
6. Per los verederos	6 ll. 18 s.
7. Per adobar lo camí real, esto es lo empedrat de la rasa d'En Fillol.	7 ll. 10 s.
8. Per lo advocat i procurador	14 ll.
Total data.	<u>246 ll. 11 s. 7</u>

Francisco Reig i Real, depositari ².

Molt semblants són els comptes dels anys successius; però amb algunes variants i aclariments dels esmentats conceptes; així algun cop es substitueix el nunci per lo criat dels regidors. Així en l'any 1777 es pagà lo salari dels vereders que passen les ordres dels Il·lustres Se-

2. Arxiu Municipal de La Garriga, Llibre petit, full 105.

nyors Superiors; lo salari i treball de cópiar les ordres que se han rebut en dit any; lo segon terç del real catastro del tres per cent de propis del present any 1777; lo últim terç del real catastro per la cota de l'aiguardent corresponent al present any 1777; a Salvador Alsíu, hospitaler, per lo treball de passar malalts i bords i per aliments; per a remetre les propuestes i títols de regidors de l'any 1778 a Barcelona i després per anar-les a buscar a Granollers; i per uns plets sostinguts pel municipi ³.

455. Dels comptes municipals des de l'any 1778

HEUS ací un seguit de notes ¹ espigolades en els comptes dels anys successius: en 1778 paguí per quatre vegades de anar a buscar lo notari a Granollers, grana per la cavalcadura, i per quatre vegades de menjar per dit escrivà, que sempre vingué per coses dependents del comú, 3 lliures 5 sous; paguí per dos vegades del treball de portar ordres per altres llocs, per avisar bagatges per la tropa que passà en lo mes de juliol i per oli se necessità per dita tropa en la nit, 1 lliura 16 sous 11 diners; paguí per adobar dos escopetes del comú, per adobar una porta de la casa del comú, per passar un plec a altre lloc, per altre plec i una carta que vingué a est ajuntament per lo correu, i per la caritat de dos cristians nous, 1 lliura 13 sous 10 diners.

En 1779 i en altres anys successius es pagà a Josep Nualart per lo arrendament del vivero de arbres; en 1781 i en altres anys es cobra per l'arrendament de la fleca; en 1782 i en anys següents es cobraren les pensions que percebeix est comú dels establiments de les aigües atorgats a favor dels individus de dit comú; a partir de l'any 1785 es paga per lo sou del doctor Masdevall.

Les relacions administratives amb Mataró vénen confirmades amb anotacions com les següents, totes de l'any 1783: Per dos dietes de un alguacil que vingué ab ordre del senyor governador de Mataró, per fer compondre lo camí real, 3 lliures 12 sous; per lo pago de tres pensions

3. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre petit*, fulls 108 y 109.

1. Totes elles extretes de l'Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre petit*, successivament des del full 111 al 136 girat.

de la govella i de la aigua que's pagaren quan se capbrevà a Mataró, 3 lliures 9 sous; per lo treball de remetre los llibres del real catastro per menor, a la secretaria de l'Il·lustre Senyor governador de Mataró i després de firmades tornar-les a buscar, 1 lliura 4 sous.

A partir de l'any 1789 els comptes són redactats en llengua castellana i, encara, en lloc de comptar lliures i sous, es porten per *reales*. Així del dit any consta: *pagué al procurador de San Miquel del Fay por 4 pensiones a que está afecta la casa del común, de un censo anual de 3 libras 12 sueldos, y son por los años 1781, 1782, 1783 y 1784, 144 reales; pagué a Josep Nualart, labrador de ésta, por otro censo anual a que también está afecta otra casa del ayuntamiento, de pensión 3 libras 8 sueldos, que son por todas las pensiones cesas hasta el año 1777, 200 reales.*

En 1790 es pagaren *por dos zorras presentadas a este ayuntamiento; i es cobrà por dos zorras que se mataron en dicho año, han valido sus pieles 6 reales 3 dineros*. Durant l'any 1791 es pagà *por la ferramenta se necesitó por la pasera del común; en els anys successius es cobrà por aguardiente*. En 1797 es pagà *por el valor de la construcción de las nueve insignias que, con decreto del muy ilustre senyor intendente de fecha 24 julio de 1797, construyó Domingo Soler, maestro sastre de Granollers, por la junta y ayuntamiento, como y también por el trabajo de dicho Soler de ir en Barcelona a buscar la ropa para dicha construcción, 762 reales 6 diners.*

Heus ací unes curioses anotacions relatives a l'any 1798: *Pagué por el abogado y procurador del común a buena cuenta por la media conducta y trabajos hechos en el pleito tiene el común contra Josep Nualart, labrador de ésta, sobres de no querer éste estar sujeto a los regidores en el precio de las carnes se matan en la carnicería, siendo dicho Nualart dueño de ella; no obstante tener dichos regidores la facultad de darle dicho precio, ganado con causa en la real sala, 223 reales 13.*

Pagué por una información que se hubo de hacer en virtud de una carta que vino de superior en asunto del arriendo del mesón; trabajo de abogado y emanuense; asimismo para la recomposición de la sala del común, trabajo, yeso y ladrillos; hacer de nuevo tres medidas necesarias al común, esto es: tres cortanes, un medio cortán y un picotín,

fabricado en la villa de Granollers, como y también afinar los pesos del común y remendar la romana del mismo común, 151 real 18.

Pagué para hacer nueva la media puerta de la casa del común, entre madera, manos y clavos; y remendar la arca de cinco llaves y poner en ella los panys; asimismo hacer la pota nueva de un golfo y la balda nueva por la puerta de la casa del común, 47 reales 10.

A partir de l'any 1801 hi ha una nova manera de portar els comptes; en ells apareixen *por el sueldo del corregidor sus tenientes y alguaciles, consta de recibo signado de número 1, ochocientos sesenta y quatro reales y quince dineros; por la escuadra de Valls y verederos, consta de recibo signado de número 2, cuatrocientos y setenta reales;* en els anys que segueixen es troben anotacions similars.

456. Restabliments de les aigües

RELACIÓ ¹ dels restabliments de les aigües ² que ha fet lo ajuntament de La Garriga a alguns particulars:

1. A 21 de febrer de l'any 1757 se féu restabliment a Josep Boget de la iglésia, de la aigua del torrent dit de Sant Martí, a cens de 6 sous, ab entrada de un parell de pollastres.

2. A 21 de febrer de l'any 1757 se féu restabliment a Jaume Dalmau i Rosselló de Munt, de la aigua de la font d'En Rosselló, del torrent de les Toies, a cens de 6 diners, ab entrada de un parell de polles.

3. A 13 de juny de l'any 1763 se féu restabliment al reverent Miquel Alrani, de les aigües de la font de la Cova, a cens de 6 diners, ab entrada de un parell de pollastres.

4. A l'any 1763 se féu restabliment al doctor Francesc Oliveres i Torra de plaça, del sobrant de les aigües de casa Cassart, a cens de 2 diners.

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre de notes*, full 216 ó 43 al revés, i següents.

2. Les aigües establertes a favor del municipi, a cens emfitèutic, ara eren restablertes o subestablertes pel municipi a favor dels particulars.

5. A 25 de maig de l'any 1764 se féu restabliment a Anton Gorcs de Llerona, de les aigües del torrent de Fontanelles, a cens de 1 sou, ab entrada de un parell de pollastres.
  6. A 3 de juliol de l'any 1766 se féu restabliment a Francesc de Rosselló Caselles i Terrés i a Josep Nualart de les aigües subterrànies i pluvials corrents del riu del Congost, a cens de 1 sou, ab entrada de 5 lliures.
  7. A 27 de gener de 1771 se féu restabliment a Josep Torra de la Riba, de les aigües del torrent dels Albers, a cens de 6 diners, amb entrada de un parell de pollastres.
  8. A 9 de febrer de 1771 se féu restabliment a Esteve Canal, de la facultat de regar una peça de terra, a cens de 6 diners, ab entrada de un parell de pollastres.
  9. A 9 de febrer de 1771 se féu semblant restabliment a Pere Miquel, a cens de 1 sou, ab entrada de un parell de pollastres.
  10. A 17 de febrer de 1775 se féu restabliment a Bernat Torra i Cortada, de la aigua del torrent de Valldeoliva, a cens de 6 diners, ab entrada de un parell de pollastres.
  11. A 17 de febrer de 1775 es féu semblant restabliment a Miquel Pinell, per a regar, a cens de 6 diners, ab entrada de un parell de pollastres.
  12. A 31 de gener de 1776 se féu restabliment a Esteve Illa del sobrant de les aigües té establertes Josep Soler de La Ametlla, a cens de 3 diners, ab entrada de 14 lliures.
  13. A 14 de setembre de 1778 se féu restabliment a Nicolau Daví de La Ametlla, de les aigües que discorren al torrent de Sant Nicolau, a cens de 6 diners, ab entrada de 5 lliures.
- Vui dia 10 de març de 1783 se ha fet restabliment a Pau Dalmau i Rosselló de Munt, de la aigua que escapa de Francesc de Rosselló Caselles i Terrés i de Josep Nualart de la riera del Congost, fins al torrent d'En Planell; ab pacte que, en cas que los regidors vulguen repartir-la ab altres dega convenir en allò que dits regidors feran; a cens de 6 diners, ab entrada de un parell de pollastres.

Vui dia 10 de març de 1783 se ha fet restabliment a Esteve Terrades i Roig, dels sobrants de la aigua de Josep Oliveró i de la aigua que's repartirà en lo torrent d'En Planell, a cens de 6 diners, ab entrada de un parell de pollastres.

Vui dia 29 de gener de 1784 se ha fet restabliment a Josep Nualart, de les aigües dels torrents nomenats Cuspineres, Malivern, de la pineda del Buc, Juncarol i d'En Fiol, en poder de Martí Vermell, notari de Granollers, a cens 1 sou.

457. Qüestions per raó del rec Monar

EN el Llibre registre de l'Arxiu Municipal de La Garriga hi ha notícia d'un despaig a fi de que los regidors del present poble, pena de 200 lliures, cèssien i se abstinguen de continuar la obra nova de haver obrat rec per dintre los horts i cases de Esteve Fortuny, Maria i Joan Llorens, mare i fill, Pere Miquel i Nualart i Bernat Torra i Cortada, dat en Barcelona a 27 de juny de l'any 1767.

En 1773 es plantejà un conflicte judicial entre els regants amb l'aigua del rec Monar i els amos de Blancafort del Molí¹; mentrestant aquells presentaren un escrit acusant a aquests d'*impedir que dicha agua llega a las tierras de los particulares del referido término, desperdiándola y volviéndola a la riera*, i que publicaven que, a *exemplo de los reyes. que rinden las plazas por hambre, lo han de executar contra els regants haciéndoles perder la cosecha.*

Però la cosa no devia ésser tan clara a favor dels regants com ells volen suposar, quan precisament *en el dia 7 del corriente mes de agosto se confirió en el propio lugar de La Garriga el alcalde de Granollers, como comisionado del gobernador de Mataró, asistido de un notario, aguacil y portero, a fin de poner en ejecución la concordia, que impugnaven els regants, con motivo de ser perturbativa de la posesión en que se hallan, y, sin querer darles copia de la comisión, amansó a unos con pena de carsel, a otros con apremios, y poniendo a todos con el mayor conflicto.*

1. Vegeu els números 356 i 378.

Arribades les coses a aquests extrems, *Don Juan Felipe de Castaños, caballero pensionado de la distinguida orden española de Carlos III, del consejo de Su Majestad, intendente del ejército y marina de Cataluña, con los respectivos ministerios, bayle general, juez privetivo de todas rendas reales, patrimoniales y monicipales, subdelegado de la Junta de comercio, fábricas y moneda del reino, y presidente de las de esta provincia, consulado y real compañía de Barcelona a islas de Barlovento, etc.*, ordena: als Blancafort, que dexan pasar las aguas libramente a las tierras de los suplicantes, sin ponerles impedimento alguno, del modo que pasaban antes de la introducción de este pleito; i als seus subordinats ordenà que s'inhibissin d'aquesta qüestió, reservant-la al tribunal de esta intendencia; era el dia 23 d'agost de 1773².

Sembla del mateix temps un aranzel de les terres de regadiu inseguint lo tractat en la concòrdia; i dites terres mai no han pagat lo regar; a continuació segueix una llarga llista de propietaris, quarteres, quartans i picotins de les finques llurs, i indicació d'un dels aigua-regants amb les terres del qual confinen; per exemple: *Jaume Iglésies confina ab Rosselló, 2 quartans* ³.

Finalment esmentarem un memorial original a fi de pagar a l'home que cuida de menar l'aigua del rec Monar sos jornals, fet l'any 1778 ⁴. De manera anàloga tenim notícia que *vui dia 16 i 23 del mes de abril del present any 1780, ha anat al subhast la present tabba; i, per no haver-se trobat postor algun, lo ajuntament la ha encarregada al magnífic Pau Quadres i Blancafort, inseguint lo manat per lo senyor intendent ab la provisió feta als 4 de febrer de 1780* ⁵.

A 10 de maig de 1780 es féu un nou aranzel de les terres de regadiu. A 18 d'agost del mateix any Pau Argila Blancafort exposà a l'ajuntament que en la última concòrdia sobre la recomposició i conservació de la resclosa i rec del Molí de Blancafort fou convingut: que, quan les despeses no excedissin de 25 lliures anuals, els Blancafort farien les obres, pagant-ne solament una sisena part, quedant la resta

-
2. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre de notes*, full 12 girat i segs.
  3. Id. id. fulls 8 girat i segs.
  4. Id. *Llibre Registre*, manuscrit 22.
  5. Id. *Llibre de notes*, fulls 209 girat a l'inrevés.

a càrrec dels aigua-regants ; però que quan excedissin de dites 25 lliures, aleshores calia un acord previ de l'ajuntament ; i, deia En Blancafort, que aquest era el cas present.

L'ajuntament primer acordà de contestar a 22 del mateix mes ; però seguidament a 20 d'agost acordaren : *se li respon que no'ns volem moure del que nos serà manat per lo senyor intendent general de Barcelona* ⁶.

Pel maig de 1781 es féu un altre aranzel de les terres de regadiu. A 24 del mateix mes fou remès als consorts *Pau i Margarida Argila Quadres i Blancafort*, dient-los que tampoc en dit any havia obtingut postor la *tabba* i que *per tant queda a càrrec de vostres mercès, per lo preu de 100 lliures, la manutenció de dits rec i resclosa i repartiment de la aigua*. Les terres de regadiu en total sumaven 109 quarteres, 11 quartans, 1 picotí i un terç ⁷.

És cosa curiosa la *tabba* per pendre a preu fet lo fer lo rec en la roca de més amunt de la resclosa de Blancafort; diu que a qui interessi que acúdia a la plaça de La Garriga que se li lliurarà inseguint los pactes de la present *tabba*; diga-hi qui dir hi voldrà, que el qui per menos ho ferà, a aquell se lliurarà; vui dia 21 de abril de 1782 se ha lliurat la present *tabba* a favor de *Pau Sauquer, Tomàs Llorens i Anton Mas*, tots tres mestres de cases de La Garriga, per preu de 290 lliures ⁸.

458. «*Tabba per lo rec i resclosa de Blancafort per lo any 1780*»

TOTHOM que entendre i dir vulla en arrendar lo escurar i tenir corrent lo rec i resclosa del Molí nomenat de Blancafort de La Garriga, apte i capaç per passar-hi en tot son districte una mola de aygua, en pena de una lliura per quiscuna vegada que se trobarà omissió.

6. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre de notes*, full 215, al revés.

7. Id. id. 208 i segs. al revés.

8. Id. id. 40 i segs.

Item sàpia lo arrendatari estarà obligat a envigilar que en la bassa del dit Molí èntria tota la aigua possible fins a una mola, en pena de una lliura per cada vegada que se trobarà omissió.

Item sàpia lo arrendatari que sempre i quan esdevinga per algun cas fortuït o passetjants o bestiar espatllassen la vora de dit rec o se embossàs, per quals motius o motiu se desperdiciàs aigua, podran dits cònjuges Blancafort i sos successors remedià-lo a gastos de dit arrendatari, no remediànt-ho est encontinent, pagant est a dit Blancafort sis diners per hora de cada moço que li tindrà ocupat.

Item sàpia lo arrendatari que tindrà obligació en los cinc mesos de maig, juny, juliol, agost i setembre de repartir la aigua entre los individus que tenen regadiu; i, perquè sia ab igualtat, comència i sien preferits los qui tenen terres regants de la primera regadora de dita aigua, si regar voldran, i, regat que hagen estos, pàssia i dega passar a repartir-la i a obrir la segona o immediata regadora, i aixís subseguidament fins a la última; sens que puga obrir-se segona vegada alguna regadora fins i a tant hàgien tots regat o pogut regar una vegada; i feta esta tòrnia a començar ab lo mateix ordre a obrir la primera regadora i subseguidament les demés...

Item sàpia lo arrendatari tindrà obligació de avisar los individus que tenen terres de dit regadiu dotze hores antes que no los tòquia regar; e igual obligació los avisats respondre encontinent si volen la aigua o no, per poder avisar lo immediat i subsegüent...

Item sàpia lo arrendatari tindrà obligació de invigilar que ningú no òbria regadora alguna sens ordre o permís seu; i cas que succeesca hi ha en frau i contra lo disposat a la present tabba, caiga lo agressor en pena de tres lliures, que executaran los senyors regidors, a utilitat de dit arrendatari; com i també si algun deixa desperdiciar la aigua després de haver regat no essent puntual en tapar la regadora...

Item sàpia lo arrendatari que los bans o penes en què caurà i executaran dits senyors regidors deuran entregar-se als cònjuges Blancafort i a sos successors, firmant-ne recibo a favor de dits regidors i deuran servir a compte i en descàrrec dels gastos extraordinaris esdevinguts i esdevenidors en dita resclosa i rec del molí i en satisfacció del que deuran contribuir los senyors regidors...

Item sàpia lo arrendatari estarà obligat a cobrar en primer lloc de tots los que regar voldran aquells diners o més per cortà que, a més del preu se lliurarà la present tabba, vullen los senyors regidors petxar per los gastos extraordinaris de dita resclosa i conducto; quals quantitats deurà entregar a dits Blancaforts i a sos successors, cobrant-ne recibo, que deurà entregar a dits senyors regidors.

Item sàpia lo arrendatari que qualsevol individu vulla regar li hàgia de donar la aigua necessària, en la ocasió li espèctia, les hores necessàries, pegant dit individu a utilitat de l'arrendatari sis diners per cortà del terreno que regarà quiscuna vegada, o aquella major o menor quantitat per la qual se lliurarà...¹

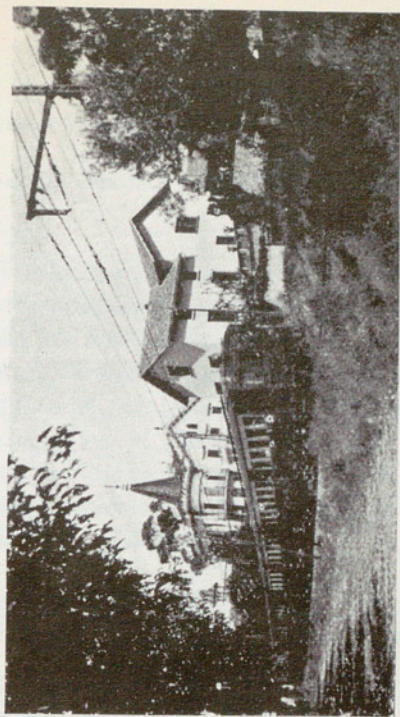
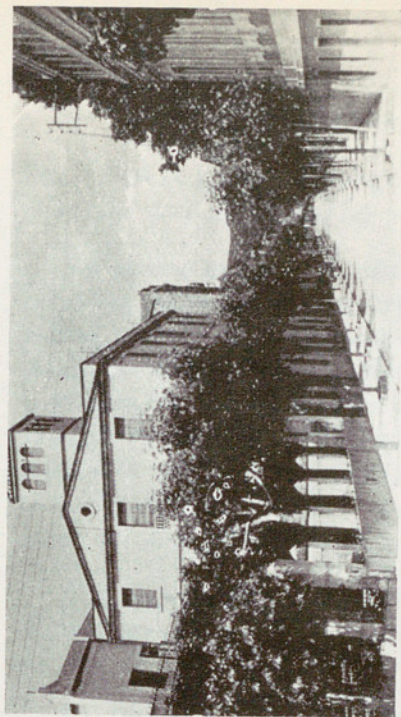
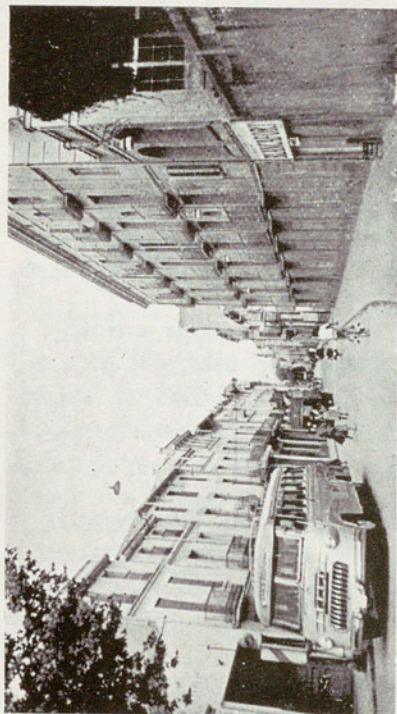
459. Informe mèdic sobre La Garriga

A 7 de febrer de l'any 1770 es contestà a un llarg interrogatori sobre l'estat i naturalesa del terme de La Garriga; hi ha respostes tan curioses com les següents: *Tiene el termo de extensión de levante a ponente media hora y de mediodía al cierzó una hora, poco más o menos; las labores son arar, cavar y fangar, estas labores se hacen con aradas, azadas y fangas de fierro; en els boscos hi havia encinas, pinos y rarísimos robles; no hay floresta alguna; la distància fins a Barcelona era de seis horas y media; se usa de la agua de pozo y fuente de suficiente calidad.*

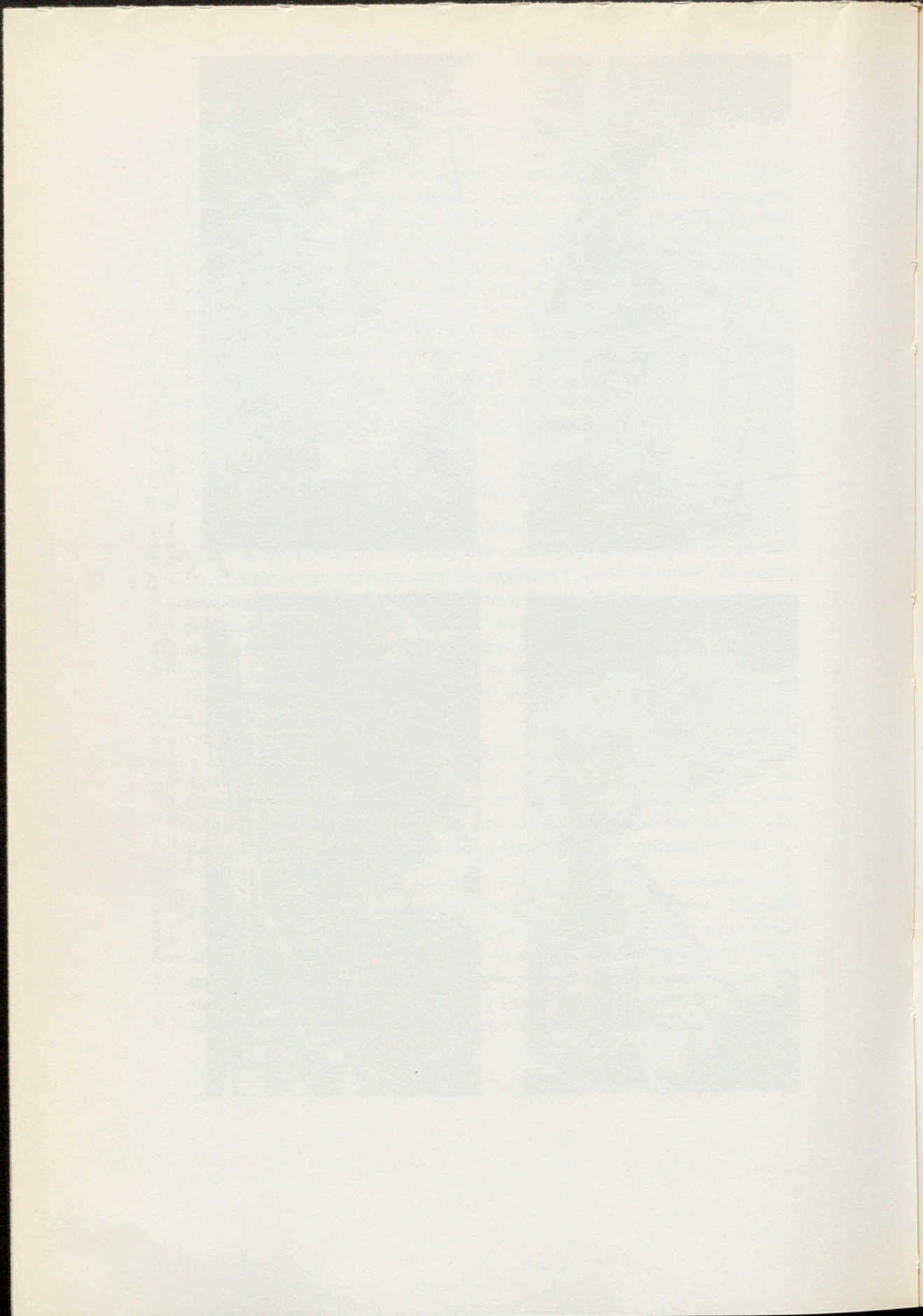
Però la més interessant informació és la relativa a la salut pública que sembla redactada pels mateixos metges aleshores residents a La Garriga; val la pena de destacar ací no solament l'aspecte d'història mèdica, sinó particularment de gran diferència de salubritat en comparació de l'actualitat garriguenca; vegeu sinó les següents ratlles:

Los médicos del lugar fundando sus máximas en el constante y seguro modo con que obra la universal naturaleza, se creen obligados a decir acertivamente que el lugar, ya por la proximación a las aguas del río nombrado Congost, ya por la situación de los montes y valles que la rodean, está expuesto a padecer algunas dolencias, porque los vientos de aquilón hacia los fines de enero y de agosto inducen mudanza en el tiempo y en los humores de los hombres destemplanza; pero que

1. Arxiu Municipal de La Garriga, Llibre de notes, fulls 209, 210 i 211, al revés.

VI. - 1. Final del carrer dels Banys [522 i 553]. — 2. El carrer de Cardedeu [524]. — 3. El Passeig de J. A. Pri-
mo de Rivera [523]. — 4. El tren electrificat avança entre les torres d'estiueig [567].

estas dolencias son tan benignas que la misma naturaleza, quasi sin el auxilio de la medicina, las vence.

En verano es quasi accedente el calor que, unido con la humedad, causa tal trastorno en los cuerpos, en cuyos humores habia ya destemplanza, que la más crecida parte de los habitantes del lugar queda insultada de calenturas intermitentes, tersianas, benignas, legítimas y perniciosas, cuya fuerza se levanta en el principio del verano, en la canícula se manifiesta su vehemencia, y en el otoño, al paso que se disminuía su vehemencia, degeneran en algunas cuartanas. Para la curación de unas y otras los médicos hicieron grande aprecio de la quina, de abundante diluyente y de benignos purgantes.

A las referidas causas se añaden los alimentos, por ser malos y tan escasos, que la mayor parte de los moradores se ve reducida a fatal miseria de haber de mendigar.

Los médicos aborrecen extremadamente los medicamentos con el espacioso título de arcanos; invigilan socorrer a la naturaleza, sabiendo que ésta obra muy sencillamente con medicamentos simples; no obstante estiman en mucho las sangrías en efectos inflamatorios, garrotillos, anginas; laudano líquido de Sidenam para enfrenar dolores, conciliar sueño, etc.

No obstante el grande tropel de las fiebres con que se aflige el lugar y las mira por su principal enemigo, los hombres, aunque infermizos, aquí mueren en aquel número en que mueren los hombres que viven en país estimado por más saludable ¹.

En una sollicitud signada per Francesc de Rosselló Draper, a 4 de juny de 1805, diu que, essent el terreno enfermizo de calenturas tercianas, no permite a los convalecientes asistir a la parroquial para oír la santa misa; i tornà a repetir anàlegs conceptes en altra sollicitud de 12 de juny de 1816 i en una altra de 22 de setembre de 1831 ².

Creiem que les febres eren principalíssimament degudes al cultiu i consegüent amarament del cànem en les basses ad hoc. Aquesta deficiència sanitària fou absolutament conjurada en desaparèixer completament el cultiu del cànem en el terme de La Garriga.

1. Document manuscrit de l'Arxiu Municipal de La Garriga.

2. Arxiu de can Terrés, *Lligall de les capelles*.

Dels grans trasbalsos, seqüeles de la revolució francesa

460. La «guerra gran» contra la revolució francesa, de 1792 a 1795. — 461. Intermedi entre dues guerres amb França. — 462. Espetecs de la guerra napoleònica en 1808. — 463. El sometent a la guerra dels francesos en 1809. — 464. Els primers ajuntaments constitucionals. — 465. Retorn a l'antic règim de 1814 a 1819. — 466. Nou període de constitucionalisme, 1820 a 1823. — 467. Sota la reacció absolutista de Ferran VII, des de 1823.—468. De la normalitat municipal fins a 1828.

460. La «guerra gran» contra la revolució francesa,
de 1793 al 1795

PEL mes de març de l'any 1793 va esclatar la guerra amb la França revolucionària; el sentiment de defensa al Principat va sentir-se enardit pel sentiment monàrquic, ofès en la veïna república, i per l'esperit religiós, perseguit per la revolució francesa; l'exèrcit va formar-se de voluntaris; el de Catalunya el dirigí primer victoriosament el general Ricardos; després la campanya fou desgraciada ¹.

En els llibres de l'Arxiu Municipal de La Garriga trobem esment de la cooperació garriguenca; varen pagar-se *por el trabajo se ha tenido con diferentes veces de avisar bagajes de otros lugares, para venir a este pueblo, para la tropa que descansaba en él, para el transporte de su*

1. Vegeu AGUADO BLEYE, *Manual de Historia de España*, II, pàgs. 407 i segs. SOLDEVILA, *Historia de Catalunya*, III, pàgs. 61 a 79.

equipaje, aceite y carbón, para la guardia de prevención y banderas, en todo el año próximo pasado de 1793, 78 reales 19².

Hi ha nota de les classes dels fadrins per fer soldats, vui dia 26 de abril de 1794; nota de l'un terç de catastro per fer lo reparto per los soldats, vui dia 5 de maig de 1794; hi ha una llista dels individus voluntaris del poble de La Garriga, feta als 14 de maig de 1794, los quals són per lo somatent³, principals Joan Poy del Bosc, Josep Oliveró; hi ha altra llista del dia 31 maig per lo segon somatent, Sagimon Mir i Ribes cabo comandant, amb una nota final posterior que diu los sobredits han arribat en esta vui dia 29 juny.

Vui dia 1 de juny de 1794, convocats en la casa del comú los individus de est poble, per fer los capitans dels somatents, han votat o determinat que Jaume Serratacó, Jaume Pareres i Codina i Josep Nualart estos determinien i elegesquen los capitans per la companyia dels somatents — i ells mateixos se poden elegir — que millor los apareguen; i per lo cas de enfermetat o ausència que faltàs algun dels tres sobredits, en dit cas se elegeix a Josep Bachs.

Segueixen les llistes: dia 15 juny van per lo tercer somatent a Vic, Antoni Poy del Bosc capità; dia 23 juny de 1794 van per lo quart somatent a Figueres, quals marxaren en dit dia, Josep Noguera per comissionat; dia 29 juny 1794 van a la sort los següents per anar en lo somatent, i han marxat a 7 juliol, en lo matí... Esteve Fàuria i Xammar comissionat... i han arribat en esta a 26 juliol, que són 20 dies.

Altra relleva que marxà a 21 de juliol portava a Antoni Borrell comissionat; dia 13 de juliol se ha fet extracció dels següents que marxaran a 4 agost, Mariano Pareras i Codina comissionat; altra relleva, Jaume Oliveró, pagès, comissionat, marxat a 18 agost; altra relleva dia 10 agost 1794, Esteve Nualart comissionat, malalt, i per ell Gregori Bui-xó, que ha marxat a 1 de setembre; altra relleva, Joan Batlles Llobet comissionat, que ha marxat a 15 de setembre; altra relleva Esteve Vinyoles, fill de Josep, comissionat, que ha marxat a 29 de setembre.

2. Arxiu Municipal de La Garriga, Llibre Petit, full 128.

3. Davant la invasió francesa el general comte de la Unión, successor del general Ricardos, va veure clar que l'única solució estava en el poble i va ressuscitar el sometent, a 6 de maig de 1794. L'expedient era bo, perquè vulgues no vulgues, tots els homes capaços, dels quinze als quaranta anys, i, amb possibilitat de rescatar-se, fins als seixanta, havien d'acudir a la lluita, i Catalunya mateixa havia de sostenir-los en gran part. SOLDEVILA, loc. cit., pàg. 72.

Altra relleva, Esteve Nualart comissionat, que marxarà a 13 de octubre; altra relleva, que marxarà a 27 de octubre, Pere Parera de Pimar, major, comissionat; altra relleva que marxarà a 10 de novembre, Sagimon Oliveres i Queralt comissionat; altra relleva, Miquel Serratacó i Massaguer comissionat; altra relleva, Francisco Prat comissionat; altra relleva, Genís Fàuria comissionat; altra relleva, Antoni Fàuria, comissionat; altra relleva, Jaume Oliveres Torra comissionat; altra relleva, Antoni Fàuria, comissionat; altra relleva, Tomàs Tarrés comissionat.

En total doncs varen fer-se 20 expedicions; ha durat lo sobredit somatent fins a 19 març 1795⁴, que són deu mesos i 4 dies... com consta del recibo de la entrega de armes en lo quartel de Gerona...; en les primeres expedicions es troba alguna advertència com aquesta: *Macari Mallol, va per ell lo fill de Esteve Alerm; també se'n troba alguna com la següent: Sebastià Martí ha comprat lo no haver-hi de anar; però són coses molt poc freqüents.*

És cosa curiosa d'observar alguns àlies consignats en les llistes; a saber: *Cisteller, Xim, Cerdanet, Petita, Cugul, Quel, Teixidor, Pituita, Perillo, Escloper, Grasset, Massana, Llinosa, Payret, Tinent*⁵. En els comptes presentats després de l'any consta que es pagaren 105 rals i 22 diners *por el trabajo de traer órdenes a otros pueblos por el fin de que viniesen bagages en ese por el transporte del equipaje de la tropa*⁶.

A part del sometent hi hagué lleves de voluntaris; així el dia 16 febrer de 1795, *Francisco Pairet de La Garriga, fill de Antoni Pairet i Maria, cònjuges, edat setze anys, pren partit de voluntari durant la guerra contra França; és de una estatura quasi mediana, cabell castanyo, té una piga entre les dos celles; se li ha advertit la pena de deserció*⁷; hom anomenà aquests voluntaris amb el nom de miquelets.

4. La guerra gran com l'anomenaren els coetanis, finí amb la pau de Basilea, 22 de juliol de 1745; la república francesa restituïa al rei d'Espanya totes les conquestes; Godoy va obtenir el títol de *príncep de la pau*.

5. Les notícies d'aquest número de les quals no s'indica altra procedència, les hem extret de l'esmentat *Llibre petit*, fulls 157 girat a 211, de l'Arxiu Municipal de La Garriga.

6. De l'esmentat *Llibre petit*, full 129 girat.

En el *Llibre de notes* de l'Arxiu Municipal de La Garriga, full 106, es conserva nota dels comptes del primer dels esmentats sometents; es despesaren 128 lliures i 8 diners, des de 15 de maig a 8 de juny.

7. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre de notes*, full 107 girat.

461. Intermedi entre dues guerres amb França

DIA 14 maig de 1798 se ha resolt que del dia present en avant se posa en son degut exercici lo ofici de mostassaf començant a exercir-lo en dit dia lo senyor regidor primer qui lo exercirà per tot est mes, i després entrarà lo segon en lo dia primer de juny i successivament els altres, canviant-se cada mes.

Per un altre document coetani ens assabentem que fou prohibit de posar en les tabbes dels arrendaments, per orde de superior, lo donar los arrendataris, a més del preu oferirien, los quartans de oli que se acostumava posar i ells pagaven per la llàntia de la Minerva... Reflex de l'esperit enciclopedista que afectava les esferes del govern central, del qual ja en veiérem una altra espurna en el número 453.

En el mateix any de 1798 es promogueren qüestions amb Josep Tey, perquè es presentaren declaracions jurades com la següent: *Francisco Roca ha jurat que, junt ab Hipòlit Baró, Jaume Francàs, Josep Ungles, Esteve Fàuria i Pau Martí en una tarda de alguns dies atràs, que era festa, menjaren dins de la casa de Josep Tey ansiam amanit, junt ab pa i vi; i que després de haver-ho menjat, per sa part pagà lo declarant tres sous...*

En virtut de la orde de data en Mataró 14 maig de dit any que mana verificar la eixida dels emigrats francesos se ha manat a Anton Muné, francès, moço de can Parera de Pimar a fi de donar compliment a dita orde; altre tant es féu amb Francesc Constanç; a 11 i 12 de juny es feren diligències a fi de trobar i manar al reverend Anton Cavaller, prevere, de nació francès, per a eixir de aquestos dominis, conforme manen les ordres, i no se ha trobat en part alguna¹.

En el mateix any 1798 el moliner de Blancafort, Francesc Tries, promogué un aldarull perquè, en detriment de l'arrendatari de la *tabba del gra grosser*, venia gra a la menuda; l'ajuntament se'n queixà amb raó advertint que *ya se experimentó en años pasados no haber querido ninguno obligarse a este ramo y fué un grande trabajo por el ayuntamiento*

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre de notes*, fulls 121 i segs.

que entonces era, cuando venía el caso de haber de adelantar cebada para los caballos transeúntes del Rey; fou resolt que el moliner no podia vendre a la menuda ².

Envers lo dia 23 de agost de 1799 se ha fet per Josep Nualart i Jaume Mallol la revista següent dels horts de la riera del Congost, de envers les roques d'En Nualart, a fi de poder-los regar ³...

A 18 de juliol de 1802 se ha elegit per servir de nunci per est poble de La Garriga a Joan Costa, fadrí, solter; se li va arrendar una casa i un hort del carrer de Samalús, però el propietari de la casa digué me reserve jo Esteve Galvany la llibertat de menjar figues de la figuera de dita casa i lo poder-me'n portar un cistell cada any ⁴.

Dia 16 febrer de 1803, estant convocat lo ajuntament en la casa del comú comparegué Valerià Nualart, ab son privilegi de collector de les butlles de la Santa Cruzada; per consegüent exempt de contribució i servei de càrrecs consajls... ⁵

462. Espetecs de la guerra napoleònica en 1808

No cal dir que fou pels garriguencs una gravíssima sotragada la guerra contra l'emperador dels francesos Napoleó el gran; recordem que a 10 d'abril de l'any 1808 sortia de Madrid Ferran VII i que a 20 de juliol del mateix any va instal·lar-s'hi Josep Bonaparte, el rei Pepet dels nostres besavis; aquesta guerra no estructurà un front de resistència a l'invasor, sinó que la lluita s'estengué per quasi tota la península; ara, com durant la guerra gran, el sentiment religiós i el sentiment monàrquic mantingueren el caliu i la flama de la resistència del poble.

El dia 9 febrer de 1808 se han posat en possessió los regidors següents: Josep Oliveró, Esteve Nualart, major, Diego Torra i Cortada, Francisco Guilla, Hipòlit Poy i Baró, pagesos; Dalmau Viader, síndic, procurador general per lo tercer any. Dia 1 maig se ha posat en poses-

2. Arxiu Municipal de La Garriga, full 123.

3. Id. id. full 128.

4. Id. id. full 139.

5. Id. id. full 144.

sió los següents, esto es: per diputat, a Joan Tenes, i, per síndic personer, a Esteve Illa, pagès¹. A 7 de febrer ja era batlle Joan Partegàs Poy del Bosc.

El dia 3 abril de 1808 se han fet pregons per est poble de La Garriga, a fi que tots los fadrins i viudos assistèsquien luego en la casa del terme, inseguint la orde s'ha fet a Mataró 12 de març 1808; i luego de compareguts se'ls ha llegit dita orde². Hi ha una nota dels somatents que comencen a 8 del mes de juny de 1808, primera relleva que anà al cordó de Montcada, que fou comissionat Esteve Nualart, regidor; ultra aquest n'hi anaren dotze més; estos hi estigueren 8 dies fins a 15 juny inclusive; comissionat, a 15 sous lo dia, 6 lliures; los 12 són 96 jornals, a 11 sous 3, són 54 lliures³.

Dia 15 agost de 1808 lo honorable senyor Joan Poy del Bosc, batlle de est poble, ha embargat, a alguns particulars de dit poble, lo següent: A Andreu Mateu, masover de la Torra de Rosanes, li ha embargat de orde de la Junta de Granollers, tots los fruits pertanyents a son amo lo senyor marquès de Llupià; a Pau Batlles i Llobet li ha embargat los fruits del terçó de dit marquès de Llupià; a Ramon Alsiu li ha embargat los fruits del terçó dit de Pinós, que ho collecta Carlos Giol de Centelles; a dit Ramon Alsiu li ha embargat los fruits que collecta del benefici del senyor canonge Regàs i de Puig-rubí; als reverents senyor rector i domer, se los ha embargat los delmes; a Pau Bertran i Salomé se li ha embargat lo arrendament corresponent a Don Francisco Borràs⁴.

Quan en el mateix any 1808 es redactaren les tabbes per als anys següents ja es preveieren les dificultats per causa de les presents tribulacions; o que l'arrendatari sàpia estiga obligat a conformar-se, en cas obligat tinga obligació de subministrar a les tropes de Sa Majestat, que Déu guarde, tot lo pa que serà necessari per lo sustento de dites tropes, pena de 3 lliures per cada vegada farà lo contrari i a més pagarà los danys i gastos ocasionarà; i pendrà lo tal obligat sos corresponents recibos de dita tropa i que sien respaldats i los guardarà per sa bonificació, a fi de satisfer-li lo impost del que haurà subministrat; ab lo ben entès

1. Arxiu Municipal de La Garriga, Llibre de notes, full 166.
2. Id. id. id.
3. Id. Llibre petit, full 206 girat.
4. Id. Llibre de notes, full 166.

que quan arribia haver subministrat per a dita tropa per lo valor de 30 lliures de ardit, de estes en amunt dega lo ajuntament satisfer al dit obligat lo import del que dita tropa hage gastat; i que al cap de l'any se passien los comptes i quèdien iguals uns i altres ⁵.

Els terços de la plana de Vic i de la comarca d'Olot, que en conjunt sumaven 2.500 homes, baixaren el 5 d'agost del mateix any 1808 per a barrar el pas als francesos que es dirigien a Granollers; als 9 i 13 de l'esmentat mes es baten amb l'invasor, en les immediacions de La Garriga, on tingueren algunes baixes. Pel mes d'abril de l'any 1809 un nombrós exèrcit francès, comandat pel general Saint Cyr, passa pel Congost i envaeix la plana de Vic ⁶.

463. El sometent a la guerra dels francesos en 1809

DE tothom és coneguda la lamentable conducta de la família reial espanyola davant les exigències de Napoleó; no gaire més airo-sa va ésser l'actuació dels organismes centrals de l'estat; no és d'estranyar, doncs, que ara, com durant la *guerra gran*, la lluita fos sostinguda més aviat per voluntat popular, que ara àdhuc va concretar-se en aquella fórmula pintoresca que va universalitzar el nom de *guerri-llas*; altre cop el sometent fou arma de combat; vegeu, si no, les següents notes de l'Arxiu Municipal ¹.

Arreglament de sometents de La Garriga que comencen a 14 desembre de 1808; que los següents han marxat en dit dia: 1 Jaume Maurí, comissionat, i segueix una llista, fins a 51. Segon sometent que ha marxat a Terrassa a 3 gener 1809, qual se remet a la justícia de Terrassa, i són los següents: 1 Martí Tey, comissionat, i segueixen altres 12 noms. Tercer sometent que ha marxat a 12 gener de dit any a Terrassa: 1 An-

5. Id. id. fulls 167 a 170.

6. FORTIÀ SOLÀ, *Història de Torelló*, II, pàgs. 355 i 356. ADOLF BLANCH, *Història de la guerra de la Independència*, Barcelona 1861, vol. I, pàgs. 143 i segs. ANTONI DE BOFARULL, *Historia crítica de la guerra de la Independència en Catalunya*, Barcelona 1886-7, pàgs. 96 i 97; 314 i segs.; 339 i 342. FORTIÀ SOLÀ, *Aiguafreda*, Barcelona 1932, pàgs. 141 i segs. Vegeu també la nostra *Història del Santuari de la Mare de Déu de Puiggraciós*, pàgs. 123 i segs.

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre de notes*, fulls 163 i segs. fins al 175.

toni Borrell, comissionat, i altres onze. *Quart sometent que ha marxat a 20 gener a Granollers: 1 Josep Torra de la Riba, comissionat, i continua amb altres 20 noms.*

Quint sometent que ha marxat a 22 gener a Granollers i després a Caldes de Montbui: 1 Sebastià Iglésies, comissionat, amb altres onze. Sisè sometent que ha marxat a 1 febrer, remès a casa Bordons de Llinàs: 1 senyor Esteve Illa, comissionat, amb altres vint-i-nou. Setè sometent que ha marxat a 8 febrer a la part de Mataró: 1 senyor Josep Pareres i Codina i Mas i altres dotze. Octau sometent que ha marxat a Mataró a 4 març: 1 Vatlterià Nualart, comissionat, amb altres 62. Novè sometent que ha marxat dilluns a 13 març: 1 Jaume Oliveró, comissionat, amb altres 41.

Dia 16 març de 1809 se han posat en possessió als següents: Magnífic Francesc de Rosselló i Draper, batlle; Joan Batlles i Llobet, Francisco Noguera, Josep Boget, Jaume Surell, Jaume Mallol, regidors; Pere Fàuria i Torró, síndic procurador. En maig de 1809 se han posat en possessió los següents: Martí Tey, diputat; Jaume Fortuny, síndic personer.

Dotzè sometent que ha marxat a 20 març: 1 Miquel Ramissa, comissionat, amb altres dinou. Onzè sometent que ha marxat a 27 març: 1 Josep Oliveró, major, comissionat, i dinou d'altres. Dotzè sometent que ha marxat a Tagamanent a 2 de maig: 1 Francesc Guilla, comissionat, i deu més. Tretzè sometent marxat a Tagamanent a 23 de maig: 1 Josep Pla de Rosanes, comissionat, amb quinze més. Catorzè sometent marxat a Montcada a 6 juliol: 1 Tomàs Tenes, comissionat i d'altres setze. Quinzè sometent marxat a Sant Celoni a 11 juliol: 1 Miquel Solà i Llorens, comissionat, amb altres setze.

Segueixen després unes lleves de sometent que totes marxen cap a la Conreria; una el 18 de juliol composta per Salvador Parera de la Pinyonera, com a comissionat, i altres 17 homes; altre a 25 de juliol, amb Ramon Mallol per comissionat i dinou altres; a 1 d'agost, amb el comissionat Josep Pareres i Mas, partiren altres dinou homes; a 8 d'agost partí Joan Poy del Bosc, menor, comissionat, amb altres dinou; a 15 d'agost, el comissionat fou Pau Castellssaguer, que marxà amb altres dinou homes; a 22 d'agost fou comissionat Jaume Oliveró, que partí amb una lleva d'altres dinou homes; a 29 d'agost, amb el comissionat Miquel Donadeu, en partiren dinou més.

A 1 de setembre de 1809, mitjançant un tracte amb els regidors, *Andreu Desplà, se obliga a cuidar dels aliments dels presos de la presó, pagant-los lo comú, i així mateix conduir ab bon cuidado tots los malalts detinguts o recollits en est hospital, i passar-los de est poble als altres immediats e igualment tots los bords que se presenten en dit hospital...*; entre les compensacions En Desplà tenia *estada franca de la casa dita del comú de dit terme* ²...

Vingué després el *vintitresè sometent, marxat a La Batlloria a 2 setembre: i Sebastià Iglésies, comissionat, amb deu persones més. A continuació consten, encara cinc altres lleves de sometent, que totes marxaren cap a La Conreria: una a 5 de setembre, amb Josep Boixó per comissionat, i altres 19 homes; altre a 12 de setembre, duent per comissionat a Miquel Bolvena, amb altres 16 persones; a 19 de setembre partí Joan Alerm de comissionat amb dotze companys; a 24 de setembre marxà de comissionat En Salvador Parera de la Pinyonera, amb altres catorze; i, finalment, a 3 de octubre Josep Pareres i Codina conduí, com a comissionat, altres tretze homes.*

464. Els primers ajuntaments constitucionals

DIA 8 març de 1810 se han posat en possessió los regidors, com de consuetud; dia 30 gener 1811 se han posat en possessió los senyors batlle i regidors següents: Joan Batlles i Llobet, batlle, i els cinc regidors acostumats; consta també que en 1812 se han posat en possessió los regidors. De manera anàloga consta que en tots els esmentats anys s'elegiren els corresponents diputat i síndic personer ¹.

Recordem, però, que en 1812 s'aprovà la constitució de Càdiç; tot seguit trobem la repercussió a La Garriga: *Dia 6 de desembre de 1812, de resultes de la convocatòria general celebrada en la tarda del dia de aquí en la iglésia parroquial de est poble, part oriental del sobredit, per los veïns o ciutadants del mateix, en presència del senyor batlle, — preceïts los avisos públics corresponents i de estil — al efecte de elegir nou*

2. Arxiu Municipal de La Garriga, paper solter manuscrit.

1. Les notícies de tot aquest número de les quals no s'indica altra procedència han estat extretes de l'Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre de notes*, fulls 176 i 177.

*electors que deuen anomenar el batlle, quatre regidors i un procurador síndic, per servir en dit poble lo any següent, a tenor del capítol 6 del de Sa Majestat les Corts Generals i Extraordinàries de 23 de maig del present any i inseguint lo article 313 de la Constitució*²...

Dia 1 gener de 1813 se ha posat en possessió lo nou ajuntament constitucional, compost de Esteve Illa, batlle o alcalde; Pere Fàuria i Xammar, regidor primer; Anton Dalmau i Puig, regidor segon; Miquel Bolvena, regidor tercer; Joan Aspa, regidor quart; Josep Torra de la Riba, síndic procurador. Posteriorment en març de 1813 se ha elegit a Vicents Santigosa per servir lo empleo de regidor primer, que ha pres possessió per exoneració del que ho era Pere Fàuria i Xammar.

Dia 1 gener de 1814 han pres possessió lo alcalde i dos regidors novament elegits per servir en lloc del tercer i quart als de l'ajuntament constitucional e igualment ha entrat en possessió lo nou síndic procurador; quals alcalde, regidors i síndic són los següents: Vallerià Nualart, alcalde; Miquel Serratacò i Massaguer, Jaume Torra i Claus, regidors; Joan Orpí, cirurgià, procurador síndic. Advertim com per conseqüència de la constitució de l'any 1812 el municipi de La Garriga entrà per primera vegada en un règim uniforme amb tots els ajuntaments d'Espanya.

Seguim connectant els esdeveniments generals amb el nostre municipi; amb el tractat de Valençay, a 8 de desembre de 1813, es féu la pau entre Napoleó i el rei Ferran VII; en lo mes de març de l'any 1814, per raó de haver de passar nostre rei Fernando per Catalunya, disposà lo Jefe Polític de esta Província la recomposició de les carreteres o camins reals; per qual motiu, de ordre de l'alcalde i ajuntament constitucional de aquest poble, per medi de un home de cada casa, per via de càrrec consell, se ha repassat o reconegut i adobat lo camí real del present terme, des de Gallicant fins a la Vidriera, lo que se ha executat en lo dia 26 de dit mes de març, en presència del mateix batlle i regidors, empleant-hi la gent cosa de mig jornal cada un dels que assistiren, que foren uns 160 homes, a poca diferència.

Igualment de ordre de la mateixa justícia de dit poble se ha recompost lo empedrat comú de la creueta, que en estos últims anys se havia espatllat; a qual fi, después de haver lo alcalde constitucional Vallerià

2. Arxiu Municipal de La Garriga, Llibre de elecció constitucional, 1812.

Nualart fet portar o conduir ab carros de alguns particulars o veïns de est poble, per via de càrrec consejil, les pedres necessàries en dit empedrat, ha quedat recompost ab dos dies; qual recomposició se ha practicat en lo modo següent, a saber: lo dia 31 de març hi han treballat Jaume Serra i Marçal i Josep Palau, àlies Baucells, mestres de cases, servits de una partida de homens destinats a l'efecte; quals treballs han fet a ses pròpies expenses, com a càrrec consejil, si bé que Nualart ha fet la vida al mestre de cases Marçal, i Terrés la ha feta a l'altre mestre de cases Baucells, també per via de càrrec consejil...

També correspon a aquest període la següent nota: *Se han comprat i pagat de diners del comú una vara grossa i altra de xica, per lo senyor batlle, quals, juntes, costen la suma i quantitat de cinc lliures, dotze sous i sis diners.*

465. Retorn a l'antic règim en 1814 a 1819

LES hostilitats amb els francesos es suspengueren per l'abril de 1814; pel juny del mateix any els francesos evacuaren les places que encara ocupaven; i tot seguit, en el mateix any de 1814, amb el rei Ferran VII es retorna a l'antic règim i comença una nova tongada d'absolutisme, la qual forma política durarà fins a 9 de març de l'any 1820. Naturalment que les seves conseqüències arribaren fins a La Garriga; vegeu-ne les següents notes:

Dia 30 de agost de 1814 se ha tornat a posar en possessió de batlle al senyor Joan Poy del Bosc, pagès, de esta, essent testimonis lo senyor Dalmau Viader, cirurgià, i Isidro Casanoves, mestre de primeres lletres de esta. Dit dia han pres possessió: de regidor Hipòlit Baró; per síndic procurador Dalmau Viader; per diputat Maties Fàuria; per síndic personer Joan Llobet; id. per diputat Doctor Francesc Pedrals. Dia 31 del mateix agost ha pres possessió de regidor Diego Torra Cortada. Dia 7 de setembre de 1814 se han posat en possessió de regidors, en reemplaç dels que falten de l'any 1808, los següents: Per regidor primer Francisco Noguera, pagès; per regidor segon Bernat Blasi; per regidor quart Esteve Vilardebò.

Vui dia 9 de setembre de 1814, los senyors regidors, diputats i síndic personer, ab intervenció del molt honorable senyor Joan Poy, batlle

del present poble de La Garriga, se ha tingut una junta ab concurrència de molts individus del citat poble a fi de arreglar i distribuir la aigua del molí de Blancafort, inseguint la mandatòria resultada de l'auto formal expedit per lo senyor intendent de esta província de fetxa quatre de febrer de 1780, ... a lo que se ha oposat lo sobreexpressat senyor batlle, manant a dit ajuntament que se abstingua de semblant reparto i arreglo de aigua, per lo motiu de tenir dit senyor batlle manat per lo senyor intendent, ab ofici de 18 de setembre de l'any 1807, que no permètia, baix sa responsabilitat la citada distribució i torn de aigües...

I, essent tant perjudicial i gravós a la citada universitat la referida mandatòria del senyor batlle, i preveient les fatals conseqüències i contínues renyines se tindrien entre los particulars aigua-regants; atenent que encara estava en litigi en los últims anys antes de la última guerra i que posteriorment se ha continuat sempre lo mateix arreglo i distribució, sens haver observat la menor oposició de persona ni tribunal algun; i, de altra part, en vista del nou ordre de coses que apart deuria haver desvanescut los dubtes que podia tenir lo senyor batlle; ha resolt dit ajuntament convocar a la universitat a fi de acordar lo més convenient per a defensar la possessió immemorial de repartir i ordenar proporcionalment en tots anys dites aigües del molí de Blancafort.

Per lo que, en lo dia 11 del mateix setembre, a les set hores del matí, convocada la universitat de est poble, ab concurrència del magnífic ajuntament, resolgué se donàs curs a la defensa de dit riego...

A 14 de març de l'any 1815 se ha donat possessió de batlle al senyor Jaume Parera de Pimar, i als regidors; més tard prengueren possessió, com de costum, el diputat i el síndic personer; semblantment, en els respectius casos, anà complint-se durant els anys successius fins a l'any 1820. D'aquesta època, donat a Madrid a 24 de juny de 1815, és el título de encargado de la cartería de Garriga, agregada a la principal de Barcelona, en favor de Miguel Serratacó¹. Del mateix any 1815 ja consta haver-se concedit els tradicionals arrendaments de l'ai-

---

1. Fins aci les notes d'aquest número les hem extret de l'Arxiu Municipal de La Garriga, Llibre de notes, fulls 177, 178, 180 i segs.

guardent i de l'hostal²; anàlogament consten arrendaments en anys posteriors.

En una relació enviada a 8 de desembre de l'any 1816 es diu que *en este término no hay cosecha ni consumo de lino, sí empero la hay de cáñamo, que es de cosa de 150 quintales, computados unos años con otros, cuya cantidad, o su mayor parte, se consume ya regularmente en el mismo pueblo por medio de sogueros, alpargateros y demás vecinos.*

De l'any següent és curiosa la següent nota: *Se avisa al públic que inseguint ordres superiors ab què és libre lo pastar i vendre pa; qualsevol persona podrà usar de dita llibertat en lo present poble i terme de La Garriga...; també es féu lliure la venda de carns. Vuy dia 25 abril de 1817 ha acordat lo ajuntament, presidit per lo senyor Batlle, lo acte de que jo lo infrascrit Isidro Casanovas, com a secretari de l'ajuntament, tinguia en mon poder lo sello del Comú...*

466. Nou període de constitucionalisme, 1820 a 1823

Al disgust per la mala política dels absolutistes s'uniren les ingerències de l'estranger i de les societats secretes¹ per a provocar la revolució de l'any 1820; a primer de gener el comandant Riego proclamà novament la constitució de l'any 1812; a 9 de març va jurar-la el rei Ferran VII; el nou període constitucional durà fins a l'any 1823; representà una tongada d'anticlericalisme, anarquia i violències.

En lo poble de La Garriga als 19 dies del mes de març de l'any 1820, a conseqüència i en compliment de lo previngut per medi de les ordes superiors i preceïnt los corresponents avisos al clero, particulars visibles i al públic de dit poble de La Garriga, per disposició del molt honorable senyor batlle i magnífic ajuntament, en la matinada del mateix dia, luego de ser acabada de celebrar la missa matinal, se ha

2. Arxiu Municipal de La Garriga, Borró del Comú de La Garriga, any 1815, del qual extreiem també les notícies que posem a continuació en el text.

1. Vegeu AGUADO BLEYE, *loc. cit.*, II, pàgs. 561 i 562.

publicat i jurat la constitució política de la monarquia espanyola ab les formalitats de estil, per les corporacions, empleats, clero i poble, presidint dit senyor batlle Vicenç Santigosa ab sa vara i los demés individus de l'ajuntament ab ses laudes o insígnies...; ho autoritza el secretari Isidre Casanoves. El dia 25 de març es féu l'elecció del nou ajuntament constitucional ².

D'entre la multitud de *tabbes* de les concessions municipals d'aquests anys ³ esmentarem ací les corresponents a l'any 1821. Hi ha la *tabba* de l'hostal, que fou concedit a Andreu Desplà per dues lliures, en la qual es preveu *que qualsevol altra persona que vulga usar de la llibertat de tenir hostal deurà satisfer al mateix arrendatari aquella quantitat que corresponguia a proporció*. Hi ha la *tabba* de l'arrendatari que *deurà tenir i vendre aiguardent anissat doble i de senzill i resolis, tot bo*, però consta que *no se ha trobat postor per la present tabba*; l'any següent, 1822, va concedir-se a Ignasi Pasqual, per 13 lliures.

L'arrendador de pesca salada i drogues havia de tenir *bacallà bo, de sec i de remullat; congre bo; peixopalo bo, de remullat i de sec; arangades; arroj bo i de medià; fideus prims i medians; ametlles crues, dolces i de torrades; avellanes torrades; sucre blanc, sucre roig, sucre candi; clavells, canyella fina, pebre negre i del Jamaí, safrà, salses bones, matafaluga, confits, secalls, melindros, bescuits; borregos dels fins dels forns dulciaris de Barcelona; xacolata bona i mediana; sabó moll i de llosa, sofre, paper blanc i del d'estrassa; plomes bones per escriure, Beceroles ⁴, Fr'Anselms ⁵ i Doctrines ⁶; cotó de blens, sè-mola, pinyons, farina de blatdemoro, aiguacuit, claus i tatxes de tota sort, gavarrots ⁷, cansalada, botifarra, llard i segí*. Aquesta *tabba* no va obtenir postor.

2. Arxiu Municipal de La Garriga, *Lligall XIII*, número 10.

3. Reunides a l'Arxiu Municipal de La Garriga, *Lligall dels arrendaments*.

4. Les *beceroles* o *abecedari* per a l'escola.

5. Deu referir-se al llibret de màximes versificades compost pel celebèrrim Fra Anselm Turmeda per la primavera de l'any 1397; en posseim un exemplar editat a *Manresa per Ignasi Abadal, plaça de l'Olm*, sense data.

6. Es refereix als opuscles compendis de doctrina cristiana.

7. Tatxa amb cabota grossa.

També consta que no va trobar-se postor per *arrendar la privativa i obligació de vendre oli i sal*. Tan malament devien anar les coses que tampoc no va sortir postor per a vendre carn de moltó per l'any 1822 i, per això, l'ajuntament arribà a un acord amb l'esmentat Desplà; és curiós de remarcar que per cada porc que es matés per vendre havien de pagar-se *dos duros de plata* a l'ajuntament.

Finalment hi ha la *tabba de qualsevol persona que entendre i dir vulla en arrendar lo escurar i tenir corrent lo rec i resclosa del Molí nomenat de Blancafort de La Garriga, apte i capaç per passar-hi en tot son districte una mola de aigua; era el menador de l'aigua; havent anat la present tabba al públic subast se ha lliurat a favor de Joan Llobet, per preu de 33 lliures 15 sous, però si bé és veritat que se ha lliurat la present tabba a favor de Joan Llobet, lo cert és que, segons convocatòria de aigua-regants, tinguda en la casa del comú, anirà a nom del comú.*

467. Sota la reacció absolutista de Ferran VII, des de 1823

AMB la intervenció de França, mitjançant l'exèrcit anomenat *els cent mil fills de Sant Lluís*, a partir del 7 d'abril de 1823, es restablí el règim absolutista en mans del pobre rei Ferran VII, però seguiren les crueltats; aleshores els voluntaris reialistes van ésser oposats a les milícies liberals; aquells voluntaris foren el planter del futur partit carlí que polaritzà en el germà del rei, l'infant Carles¹; per això, el voluble Ferran VII aviat va considerar-los com una sublevació i va perseguir-los durament²; heus ací, en breus pinzellades, l'explicació profunda de les notes que segueixen.

Un certificat del batlle de La Garriga diu *que en la noche del día siete al ocho de diciembre de 1823, hallándose de tránsito en este pueblo monsieur de Tournalane con la brigada de su nombre y con motivo del asesinato de uno de los carromateros de la propia brigada, ocurrido en*

1. AGUADO BLEYE, *loc. cit.*, pàgs. 567 i segs

2. *Id. id.* pàg. 570.

dicho pueblo y en la misma noche, le fué preciso detenerse en la siguiente mañana del indicado día ocho.

A 31 de gener de 1825 fou comunicat que a La Garriga no residien subjectes de los que hayan sido milicianos voluntarios; en canvi a 12 de febrer pogué escriure's al governador de Mataró sobre estados y noticias de los voluntarios realistas... que ningún aumento ha tenido el número de los trece alistados; a 14 de març es comunicà que cupieron a este pueblo en la última quinta el número de tres hombres; una comunicació del 17 de març diu que, malgrat el bando publicat, a La Garriga no varen pas recollir-se armes ni municions de guerra.

En un ofici del 30 d'abril diu el batlle que los únicos oficiales que se hallan en este mi distrito son los dos siguientes, a saber: Don Martín Prat, teniente de infantería, que perteneció al primer batallón del brigadier Don Antonio Coll y actualmente con la misma graduación, procedente de los depósitos suprimidos de oficiales realistas reside en este pueblo... y don Jaime Puigllunell, subteniente de infantería, agregado al E. M. de la plaza de Barcelona. A 12 de maig va rebre's el certificat de defunció d'Esteban Santmartí, soldado que fué del sexto batallón de cazadores del Ejército Real.

Llista dels individus de la companyia de voluntaris realistes del poble de La Garriga: Isidro Forcada, sargento segon; Anton Fortuny, cabo primer; Esteve Bassa, cabo segon; Josep Ventura...; Esteve Alsiu; Josep Donadeu, Joan Parera, Jaume Clos, Marc Canal, Ignasi Roviralta, Josep Fortuny i Vilavendrell, Esteve Casals àlias Feliu, Ramon Blancafort, Isidro Sagrera; La Garriga 20 abril de 1825. Durant el mes de maig se n'hi afegiren divuit més, que es deien: Noguera, Pla, Pi, Blancafort, Carreres, Montpart, Boget, Garriga, Talí pare i fill, Rosselló, Boget i Punsic, Vilardebò, Valls, Poy, Bachs i Puig³.

Noticia o relación comprensiva del rendimiento de los arbitrios en el presente pueblo de La Garriga desde primero de enero de 1827, su inversión y existencia en fin de diciembre último: Rendimiento de los arbitrios consistentes en el arriendo del percibo de un sueldo por cada libra carnícera o gruesa de carne fresca, 165 libras; su inversión en

3. Arxiu Municipal de La Garriga, Lligall XIII, número 11.

armamentos y otros gastos de equipo para los voluntarios realistas del presente pueblo, 29 libras, 4 sueldos; existencia en fin de diciembre de 1827, 135 libras, 16 sueldos... Y, por lo perteneciente al año de 1826 nada rindieron los tales arbitrios, ni se invirtió, ni existía nada en fin de diciembre de aquel año... Muy Ilustre Señor Subinspector de voluntarios realistas de Cataluña ⁴.

Amb data del 31 de gener de 1828 posseïm la *lista nominal de los hombres de dicho pueblo que se unieron a las partidas de sublevados y de los que se han presentado a consecuencia de la real alocución de 28 de setiembre último; una bona part d'ells eren els voluntaris reialistes abans esmentats; anotem ara José Pla, menor, capitán de voluntarios reales, presentado con sable. A 18 de febrer es comunicà que se recaudó en el presente pueblo la cantidad de 300 libras para reintegrar, como se verificó, a Tomás Bosch vecino del mismo, igual cantidad que se le había exigido por los sublevados. A 25 d'abril va informar-se que Francisco Ventura antes de su captura y durante su permanencia en este pueblo nunca fué procesado criminalmente. A 8 de juliol es certificà de Tomàs Fortuny es sujeto de buena fama, vida y costumbres, no ha sido adicto al sistema constitucional, ni menos ha sido miliciano voluntario, como ni tampoco ha tomado la menor parte en la última revolución.*

A 15 de setembre de 1828 el batlle de La Garriga comunicà al de Les Franqueses que *en atenció a no haver vingut de eix terme ningun vara de justícia en la nit antepassada a presentar los bagatges i carros en est poble, resulta ser molt pocs los que se'm presentaren i, per causa de la falta de ells i altres, me vegí en los majors apuros ab la tropa i precisat a haver-ne de llogar molts, i per tant esperava una entrevista per a solucionar el pagament dels perjudicis.*

468. De la normalitat municipal fins a 1828

A. — *Vui dia 16 febrer de 1825 congregats los senyors regidors en la casa de est comú, a instància de varios agua-regants del regadiu comú nomenat del rec Mulnar del Molí de Blancafort, han resolt i acordat unànimes arreglar la agua de dit regadiu, que comència est arreglo*

4. Arxiu Municipal de La Garriga, *Lligall XIII*, número 12.

demà dijous dia 17 a la punta de dia, podent regar cada aigua-regant sols la quarta part de la terra que hi tinguia, i que ninguna persona púguia regar més de dita part, ni desperdiciar la aigua, ni obrir fibla alguna, sens lo permís de Bernat Blasi, menador, tot baix pena de 3 lliures, per cada contravenció; a 2 de març va acordar-se començar altre torn anàleg; semblantment a 4 d'abril.

A 20 de març alguns veïns de La Garriga sollicitaren a l'ajuntament que els concedís de regar de l'aigua del rec Monar, però aquell argüí que jamai se havia assenyalat aigua de distintes rescloses a una mateixa pessa o porció de terreno, ni variant o canviat una aigua ab altra...; majorment atès la formal distribució i arreglo que de la aigua de sota les Roques d'En Nualart, més avall dels polls del molí d'En Caselles, destinada per dits subjectes se féu als 16 de juny de 1818, per disposició del mateix ajuntament i posà en execució i observància Anton Dalmau i Puig, regent la vara en aquella ocasió; i no atengué la sollicitud.

Són també d'aquest temps les notes de multes imposades a alguns aigua-regants per incompliments del torn i de les ordres donades.

B. — A 31 de gener de 1825 fou comunicat que el municipi *ha reelegido por su secretario a Isidro Casanovas*; a 6 de febrer el batlle escriví al caporal dels mossos de l'esquadra de Sant Celoni: *espero merecer de V. que para la conservaci6n de la pública seguridad de esta poblaci6n en los tres días de carnaval... se servirá enviarme dos mozos de su confianza y de los más esforzados*; però a 18 de febrer es féu constar el següent: *Senyor Pau Alerm: per pagar los gastos dels minyons destinats per la conservació del bon ordre i quietud pública en estos dies de carnestoltes a que deuen principalment contribuir los que fan part en les funcions de dits dies, segons costum de altres anys, queda senyalat a la quadrilla de V. M. la quantitat de 4 pessetes...*; altre tant es féu amb la quadrilla d'Esteve Poy àlias Pairet.

A 4 d'abril l'ajuntament advertí al metge En Miquel Pedrals que visités els habitants del Cogul, *amore Dei*, perquè estaven malalts i eren pobres; a 2 de maig, en una informació per una queixa del metge Pedrals contra l'apotecari Pau Moragues, l'ajuntament féu constar que, si aquest alguna vegada s'hagués excedit a visitar malalts, hauria estat, *tal vez por falta de médico o bien la escasez de medios de subsistencia a*

que se ve reducido Moragues le habrá precisado a visitar los enfermos a que ha sido llamado ¹.

Vui dia 17 febrer de 1828 se ha donat possessió per servir a l'ajuntament als senyors i per los empleos següents, a saber: Tomàs Tenes, batlle; Jaume Parera de Pimar, Miquel Queralt, Dimes Donadeu, Jaume Furriol, Miquel Poy, regidors; Joan Torres, Josep Palau i Baucells, diputats; Martí Clarià, síndic procurador general; Salvador Parera, síndic personer; essent presents per testimonis Anton Fàuria i Bernat Damians, los dos de est poble, de que dono fe Isidro Casanoves, fiel de fechos ².

Es veu que entre les condicions de concessió d'arrendament de la taverna varen consignar-se les següents: *Que lo arrendatari deurà vendre dits articles a saber: cada mitadella de aiguardent anissat doble al preu de tres rals i vint-i-sis maravedís de velló; la de anissat senzill, a tres rals i dos maravedissos de velló; i la de resolis comuns al mateix preu de tres rals i dos maravedís de velló.* A 13 d'agost de 1828 va certificar-se que en este pueblo no reside ningún escribano o notario.

C. — Des de 1828 fins a 1836 manquen moltes de notícies de les actuacions municipals; aquest fet apar expressament constatat pel posterior ordenador de l'Arxiu Municipal, el qual estigué tan poc encertat en la redacció de la següent nota, com en l'ordenació de l'arxiu: *Aquí se observará un salto de diez años de llevar la correspondencia como acostumbraban algunos celosos secretarios, y se advierte que no fuera defecto del ordenador de esta secretaría antigua.*

---

1. Arxiu Municipal de La Garriga, Lligall XIII, número 11.
2. Id. id. número 12.

TERCERA LLISTA D'ALCALDES DE LA GARRIGA

1 gener	1813	Esteve Illa		
1 gener	1814	Valerià Nualart		
30 agost	1814	Josep Partegàs Poy del Bosc		
14 març	1815	Jaume Parera de Pimar		
2 febrer	1817	Josep Torra de la Riba		
3 març	1819	Vicenç Santigosa	31 desembre	1820
1 gener	1821	Jaume Parera de Pimar	31 desembre	1821
1 gener	1822	Valerià Nualart		
16 març	1823	Vicenç Santigosa	20 setembre	1824
6 febrer	1825	Jaume Parera de Pimar	11 maig	1825
25 maig	1826	Josep Pla	5 novembre	1826
21 gener	1827	Josep Guilla	14 febrer	1828
17 febrer	1828	Tomàs Tenes	19 juliol	1829
13 setembre	1829	Josep Partegàs i Poy	1 gener	1830
29 gener	1832	Tomàs Fortuny		
24 juny	1835	Joan Partegàs i Poy		
1 gener	1835	Esteve Bassa i Illa	17 octubre	1836
3 gener	1837	Tomàs Tenes	13 agost	1839
13 agost	1839	Menna Viader	15 agost	1840
17 gener	1841	Antoni Dalmau Puig	1 gener	1842
1 gener	1842	Segimon Serratacó	1 gener	1843
1 gener	1843	Pere Pedrals	6 maig	1844
6 maig	1844	Menna Viader	31 desembre	1845
22 maig	1846	Josep Dachs		
2 gener	1848	Josep Busquets	9 juny	1848
9 juny	1848	Tomàs Bosc		1849

Primeres guerres civils dels carlins

469. Comença la primera guerra carlista. — 470. Violència de la guerra. — 471. Novament amb la constitució de Càdiç. — 472. Sota la constitució de l'any 1837. — 473. Fins a l'acabament de la guerra en 1839. — 474. Darrers anys de la minoria d'Isabel II. — 475. Endegant la reacció. — 476. De la segona guerra carlista, dita dels matiners, fins a 1849.

469. Comença la primera guerra carlista

EL dia 29 de setembre de 1833 va morir Ferran VII; immediatament va esclatar la guerra civil; d'una banda els liberals aclamaren Isabel II, filla del rei difunt, emperò sota la regència de la reina vídua Maria Cristina; d'altra part l'infant Carles, germà del rei, va aixecar-se, per les terres del nord d'Espanya, proclamant-se Carles V; era la primera guerra carlina; els governs de la reina regent produïren aleshores una luctuosa etapa d'anticlericalisme, bàrbarament illuminada per les cremes de convents i assassinats de frares dels anys 1834 i 1835. De tots aquests anys, però, el nostre arxiu municipal és poc explícit en actes del municipi ¹. Quan en els textos que reproduïrem en aquest número i en els successius es parla de facciosos, cal referir l'apellatiu als carlins; en conseqüència és de creure que hi hagué alguna parcialitat contrària als carlistes en les redaccions que ens deixà escrites el secretari municipal.

A finals del 1835 es certificà que *el estanco de este pueblo, a cargo de don José Guilla, vecino del mismo, fué robado en el día 4 del mes*

1. Vegeu el final del número 468.

de setiembre último por una gabilla de facciosos, capitaneados por un tal Puigoriol. A 4 de gener de 1836 el reverendo cura-párroco, alcalde y ayuntamiento del pueblo de La Garriga, corregimiento de Mataró, infrascritos, certifican que Esteban Dalmau Reig, soltero, es de honrada familia, adicto al legítimo gobierno de la Reina, nuestra señora, que Dios guarde, de buena índole, obediente a la justicia, etc.

Propuesta de oficiales para la mitad de compañía de la guardia nacional comprendida en la lista mandada formar en el pueblo de La Garriga, de orden del señor comandante general del Vallés, don José Montero: para teniente, el don Juan Partegàs, para subteniente el don Esteban Bassa; y, para que conste, se firma la presente; La Garriga 8 de enero de 1836.

Pueblo de La Garriga. Parte semanal del lunes 11 enero 1836. Seguridad pública: sobre este punto se observa que no se respetan las propiedades de los vecinos que han tenido que ausentar sus casas para apartarse de la facción; e igualmente ha tenido que hacerlo la justicia, que se ha refugiado en la villa de Granollers, con cuya presencia se evitarían estos males. Tranquilidad pública: no la hay en este pueblo con motivo de las frecuentes incursiones que hacen los facciosos en él; y no la habrá hasta que el gobierno destine fuerza para cubrir este punto.

Espíritu público: se halla en buen sentido esta población a favor de la Reina, nuestra señora, que Dios guarde; y sólo faltan fuerzas militares que la ocupen. Subsistencias y comunicaciones: en cuanto a subsistencias son muy escasas en este pueblo, respecto de la mala cosecha y haberse llevado también parte de frutos los facciosos; y sobre comunicaciones, para proveerse de las que faltan, se tiene que acudir en la villa de Granollers y otros puntos. La Garriga 11 enero de 1836. Esteban Bassa, alcalde. Al muy ilustre señor Gobernador de Mataró.

A 18 de gener es féu constar que con motivo de las frecuentes invasiones de los rebeldes y hallarse por esto mismo ausente el ayuntamiento refugiado en la villa de Granollers e igualmente casi todos los que acostumbraban dedicarse a la libre venta de comestibles, no podia fer-se la concessió d'arrendaments dels monopolis municipals.

A 25 de febrer l'ajuntament certificà a Don José Montoto, comandante de armas de La Garriga... que en este mismo día ha mandado

activar los trabajos de tapiamento de bocascalles i demás obras al intento; i que s'havia distingit tanto en la incesante persecución de facciosos, como en la continua vigilancia contra ellos e irreprehensible conducta d'ell i dels soldats que comanava. A 7 de febrer, l'alcalde hagué de demanar el renuevo de gergones; a 5 de març, la cantidad de vino que se ha distribuído a la tropa del destacamento que cubre este punto, cuyo líquido era perteneciente al faccioso Pablo Noguera y se sacó de la casa llamada casa Compay.

En el parte semanal del lunes 21 marzo 1836 consta que habiendo en la madrugada del 16 del que rige, cubierta la campiña de niebla, salido de los fuertes de este pueblo una guerrilla del destacamento en auxilio de una casa de campo a motivo de haber la mujer de ella dado parte de que unos cuatro o seis ladrones querían con la fuerza y amenazas entrar dentro dicha casa, cuya guerrilla, compuesta de un teniente y 26 individuos de tropa y tres guías del pueblo, fué desgraciadamente toda sorprendida por una crecida facción de caballería e infantería que se hallaba escondida por la riera y torrentes y en algunas de las casas inmediatas y, según noticias, mandada por Grau, de cuyas resultas sólo un soldado y un guía pudieron escaparse de la fiereza de los bandidos, habiendo quedado la mayor parte de los soldados de dicha guerrilla muertos, incluso el oficial, y los restantes presos; y, a motivo de esta desgraciada ocurrencia, el capitán entonces comandante de este punto hizo prender a varios sujetos vecinos y de algunas de las casas de campo inmediatas al punto de la desgracia y fusilar a uno de ellos, y a más mandó también prender a algunos otros de ambos sexos, parientes facciosos ².

470. Violència de la guerra

EN el comunicat del 28 de març de 1836 s'exposà que en el mediodía 24 del que rige atravesó por el término a distancia de un cuarto de hora de la población, desde la parte de La Ametlla hacia Samalús, una crecida facción como de más de 2.000, con unos 100 de a caballo, capitaneada, según noticias, por un tal Torres y Ros de Eroles, habiéndose llevado un par de bueyes de una casa de campo. En dies

2. Arxiu Municipal de La Garriga, lligall XIV, número 1.

successius l'alcalde es preocupà que els pobles veïns portessin palla i llenya per a la tropa.

A 4 de maig de 1836 es rebé un escrit del panadero José Pereanton de Granollers en que dice categóricamente haberse desprendido de proveer de paja para el destacamento que existe en este pueblo como lo había hecho hasta aquí. A 22 de maig consta que En Pau Alerm no volia pagar les contribucions per haberle obligado los facciosos a entregas de efectos de su tienda. A 23 de maig es publicà per Don Esteve Bassa, alcalde civil del present poble de La Garriga, corregiment de Mataró, a instància del senyor comandant de armes de est poble i de acord del magnífic ajuntament, un escrit ordenant que les cases en lo carrer major deguien tapiar de paret la respectiva eixida, que deurà tenir fins a la altura de setze palms.

A 8 de maig de 1836 el batlle comunicà al governador de la província que ningú havia volgut obtenir la concessió municipal de l'hostal, perquè en el poble ja n'hi havia una altra y mayormente a causa de las circunstancias de la actual guerra desoladora que nos aflige; que les altes concessions municipals es feren el de la venta de la pesca salada y drogas, por el precio de 121 reales y 20 maravedís vellón; el del aceite, por el precio de 431 reales i 30 maravedís vellón; el de granos, por el precio de 219 reales y 7 maravedís vellón; y el de la panadería, por el precio de 160 reales vellón.

A 30 de maig va notificar-se que tenien seqüestrats els béns els següents carlins: Esteve Alsiu, Jaume Clos, Pau Noguera, Josep Plans i Joaquim Prat; habiéndose confinado a la villa de Valls Ginés Rosselló, padre de Ignacio, Ramón y José; María, consorte de Jaime Clos; Raimunda, consorte de Jaime Bartra; y Margarita, consorte de José Donadeu; y María, consorte de Esteban Alsiu, que fué conducida a Granollers; i que el faccioso Esteban Agustí havia estat mort. El mateix dia es firmà l'autorització a Bernat Damians, perquè pogués recollir los 30 fusiles con sus bayonetas, pedido por la justicia de este pueblo.

En el comunicat del 13 de juny de 1836 el batlle digué que está aún expuesta parte del pueblo y las casas solares a incursiones de los enemigos de la libertad, per manca de fortificacions; i que siguen escasas las subsistencias mayormente el pan y vino, cuyos artículos tienen que

abstenerse varios vecinos por falta de medios. L'endemà es comunicà que el poble estava exhaust de fondos, tanto que se ha visto precisado a acudir al medio violento de préstamo, para poder cubrir las más indispensables atenciones de la fortificación;... lo muy atrasado que queda en el pago de materiales que ha extraído de los varios particulares de este pueblo; ...que se satisfagan los haberes de este destacamento, sin nuevo vexamen de este infeliz pueblo...

El mateix dia 14 es comunicà que *después de quince meses (con pocos intervalos interpolados de asoladoras incursiones de los facciosos) de fortificarse este pueblo insiguiendo la voluntad o capricho de los varios jefes de los destacamentos, el poble estava ofegant-se de deutes. Una carta del 18 de juny ens assabenta que la fortificació consisteix en dos cases fortes ocupades militarment, sens tencar la població, per esta raó no té una mira particular de defensa del poble. Altra carta del 8 de juliol ordena a Magí Miró que dins lo termini de tres dies junt ab Genís Arenes, Josep Serratacò i Josep Serra i Terrés, ferà V. la paret per tencar-se en lo camí de la casa nova, al costat de la de Isidro Forcada i de la del Xic Corder, a igual alçada de aquelles, espitllera.*

Per aquest temps l'ajuntament procurà obtenir la cooperació dels pobles del districte per a les fortificacions que a tots atanyien i assolir de compensar les despeses fetes amb les contribucions degudes. *En la noche del 20 al 21 del actual mes de juliol de 1836, se presentaron en este pueblo los facciosos, cuyo número fijo se ignora, pero se cree serían como unos 600. donde permanecieron en sus cercanías hasta la tarde del 21, atacando los fuertes e intimándoles la rendición, con las terribles amenazas, las que fueron despreciadas, y ellos recibidos a balazos por la valiente guarnición, con mucha serenidad y constancia, habiendo herido a lo menos uno de los dichos facciosos, los cuales, después de haber quemado, luego de su llegada, parte a una casa de campo, otra de la calle y las puertas de la entrada de dicha calle por la parte de Vic, pegado fuego a algunas otras, robado y maltratado a varios paisanos del pueblo, se ausentaron.*

A 31 de juliol de 1836 es féu constar que els ajuntaments de Cànoves, Samalús, Montmany, Vallcàrcara, Tagamanent, La Mora i L'Ametlla no complien la seva obligació de proveir de llenya les forces destacades a La Garriga i a la tropa transeunte per ser este pueblo situado en

medio de la carretera de Vic a Barcelona y de frecuente tránsito. El comunicado del 8 d'agost diu que en la tarde del 6 de este mes los facciosos pegaron fuego a dos pequeños pajares de casa solar Poy del Bosc. En aquest temps hi ha notícies de trobar persones fusellades prop del poble ¹.

471. Novament amb la constitució de Càdiç

EN el teixir i desteixir constitucional de mitjans del segle passat, en 1836 arribà el torn d'ésser novament proclamada la constitució de l'any 1812, però ara d'una manera interina. Heus-ne ací uns reflexos garriguencs: *Como a las diez horas de la mañana del día 21 agosto de 1836 fué provisionalmente publicada en el presente pueblo de La Garriga la constitución del año 1812, en la plaza principal del mismo, donde se colocó la lápida en el paraje acostumbrado, todo con el mayor orden. A 7 de setembre va comunicar-se haver constituït amb garriguencs una companyia de la guàrdia nacional; de totes maneres també per aquest temps es troben notícies de gent que no volia portar pliegos o que no compareixia a fer de guàrdia dels portals de est poble.*

El comunicat del 19 de setembre diu que *los facciosos amenazaron en escrito, con pena de la vida donde fuesen hallados los que cogiesen uvas o aceitunas, si no se'ls pagava la contribución que con el propio escrito pedían.* Consta que a darreries de setembre hi hagué algunes violències amb Antoni Blancafort del Molí, en exigir-se l'elecció dels caps locals de la guàrdia nacional i pagament de contribucions. Sovint es troben queixes contra els ajuntaments veïns perquè incomplien les seves obligacions envers el destacament de La Garriga ¹.

A 4 de gener de 1837 es comunicà *que en la última noche han pasado parte de ella seis carlines en la casa solar llamada Torra de la Riba y cuatro en la llamada Caralt, todos desconocidos y se ignora la dirección que han tomado por haberse marchado antes de ser día claro; el día 6 es comunicà que 12 ó 15 carlins han robado el jubón de un*

1. Arxiu Municipal de La Garriga, lligall, número 1.

1. Arxiu Municipal de La Garriga, lligall XIV, número 1.

vecino de este pueblo que estaba podando su viña, i que altres 4 carlins prengueren de can Parera de Pinar una morcilla y 3 botellas de vino i de can Rocabayera dos gallinas y dado de sablazos al amo; a la nit del dia 7 deixaren a can Borrell un escrit con la prevención de entregarlo al ayuntamiento; per això el batlle podia comunicar que de tranquilidad pública no se disfruta fuera de la cerca de pared o muralla del pueblo.

A 9 de gener de 1837 es féu constar que havent obtingut en Salvador Carner la facultat de tenir hostal a La Garriga, per concessió del Batlle general de Catalunya, no hi havia ningú que volgués la concessió d'hostal del comú; i *que en la actualidad no tiene este pueblo ningún movilizado de su milicia nacional.* A 20 de gener es comunicà el pas de carlins d'infanteria i cavalleria, contra els quals es féu foc; *al pasar por casa Oliveró el cabecilla Santana maltrató a sablazos a un criado de labranza;* a 21 de gener en passaren tres o quatre-cents per can Terrés i can Nualart; al 23, altres cinc o sis-cents infants i uns cinquanta cavallers passaren cap a Vic, i *a su tránsito han preso, atado y llevándose consigo a varios paisanos.*

A 27 de gener hi hagué tiroteig amb 3 ó 4 cavallers; al 28 els carlins interceptaten correspondència; a 29 de gener va comunicar-se que havien estat a can Palau i que s'havia passat a ells el sergent primer del destacament de La Garriga, *habiendo dejado abiertas las puertas del fuerte de la iglesia.* El destacament de La Garriga estava aleshores compost d'un tinent, un subtinent, 1 sergent primer, 2 sergents segons, 3 caporals primers, 2 caporals segons, 1 tambor, *48 nacionales; y 1 cabo de segunda y 12 nacionales alquilados de este pueblo.* A finals de febrer varen ésser saquejades les cases Parera de Pinar i la seva veïna Rocabayera, potser per uns lladres; a 4 de març uns carlins passaren per Querol.

A 17 de març es comunicà que *cuasi todos los individuos de este destacamento han caído enfermos de la pasa llamada «la grip», además de ser ya muy escaso dicho destacamento;* el pas de partides de carlins és freqüentíssima; es feia guàrdia als portals del poble; els pobles veïns eren morosos a portar la llenya. A 11 de juny l'ajuntament es mostrà alarmat pel rumor que volia suprimir-se el destacament militar de La Garriga; a 27 de juny protesta que les portes de la guarda del poble no s'obrissin i tanquessin a les hores de consuetud.

Després els carlins ja no rondaren per aquests encontorns i trobem un seguit de notes pròpies de temps de pau, com les relatives al regadiu Monar; es certificà que Anton Gay *se halla de muchos años a esta parte encargado de dirigir y componer el reloj público del campanario*; és d'aquest temps una queixa pels tractes del capità del destacament, i un certificat d'haver mort el carlí garriguenc Pau Noguera, *de resultas de habérsele reventado una arma de fuego al dispararla*².

472. Sota la constitució de l'any 1837

EL diumenge dia 16 de juliol de 1837, a les vuit del matí, a la plaça, es féu la publicació i promulgació solemne de la constitució de l'any 1837 i es convocà el poble a la missa solemne i jura que ha de celebrar-se de dita constitució o llei fundamental, en la iglesia parroquial, luego después de la publicació, a on se cantarà un Te-deum i va ordenar-se que a dos quarts de nou del vespre fàcien iluminacions en les finestres de ses respectives cases, tot segons està manat, baix pena de una pesseta.

A 28 de juliol va comunicar-se que La Garriga no podia proveer *estos fuertes por un mes de galleta y demás víveres necesarios para el sostén de la guarnición en caso de ataque, perquè hallándose la municipalidad sin fondos, con muchas deudas y graves atenciones que cumplir, después de los sacrificios que llevan sus vecinos con exorbitantes servicios personales y pecuniarios y en medio de los apuros que les rodean por la escasa cosecha y gran sequía* i que els més grans propietaris *se hallan ausentes en varios puntos por haber tenido que abandonar sus casas y haciendas*.

Entre les prestacions de serveis de guerra els veïns de La Garriga feien *de vigilantes de la torre campanario... excediendo de 400 reales mensuales lo que paga el pueblo por la ronda volante del partido, el haber tenido que proveer los fuertes de las camas necesarias para 120 plazas y para los oficiales*; a 10 d'octubre de 1837 els veïns van haver de *aprontar y entregar de su mismo pueblo un crecido número de bagajes* que restaren en part detinguts a Vic. Un certificat del

2. Arxiu Municipal de La Garriga, número 2.

primer de setembre del 1837 ens parla del *hondo carácter, instrucción, hombría de bien y demás bellas cualidades que adornan al boticario Doctor Don Mateo Plandiura, catedrático que ha sido de Historia Natural en el Colegio de Farmacia de San Victoriano de Barcelona*¹.

A 28 de gener de 1838 es prohibí l'abús, *se observa de ocupar-se varios minyons grans i també de petits en fer pedrada en los dies de festa; a 7 de febrer va protestar-se que en el patio del fuerte de abajo, llamado de casa Fillol de este pueblo, un gergón de los destinados y entregados para el uso ordinario de camas del destacamento, fué voluntaria y expresamente incendiado; a 18 de febrer es permeteren les ballades de carnestoltes.*

A 24 d'abril es comunicà que per haver-se obert un foso al lado de una pared en las obras de fortificación que en el año 1836 estaban construyendo inmediatas al fuerte de la rectoría de este pueblo se cayó inmediatamente dicha pared i va tornar-se a omplir el fossat. El mateix dia es comunicà que en la última noche el destacamento de este pueblo ha cogido presos a cuatro facciosos en una casa solar del mismo, llamados el uno José Viñoles, Andrés Petit, Jaime Pericas, naturales de dicho pueblo, y José Gasull, natural de Verdú.

A 7 de maig va anunciar-se el difícil que era poder enviar 12 mules, *pues que en este pueblo no hay carros y de consiguiente escasísimas las tales caballerías de tiro, que juntas no llegan de mucho a las pedidas.* D'aquest temps són una sèrie de comunicacions relatives a infraccions en el regadiu Monar. Consta que durant els mesos de març, abril, maig i juny, en Melcior Boget suministrarà cada mes passa de 2.000 unces d'oli per lo destacament i demás guàrdies de est poble, en total 9.376 unces, que valgueren 127 lliures, 5 sous i 5 diners.

En el repès del tabac de l'estanc, fet a 31 de juliol del 1838, es trobà que hi havia: *tabaco fino, doce onzas; cigarros mixtos, siete libras, ocho onzas; y Virginia, ocho libras*².

1. Arxiu Municipal de La Garriga, lligall XIV, número. 2. A l'arxiu de can Plandiura de la plaça hem vist una bona quantitat de manuscrits i de llibres impresos, procedents de l'antiga farmàcia Plandiura.

2. Id. id. número 6.

473. Fins a l'acabament de la guerra en 1839

UN ofici del batlle, signat a 30 d'agost de 1838, informa que *la casa llamada Company es tenuta y reputada por de legítima propiedad de los hijos de Pablo Noguera, formando parte de los bienes que fueron de éste, a quien, por haberse unido a la facción, se le secuestraron dichos bienes, però, un cop mort, es lliuraren amb fiança, a la vídua i fills, llevat de la dita casa que l'ocupava Joan Partegàs, per designació del batlle, atendida la imposibilidad de permanecer en su casa de campo incendiada en parte y robada por los rebeldes, de quienes en general y del mismo Pablo Noguera en particular, suponiéndole cómplice en el incendio y robo, pretende Partegàs la correspondiente indemnización, por cuyo motivo se resiste a evacuar dicha casa Compay.*

A mitjans d'octubre de 1838 començaren a demanar-se flassades i lllits als ajuntaments veïns per a contribuir al manteniment del destacament local ¹. A 4 de gener de 1839 protestà de la conducta del sergent *encargado de cerrar y abrir las puertas de este pueblo, mayormente no amenazando peligro*, perquè les obria massa tard, cap a les 7 del matí; l'ofici parla de la porta de Barcelona i de la porta de l'Ametlla. De primers d'aquest any són les reclamacions a Esteve i Rosa Bassa Illa i a Josep Pla, perquè satisfessin *les pensions de censos i censals que antes se prestaven a les comunitats religioses suprimides*. No tothom era puntual en el pagament de les contribucions, segons les notes de l'any 1839. Diu un ofici del 23 d'abril de 1839 que els paletes de La Garriga eren Miró, Llorenç, Vilaseca i Vilardebò; els fusters, Freixes, Roca i Font; i els ferrers, Furriol i Pinell.

A 14 de maig de 1839 l'alcalde comunicà que *como a las nueve y media horas de ayer noche murió Jaime Parera de Pimar, síndico procurador de este ayuntamiento, en la puerta dentro de la casa de su propia habitación, de un balazo que desgraciadamente recibió allí mismo del centinela del fuerte de la rectoría*. Un ofici de 8 de juny anuncia que es servia del mismo edificio para escuela que lo ha servido desde

1. Arxiu Municipal de La Garriga, lligall XIV, número 3.

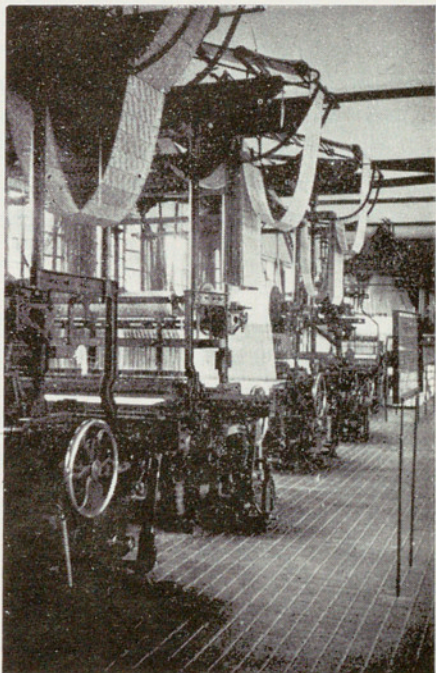
tiempo inmemorial, propio del común ...teniendo el maestro su habitación propia suya inmediata al edificio de la escuela, con sueldo de 1.500 reales vellón.

Des del mes de juny de 1839 es troben les corresponents notes de les multes imposades per les infraccions dels aigua-regants del rec Monar. A 12 de juliol l'ajuntament demanà que fossin canviats els membres del destacament del poble, perquè hi havia queixes dels veïns. A 26 d'agost, a petició dels militars, l'ajuntament lliurà *seis camas para el fuerte de Isabel II y ocho para el de la Libertad*. Al cap de poc l'ajuntament féu notar *ser muy frecuente el tránsito de los pliegos del servicio nacional que pasan de Granollers cap a Vic, además de ser muy gravoso este espinoso servicio para los vecinos de este pueblo que tienen que llevarlos hasta Centellas, con inminente peligro de sus vidas, van muy espuestos los indicados pliegos de ser interceptados por los facciosos con motivo de estar este intervalo de camino y sus inmediaciones hasta Centellas muy a menudo ocupado de los celadores o vigilantes de los enemigos... en 29 agosto 1836 fué en el referido Congost sorprendido, atado y a punto de fusilar un sujeto de este pueblo que conducía un pliego.*

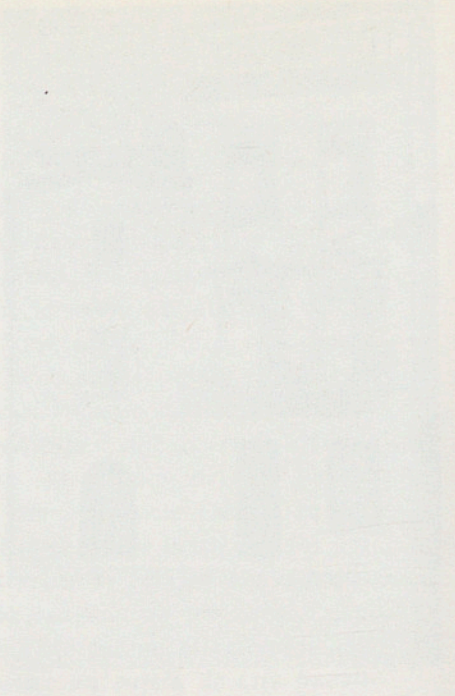
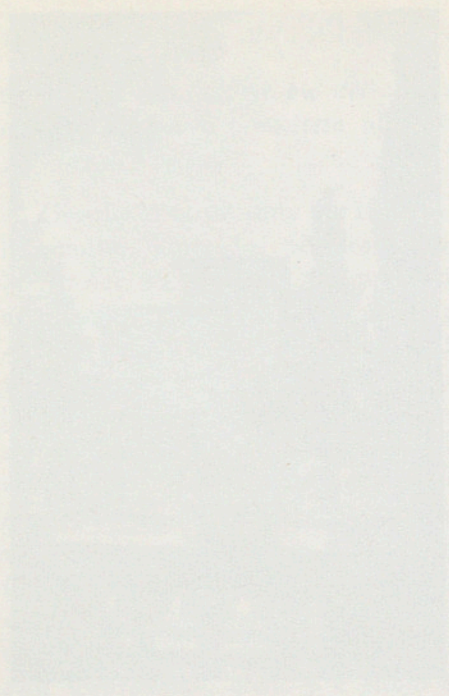
A 31 d'agost de 1839 l'anomenada abraçada de Vergara, entre el general cristià Espartero i el cap carlí Maroto, va significar l'acabament de la primera guerra carlista, però les espurnes de l'incendi encara fulguraren algun temps; així a 14 d'octubre encara va comunicar-se *la sensible noticia de que en el día de ayer fué puesto preso por los facciosos en el fuerte llamado de Martinet de Aiguafreda, Segismundo Figueres, vecino de este pueblo, con proposiciones de fusilarle pronto e interceptado un pliego que llevaba a Vic*. Encara a 10 de novembre es parla de *las tribulaciones de la desastrosa guerra civil que nos aflige*.

A 3 de novembre es comunicà que uns desconeguts, a la nit, anaren a can Nualart exigint que els obrissin la porta i, en cridar els de dins: *Via fos a lladres, tiraron un tiro los malévolos y desaparecieron, quedando ardiendo las mismas puertas...; después de haberse desertado anteayer noche tres individuos de este destacamento y lleváase consigo su armamento y algún otro más, apareció ayer, según noticias, una pandilla de ladrones a robar a los viajeros en el camino real que va desde este pueblo a la ciudad de Vic*².

2. Arxiu Municipal de La Garriga, lligall XIV, número 4.

VII. - 1. Les cases de Lluís Plandiura [568]. — 2. Detall del jardí d'una torre [567]. — 3. Cases enramades i alfombra de flors, del dia de Corpus [478, 507 i altres]. — 4. Telers d'una fàbrica garriguenca [571].

Faint, illegible text at the bottom of the page, possibly a footer or page number.

474. Darrers anys de la minoria d'Isabel II

DURANT l'any 1840 s'exigiren molts de bagatges a La Garriga ; en aquests afers és molt curiosa la comunicació rebuda per l'ajuntament, amb data del 6 de juliol, dient, de part de la *Junta del Partido de Granollers: en el mismo momento de enterarse de este oficio se disponga todo el ayuntamiento, incluso el secretario, para ir preso a Barcelona, excepto el alcalde que quedará mandando el pueblo, por no haber cumplido como debía el embargo ordenado en 4 del actual, a cuyo fin se pondrá enseguida en marcha*; recordem que el secretari i mestre de primera educació era el senyor Isidre Casanoves ; es conservaren moltes lletres d'aquests anys rebudes pel secretari, de part del garriguenc mossèn Francesc de Rosselló, informant-lo de qüestions relatives al municipi ; també ara comencen a rebre's cartes d'agents de negocis ¹.

Pel setembre de 1840 la reina mare Maria Cristina va haver-se de refugiar a França, i cedir la regència al general Espartero, que inicià una nova tongada d'anticlericalisme. Un ofici del 17 de gener de 1841 diu *que en este pueblo, en que en años pasados, cuando regía el absolutismo, concedía arrendamiento d'alguns monopolis locals, i que, en los últimos años se dan en libre venta entre cuantos sujetos quieran dedicarse a usar de esta libertad, con obligación de dar de ello aviso a dicha corporación y de satisfacer cada uno su respectiva parte del importe que havia de cobrar l'ajuntament, però es veu que aviat els venedors deixaren de pagar a l'ajuntament.*

A 15 de febrer de 1841 els principals terratinents de La Garriga exposaren *las devastaciones que han sufrido sus bosques por los graves desórdenes y escesos impunemente cometidos, descaradamente fomentados por los encubridores y participantes y escandalosamente tolerados en estos últimos años contra el sagrado derecho de propiedad* ². Per aquest temps el carter de La Garriga era en Miquel Serratacó. Un ofici del 19 d'octubre de 1841 diu ésser els *vecinos todos pacíficos, laboriosos, dedicados al cultivo de las tierras, hallándose asimismo*

1. Arxiu Municipal de La Garriga, lligall XIV, número 5.

2. Id. id. número 6.

como se hallan ocupados en el trabajo los pocos individuos que hay procedentes de la facción ³.

Consta que la companyia de la milícia nacional de La Garriga fou desarmada per ordre superior; va dimitir el capità Llobet i va ésser elegit Josep Dachs, que va renunciar. Les *quintas* de soldats també ocuparen molt de paper, així com el relatiu al pagament de les contribucions als organismes superiors. Hi ha comunicacions relatives al regadiu Monar, a bagatges i a adobament del camí reial; hi ha oficis sollicitant primer armes i més tard municions per a la milícia nacional local; a 24 de juliol de 1842 es nomenà el consell de disciplina de la dita milícia.

A 26 de juliol es comunicà *que de ningún otro predio rústico ni urbano comunal disfruta este pueblo que de un solo edificio destinado únicamente para sala capitular, cárcel y escuela*. Per una relació del 31 d'agost sabem que des de l'1 de febrer fins a 31 d'agost l'ajuntament suministrà 51 bagatges majors i 61 de menors *a las tropas transeúntes*; per altra relació del 14 de setembre es notificà *que el número de vecinos que se considera en esta población es el de doscientos cuarenta y el de habitantes el de mil noventa y cinco*.

En aquesta època són molt freqüents els certificats de bona conducta; també hi ha alguna notícia d'haver-se vist trabucaires per les muntanyes veïnes de la banda de llevant. El collector de les contribucions a La Garriga era Tomàs Montells. A 13 de juny de 1843, a les 9 del vespre, l'ajuntament, *con el capitán y compañía de milicia nacional, clero, mayores contribuyentes y demás del pueblo, en la plaza de la constitución del mismo con la mayor solemnidad y formalidades de estilo a favor de la constitución del año 1837, reina Isabel II, que Dios guarde, y de la Excelentísima Junta Central* ⁴, *habiendo asimismo tomado parte activa en este pronunciamiento el oficial don Fernando Vizcarro... que se halla accidentalmente en este pueblo tomando los baños de aguas minerales* ⁵.

3. Arxiu Municipal de La Garriga, lligall XIV, número 13.

4. Una revolució de l'any 1843 féu caure la regència del general Espartero; els sublevats aclamaren aleshores una anomenada *Junta Central*.

5. Arxiu Municipal de La Garriga, lligall XIV, número 8.

475. Endegant la reacció

El general Narváez fou el qui endegà la reacció produïda amb la cessació de la regència d'Espartero i la major edat de la reina; va iniciar-se un període de moderació que havia de durar des de 1844 a 1854. El diumenge dia 10 de desembre de 1843, a les 9 del matí, fou jurada fidelitat i obediència a Isabel II, dintre l'església parroquial de La Garriga. A 7 de maig de 1844 es comunicà que ultra la vara del batlle i les bandes dels regidors, el batlle de La Garriga usava també *otra varita más corta, como de un palmo y cinco cuartos de largo de la misma o semejante especie de madera — yunco o caña — con puño de marfil o hueso, para llevar escondida en la faltriguera.*

Un certificat de l'any 1844 diu que des del començament del setembre de l'any anterior, s'havia començat *la construcción de un puente en el río Congost, dentro de este término, en el trecho que mediaba de nueva carretera trazada desde casa Draper hasta más arriba de este pueblo*, però que les avingudes de la riera havien destruït els treballs. Durant aquest temps els *partes semanales de seguridad pública* palesen la tranquil·litat regnant en aquella avinentesa. Havent estat desarmada la milícia nacional, consta, en ofici del 28 d'agost de 1844, que va *quedar organizado en este pueblo el somatén*. No cal dir que durant aquest estiu, com durant els estius anteriors, s'imposaren multes per transgressions en matèries de regadiu; també sovintejaven les qüestions referents al pagament de les contribucions.

A les 4 de la matinada del dia 4 de novembre de 1844 va tocar-se a sometent, i aquest, capitanejat pel batlle, anaren cap a Samalús perseguint vuit lladres que havien entrat a can Monells. Un ofici del 27 de novembre diu que els que tenien llicència d'ús d'arma eren els següents: Dachs, i el seu criat, Rosselló i el seu guardabosc, Mateu, Serratacó, l'estanquer Guilla, el carter Serratacó, Pareras, Nualart, Bosch i un altre Serratacó. A 12 de desembre es comunicà que no hi havia a La Garriga establiments de beneficència ¹.

Pel gener del 1845 va ésser comunicat que a La Garriga no existien *monumentos romanos, de la edad media, árabes, ni de reconoci-*

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *llogall XIV*, número 9.

miento (*sic*). A 14 de febrer es féu una relació dels establiments que calia que es proveïssin de *licència de protecció y seguridad pública*; eren els següents: *para aguardiente y licores*, Pareras, Puig, Mallol, Cruselles, Dalmau, Garriga i Gralla; *para tienda de abacería*, el dit Dalmau, Aspa, Pujol i Font; *para droguería y confitería*, Boget i Calls; *para confitería*, Viader, Fortuny i Blasi; *para posada pública*, Carner i Torres; *para café y para mesa de billar*, Albornà. Els ferrers eren En Furriol i En Pinell.

A 4 d'abril de 1845 es tocà a sometent per a sortir *en persecució de los trabucaires*. Són freqüents les comunicacions ordenant l'arranjament del camí reial, particularment a Andreu Mas. Diu que durant l'any 1845 a l'ajuntament hi hagué 7 judicis conciliats i 9 sense conciliar ². En acabar l'any 1845 hi ha una llacuna a l'arxiu municipal, de manera que no es troben ordenades les notes relatives als anys 1846 i 1847.

Les notícies es reprenen a 21 de desembre de 1847 dient que l'alcalde Josep Dachs va cessar en el càrrec: del 24 de desembre sabem que hi havia qui *se ocupaba en el oficio de cantero en la nueva carretera de Barcelona a Vic* i precisament en el pont de can Santa Digna. A 4 de febrer de 1848 es comunicà a Miquel Poy que *desocupés un tros de carretera antigua que, per mes que ho sia, és del públic*. Semblantment a 30 d'octubre es comunicà a Jeroni Iglésies que *tornés el tros que havia ocupat de la carretera vella, per sa part a son primitiu estat*; altre tant es comunicà a la vídua de Mateu Plandiura a 23 de novembre; a 27 del mateix mes va contestar-se sobre les cases on *comían y vivían los trabajadores vizcaínos de la carretera de Vic* ³.

Un ofici del 18 de juliol de 1849 diu *que en este pueblo no hay crías de ganados y sí sólo algunos pares de bueyes destinados u ocupados a la labranza*. A 12 d'agost es comunicà que el mestre de minyons continuava essent el secretari municipal Isidre Casanoves, *sin que haya en la misma población maestra alguna que se dedique a la enseñanza de niñas*. D'aquest temps són també algunes notícies relatives al regadiu Monar ⁴.

2. Arxiu Municipal de La Garriga, lligall XIV, número 10.

3. Id. id. número 11; vegeu el número 520.

4. Id. id. número 12.

476. De la segona guerra carlista, dita dels matiners

L'any 1846, de resultes del casament de la reina Isabel II, s'abrandà la segona guerra carlista, dita també dels matiners ¹. El 2 d'agost es comunicà que *hace como unos tres o cuatro días que se halla faltar de este pueblo, y se teme haberse ido con los matiners, Juan Blancafort, soltero; però a primer d'octubre, procedente de la facción, se presentó al señor comandante militar de este punto... que lo tiene asegurado en el fuerte; a 5 d'octubre, l'alcalde preguntà si podia ésser posat en llibertat; en un informe expedit el dia 11 d'octubre es féu constar que el comandante de la tropa del destacamento de este pueblo se halla muy propenso a tener rayertas con los paisanos, de que hay algún ejemplar.*

Un comunicat del 24 de novembre de 1848 diu que *desde que se levantó la facción bajo el nombre de matiners, no han ejecutado éstos muerte alguna en este término; sí que los dichos matiners mandados por el cabecilla Marçal y de orden suya, en el día 12 de los corrientes, dieron, en la plaza mayor del presente pueblo, de 15 a 25 palos muy fuertes a Francisco Garriga, bagagero de Montmany.* Un certificat del 10 de desembre diu que la comtessa vídua de Solterra, marquesa de Barberà i de la Manresana, i els seus predecessors, abans cobraven delmes a La Garriga.

En aquest temps es rebé un escrit datat a Barcelona, a 13 de desembre, dient que *por orden del Excelentísimo Señor Capitán General han sido puestos en libertad los concejales que lo són en propiedad de este ayuntamiento, que se hallaban arrestados en la ciudadela de esta plaza; por lo tanto, así que hayan regresado a esa villa, deberán encargarse de sus respectivos oficios... cesando los demás individuos que componen interinamente este cabildo municipal; però tots els esmentats ex-detinguts s'excusaren de tornar-se a encarregar de llurs antics oficis ².*

Un comunicat del 13 de gener de 1849 diu que alguns *han desaparecido de este pueblo, de quienes se tienen indicios de haberse ido con*

1. Aquesta paraula ha estat viva a La Garriga fins als nostres dies en què d'infants jugàvem a lladres i matiners, en lloc de jugar a lladres i serenos com en altres llocs.

2. Arxiu Municipal de La Garriga, lligall XIV, número 11.

los *matinés*, y son los siguientes: Esteban Iglesias, Jaime Pericas, José Serra y Roca, Esteban Blancafort y Juan Alerm, solteros. En un ofi del 23 de gener diu l'alcalde que queda *por mí racionada de pan la guarnición del fuerte de Puiggraciós y entregados los dos mil reales vellón al señor comandante del destacamento de aquel punto*. A 24 de gener, per anàloga finalitat, l'alcalde, que era el masover de Rosanes, Tomàs Bosch, exigí *por vía de adelanto o préstamo la cantidad de 80 duros a don Francisco de Rosselló, de 40 duros a don Esteban Nualart y de 30 duros, don Jaime Parera*³.

A La Garriga, amb data del 25 de gener de 1849, varen redactar-se unes reflexions que una reunió de pagesos i propietaris de les quatre províncies de Catalunya dirigeix a sos compatricis los muntanyesos, a fi d'evitar los graves mals que van a caure sobre el país, si cada u per sa part no contribueix al logro de la reconciliació general. Diu que les forces carlistes que personalment dirigeix Cabrera, son general, porten clarament les de perdre; que la causa de l'absolutisme està desauçada; que el que es pretén és implantar lo fatal comunisme; que tots los monàrquics, tant los de monarquia absoluta com moderada, estan en lo cas de arrimar-nos al trono de Isabel. El manifest fou reimpresso por la redacción del Fomento-1849⁴.

La detenció dels regidors, abans alludida, sembla aclarida per una nota del 28 de gener, sobre la causa que está formándose de nuevo sobre la sorpresa del fuerte de este pueblo. El lunes 19 de los corrientes, febrer de 1849, la facción de Marçal se llevó de este pueblo a la fuerza la yegua propia de Antonio Dalmau. Una relació de 31 de març precisa que els xicots de La Garriga que lluitaven amb els carlins eren Esteve Iglésies, de 22 anys, Miquel Tey de 14 ó 15, i Joan Alerm de 18; diu que s'ignorava si en Joan Pujol Blancafort era o no amb els carlins. El dia primer d'abril se'n va anar amb els carlistes N'Esteve Tey, de setze anys.

Consta que passaren a viure a Granollers les famílies de Jaume Pareres, Esteve Bassa Illa, Pau Llobet, el metge Pere Pedrals, Antoni Dalmau, Josep Pla, Pau Miquel, Esteve Nualart, Josep Oliveró i Francesc de Rosselló. A 5 d'abril els carlins detingueren al conductor de la correspondencia pública, quitándole de la misma todo lo que les dió

3. Arxiu Municipal de La Garriga, *llogall XIV*, número 12.

4. Se'n conserva un exemplar a l'Arxiu Històric de la ciutat de Barcelona.

la gana; altre tant, s'esdevingué el dia 27 d'abril, a les deu de la nit; en aquest darrer dia els carlins eren dotze o quinze. Hi hagué alguns regidors que no volien exercir el càrrec.

Diu una comunicació del 15 de maig de 1849: *consecuencia de la noticia sobre trabucaires que se ha recibido en este pueblo en la madrugada y transmitida a V. — el comandante d'armes de Granollers — por el señor comandante de parrotos, después de haber salido una partida de parrotos mandada por su jefe y otra de paisanos en persecución, se ha tocado inmediatamente a somatén, reunido el poble i dividido en partidas, una de les quals havent tomado la direcció hacia casa Valls de Montegües, término de Vallcárcara, donde se han encontrado con una fuerza nacional, habiendo ésta dado motivo al alarme por no ir informada y creído equivocadamente ser de trabucaires.*

Pel mateix mes de maig es féu una valoració de los árboles cortados por el destacamento del punto telegráfico de Puiggraciós en la propiedad de Esteban Nualart allí inmediata. És molt curiosa la comunicació del 3 de juny de 1849 dient que: *Este ayuntamiento, cuya lealtad y adhesión al trono de la Reina, que Dios guarde, tiene tantas veces acreditado, ha visto con alguna satisfacción que el que hizo entrega del fuerte de este pueblo a los matines, Juan Pujol y Blancafort, se hallaba preso y a la disposición del consejo de guerra de esta plaza, de manera que així restava esvaïda la sospita que havia caigut sobre l'ajuntament en la dita ocasió.*

Un ofici de 21 de juny de 1849 parla de los muchísimos trabajos y vejaciones que ha sufrido el ayuntamiento y el pueblo durante la guerra de matines felizmente terminada. La derrota d'En Cabrera a Amer representà el final de la segona guerra carlista. A 25 de juliol fou comunicat que s'havia ordenat que sea destruída a la brevedad posible, con motivo de amenazar ruina, una torre que desde el año 1835 ó 1836 se hallaba construída a la salida del pueblo, hacia Vic, sobre la carretera, desde el uno al otro lado de la calle mayor ⁵. Una carta del 29 de juliol adreçada a en Fèlix Baró de Granollers parla de l'edificio actualmente existente del fuerte que bajo la direcció de V. se construyó en este pueblo el año pasado ⁶.

5. És la primera vegada que trobem anomenat el carrer gran.

6. Arxiu Municipal de La Garriga, lligall XIV, número 12. Sobre la torre de senyals de Puiggraciós, vegeu la nostra *Història del Santuari de la Mare de Déu de Puiggraciós*, pàgs. 129 i segs.

LLISTA DE SACERDOTS DE LA PARRÒQUIA DURANT EL
SEGLE XIX I PRIMER QUART DEL SEGLE XX

12 juny	1804	Francesc Gastó	domer	27 maig	1837
20 agost	1804	Pere Quadres	rector	8 desembre	1844
16 març	1823	Jaume Bertran	vicari		
18 març	1824	Antoni Gili Papiol...	vicari		
27 juny	1826	F. de Rosselló Terrés.	resident		1828
23 juliol	1838	Lambert Cararac	ecònom-domer..	16 agost	1840
22 setembre	1841	Jaume Vila	ecònom-domer		
22 setembre	1841	Isidre Prims	vicari	novembre	1841
	1842	Agustí Soler	domer ; rector..	3 febrer	1848
26 octubre	1848	Josep Casacoberta ...	rector	3 novembre	1855
1 octubre	1850	Josep Badia	ecònom-domer..	2 maig	1857
20 gener	1856	Josep Castellsaguer...	ecònom-rector .	14 març	1857
20 gener	1856	Josep Sibina	vicari		
21 novembre	1857	Josep Pous Rovira...	rector	2 abril	1865
24 octubre	1864	Pere M. Borrell	rector	8 juny	1869
1 maig	1868	Joan Tanyà	vicari		
	1868	Francesc Solà	domer	20 novembre	1866
27 juliol	1871	Josep Roca	ecònom-rector..	2 juny	1875
12 novembre	1871	Josep Griera	regent	20 novembre	1886
27 març	1879	Joan Guiteres Vinyes.	rector	20 novembre	1886
25 juny	1881	Manuel Julià	regent	18 novembre	1881
	1886	Rafael Palau March...	organista	23 febrer	1890
20 novembre	1886	Francesc Barnils Bros	vicari, domer, beneficiat		1927
	1892	Joan Pladevall	regent		
		Emeteri Cort	vicari		
8 gener	1893	Manuel Ribera Rufat.	regent		1896
8 gener	1893	Antoni Mirabet	vicari		
8 juny	1897	Salv. Mujal Torner...	rector	15 octubre	1901
29 desembre	1899	Joan Avinyó	domer		
26 gener	1904	Ramon Pascual	beneficiat	agost	1936
		J. Bruquetes Altura.	ecònom		
3 maig	1905	A. Fornas Carulla ...	rector	abril	1915
8 octubre	1907	Martí Soterias Parera.	domer		
8 octubre	1907	Joan Font Castells ...	vicari		
1 juliol	1911	Pau Deix Borralleres.	sagristà	abril	1915
26 juliol	1912	Josep Castellà	domer	abril	1915
10 desembre	1913	Joan Camps Elias ...	vicari	abril	1915
		Joan Flamis	vicari		
15 gener	1917	Josep Vich Figueras.	rector	11 agost	1936
		Ramon Baucells	vicari		
	1917	Josep Fortino Serra .	resident		1920
abril	1920	Antoni Fàbregas ...	domer		1921
24 octubre	1920	Florenci Baucells ...	vicari	29 març	1921
	1920	Josep Dachs Pous ...	resident	17 gener	1932
		Enric Flamis			
setembre	1923	Josep Turc Comas ...	organista		

TERCERA PART

Via dolorosa i gloriosa per a la parròquia

- I. - Pervivències del règim antic.
- II. - Temps de guerres i d'anticlericalisme.
- III. - Comença una tongada de prosperitat parroquial.
- IV. - En el pòrtic del segle XX.
- V. - El rectorat de mossèn Josep Vich.

ARTICLES
SYMPTOMS AND SIGNS OF THE DISEASES OF THE
RESPIRATORY TRACT

THE
SYMPTOMS AND SIGNS OF THE DISEASES OF THE
RESPIRATORY TRACT
BY
DR. J. H. HAYES

VI - The
SYMPTOMS AND SIGNS OF THE DISEASES OF THE
RESPIRATORY TRACT
BY
DR. J. H. HAYES

VII - The
SYMPTOMS AND SIGNS OF THE DISEASES OF THE
RESPIRATORY TRACT
BY
DR. J. H. HAYES

VIII - The
SYMPTOMS AND SIGNS OF THE DISEASES OF THE
RESPIRATORY TRACT
BY
DR. J. H. HAYES

IX - The
SYMPTOMS AND SIGNS OF THE DISEASES OF THE
RESPIRATORY TRACT
BY
DR. J. H. HAYES

X - The
SYMPTOMS AND SIGNS OF THE DISEASES OF THE
RESPIRATORY TRACT
BY
DR. J. H. HAYES

Pervivències del règim antic

477. De com La Garriga fou espoliada de l'antic tresor parroquial. — 478. Visita pastoral del dia de Corpus de l'any 1816. — 479. Restauració parroquial. — 480. Desavinences a la parròquia. — 481. Espigolant en el folklore garriguenc. — 482. La majordona i el mosso del domer. — 483. Notes de la casa del domer Gastó.

477. De com La Garriga fou espoliada de l'antic tresor parroquial

INCIDENTALMENT sabem que fou *esta iglésia despullada per la tirania francesa de la creu major de plata, adornada ab moltes imatges de sants i dorada de or, de 6 candeleros, un incenser, un coçon i de altres vasets per custodiar los sants olis, tot de plata; heus ací marcada en la nostra parròquia l'urpa rapissera de la guerra napoleònica, la qual s'havia allargassat des de l'any 1808 al 1814; heus ací també el perquè del silenci d'activitats parroquials en aquests anys*¹.

Un document d'1 de febrer de 1817² diu *que, como de unos tres meses a esta parte, desaparecieron de dentro la iglésia parroquial de este pueblo dos coronas de plata, a saber: es la una grande con rayos y estrellas en las extremidades o punta de algunos de los mismos rayos y en medio de cada una de las mismas estrellas una piedra de color verde, como también en la delantera de la misma corona había varias piedras verdes engastadas; cuya corona grande llevaba una imagen de la Virgen del*

1. Arxiu de can Terrés, *Lligall de les capelles*.

2. Consignat en el plec que porta per títol *Borró del Comú de La Garriga, any 1815*, de l'A. M. de L. G.

Rosario, colocada en su altar; y la otra corona pequeña que se ha echado a menos la llevaba el Niño Jesús...

Des de 1820 a 1823 hi ha un període de govern constitucional del rei Ferran VII, que va jurar la constitució de l'any 1812; a aquests esdeveniments es refereix el document que transcrivim quan diu que la parròquia de La Garriga fou, *en lo any 1823, privada per la dita constitució de altre creu de plata per les professons, de dos candeleros de per credença, de 2 imatges, la una del titular Sant Esteve i la altra de Nostra Senyora del Roser, una creu dorada per contenir lo «Lignum Crucis», i de una sola custòdia per la exposició del Santíssim Sagrament, per ser cosa de plata i salvada de la tirania francesa, lo que no esdevingué en las parròquies veïnes* ³.

Efectivament, hem vist ⁴ una còpia que va treure's de l'*Inventario tomado en el pueblo de La Garriga en presencia del alcalde y ayuntamiento, más las autoridades eclesiásticas de dicho pueblo en el que consiste las alajas de plata que existían a la parroquia del susodicho pueblo; las que se han conducido en el día de la fecha en la villa de Granollers, en una arca de madera y sellada por el mismo ayuntamiento; a saber: tres sacras folradas, esto es las que corresponden para celebrar; la custodia; una Virgen del Rosario, de la que se ha dejado una reliquia; unos incensarios con su barquilla; un San Esteban, del que se le ha dejado una reliquia, pero no una pierna de dádiva; dos candeleros de dos palmos y medio de elevación; una cruz grande. Garriga 16 marzo de 1823. Como comisionado por el señor comandante de armas de Granollers, José Esclús. Francisco Gastó, párroco-domero. Por ausencia del cura-párroco, Jaime Bertrán, vicario. Vicente Santigosa, alcalde. Tomàs Fortuny, regidor.*

Per l'abril del mateix any 1823, els cent mil fills de Sant Lluís, comandats pel duc d'Angulema, restauraren el règim absolutista i va terminar el període de persecució religiosa. Aleshores hi hagué encara suficient pietat per a refer les espoliacions; així han arribat fins als nostres dies dues imatges d'argent sustitutives de les desaparegudes; l'una, que representava Sant Esteve protomàrtir, duia un gran tros d'os en un reliquiari sobre el pit, però no tenia autèntica; al peu de

3. Arxiu de can Terrés, *Lligall de les capelles*.

4. A. M. de L. G., *Lligall XXX*, número 69.

l'escultura es llegia: *Do de Q.º Fauria Rector Any 1825*, i probablement es referia al donatiu fet per un sacerdot garriguenc, rector d'altra parròquia. L'altra imatge representava la Mare de Déu del Roser, amb una garlanda de grans de rosari al voltant; al peu tenia una inscripció semblant a l'esmentada, però amb la data de 1826. Ambdues imatges romangueren enterrades entre la runa de la casa rectoral després de l'incendi de 1936; acabada la guerra en reconstruir la rectoria, foren retrobades, però havent sofert fortament l'acció del foc; la de Sant Esteve ha estat restaurada.

Finalment, en 8 octubre 1830, lladres robaren lo coçon de plata novament construït, un vaset per aportar lo viàtic als malalts, un càlic i una cullera per batejar, tot de plata; quals coses necessàries part queden substituïdes ab fusta i part ab metall inferior a plata; sens mencionar les robes robades o destruïdes, de modo que ara a penes se encontra lo necessari per celebrar la santa missa ⁵.

478. La visita pastoral del dia de Corpus de l'any 1816

A 13 de juny de l'any 1816 el bisbe de Barcelona Pau Sitjar ¹, trobant-se a La Garriga per a practicar-hi la visita pastoral, donà ocasió a celebrar la millor processó del Corpus que mai s'hagi fet a La Garriga; és de notar, però, que ja aleshores es celebrava amb un esplendor que ha arribat fins als nostres dies; heus ací com ho explica una *advertencia* de la mateixa acta de visita ²:

Como en dicho día 13 celebraba la Iglesia la solemnidad del Santísimo Corpus de Jesucristo, determinó Su Señoría Ilustrísima asistir a la procesión solemne, que se hizo en la tarde de aquel día por las calles de la población; con este motivo asistieron a ella todos los curas-

5. Arxiu de can Terrés, *Lligall de les capelles*.

1. Pau Sitjar havia estat bisbe auxiliar del seu antecessor el bisbe Diaz de Valdés; fou amarg el seu pontificat per raó de la guerra i de la revolució; en retornar a Barcelona, després d'un exili de tres anys, renuncià a la mitra però el papa Pius VII no li admeté la renúncia; retornà al seu tron la imatge de la Mare de Déu de Montserrat; fomentà l'estudi de les ciències; governà la diòcesi des de l'any 1807 al 1831. Vegeu *Bol. Of. del Obisp. de Bar.*, juny, 1943.

2. Arxiu Diocesà de Barcelona, *Visites*, volum 89, full 159.

párrocos vecinos, con hábitos de coro; la iglesia estaba perfectamente iluminada; las paredes de las casas cubiertas de ramos; las ventanas y balcones con tapetes o cubrecamas, según las facultades de los vecinos; las calles sembradas de flores y a cierta distancia algunas capillas.

Llevaba Su Señoría Ilustrísima la custodia acompañado del correspondiente gremial y llevando las insignias pontificales los cuatro ministros eclesiásticos que previene el ceremonial de obispos y sirviendo de maestro de ceremonias el presbítero Don Bruno Bret, electo archipreste de la colegiata de San Juan de las Abadesas; los criados llevaban la almohada y silla para arrodillarse y descansar Su Señoría Ilustrísima a su debido tiempo.

Concluída la procesión, lo que se hizo con la posible solemnidad, con la mayor devoción de aquellos feligreses y con asistencia de los de las parroquias vecinas, dió Su Señoría Ilustrísima la bendición con el Santísimo Sacramento; dexando llenos de gratitud a aquellos parroquianos, cuyos descendientes recordarán siempre con admiración este acto solemne de ejemplo y edificación de su prelado.

En canvi, l'acta de la visita pastoral és molt poc interessant ; d'ella solament esmentarem : que el bisbe *mandó que se dorase por parte de dentro* el sagrari de l'altar major i que visità *la otra iglesia*, o sigui la de La Doma. El rector i el domer continuaven essent mossèn Quadres i mossèn Gastó, els quals contestaren per escrit al qüestionari enviat pel bisbe ; heus ací un extracte de les seves respostes ³ :

El rector digué que el pueblo se llama San Esteban de La Gargiga; los decimadores son los curas rector y domero, señor Marqués de Llupiá, señor marqués Pinós y el beneficiado de Santa María de Manlleu. Se compone de unas doscientas casas y unos novecientos vecinos de comunión. En canvi el domer declaró: consta dicho pueblo de mil doscientos vecinos, poco más o menos; i, en lloc del marqués de Llupià menciona los señores Desvalls.

Concorden els dos en dir que corresponde el patronato activo o derecho de presentación a Su Real Majestad y al Arcipreste del Estany

3. Arxiu Diocesà de Barcelona, *Visites*, volum 88 bis, full 76. També es troben notícies dels decrets episcopals d'aquesta visita en el mateix Arxiu Diocesà, en la capsa de documents de visites de 1808 a 1815.

o Rector de Moyá, en sus respectivos meses. Su dotación, de la rectoría, consiste en la percepción de los diezmos de carnelage, vino, cañamo, trigo, espelta, avena y granos groseros de primera cosecha, cuyo valor anualmente es de unas mil cuatrocientas libras; en canvi, el domer declara que la dotación de La Doma es de quinientas cincuenta libras.

Diu el rector: *Su titular es San Esteban, bajo su invención; tiene la iglesia diez capillas, cinco por parte. Las misas celebradoras en esta iglesia son 436 y los aniversarios 155; las misas celebradoras a caridad o dote casi todas de 6 sueldos, y los aniversarios, a excepción de algunos pocos, a 16 sueldos; se hallan corrientes en y por todo el año 1814, como es de ver.*

Los aniversarios correspondientes al domero, diu aquest, según consta de la única libreta que tiene su antecesor, son 91; de limosna 16 sueldos cada uno; están celebrados hasta el año 1810 inclusive; las misas, según asimismo consta de la única libreta de dicho antecesor, son 185; cada una de las más de dichas misas de limosna seis sueldos; están corrientes hasta el año 1812 inclusive.

Diu el rector que *no hay confradías; domer i rector concorden indicant les quatre capelles del terme, com si fossin de propietat particular; el domer afegeix: a todos se les ha dado aviso de presentar sus privilegios. El rector diu no hay manda pia particular de testamento que deba cumplirse, a excepción de algunos oficios funerales, de los muchos que murieron, que no se han cumplido, a causa del tiempo tan calamitoso. Los muertos el pasado año fueron diecinueve y los nacidos cincuenta y tres; ninguno de menor edad quedó sin padre y madre.*

Diu l'inventari de los vasos sagrats i ornaments que se troben en la iglesia parroquial de Sant Esteve de La Garriga: *Primo, tres càlic, dos de plata i un de llautó, ab copa de plata; item un globo gran en lo sacrari i altre xic per portar lo viàtic i un altre per la extremaunció; dos condeleros de plata; incensers, ab sa barquilla de plata; Sant Esteve de plata i una imatge de Nostra Senyora de plata; la creu gran de plata; la Veracreu de plata i unes canadelles de plata; una custòdia gran* ⁴.

4. Vegeu, però, com fou espoliada la parròquia, en el número 477.

Tres albes bones, encara que usades; quatre àmitos bons, encara que usats; tres roquets usats; vuit casulles de diferents colors; dos capes; cinc corporals; varios purificadors. La gran deficiència de robes litúrgiques subratlla, encara, la nota de penúria i calamitats d'aquell temps.

479. Restauració parroquial

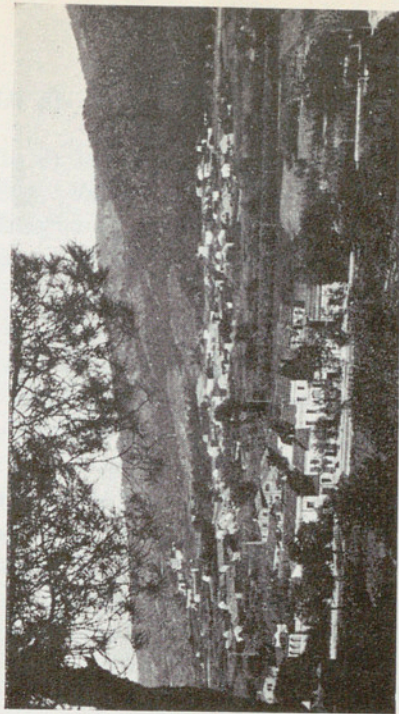
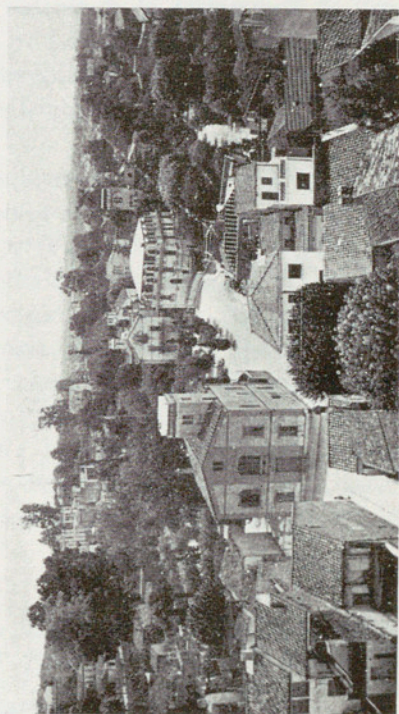
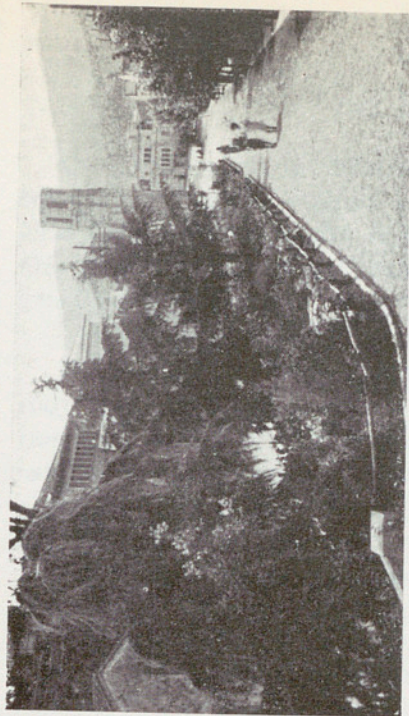
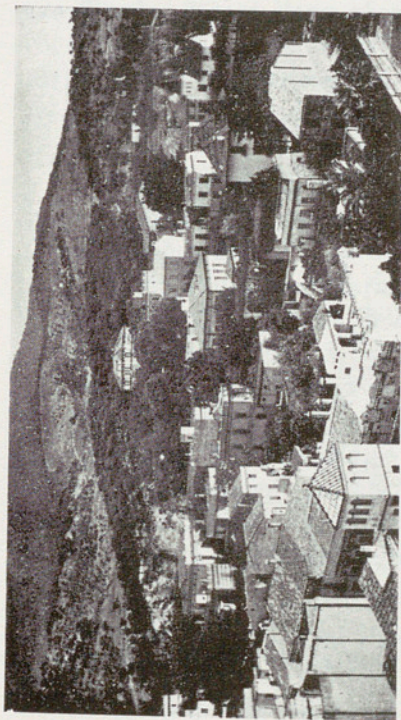
A. — *A 18 maig 1824, en esta parròquia de Sant Esteve de La Garriga, bisbat de Barcelona, se féu rogativa per pluja, ab professó, que eixí de la iglésia oriental, portant la imatge major de Jesucrist clavat en creu, acompanyat ab atxes de les administracions, ab assistència de particulars, que portaven llum ab atxes o ciris i també uno gran part de dones portava llum;*

anà la dita professó a la iglésia occidental; en esta se cantà missa del sant del dia, qual celebrà lo reverend senyor domer Francisco Gastó i predicà lo reverend Antoni Gili i Papiol, vicari del reverend doctor Pere Quadres, rector; fou devot i tant numerós lo concurs que part del poble no pugué entrar dins la iglésia pròp dita; hi assistí també el magnífic ajuntament sens les sues insígnies o bandes vermelles; en tot lo curs de la professó se ventà sempre la campana major ¹.

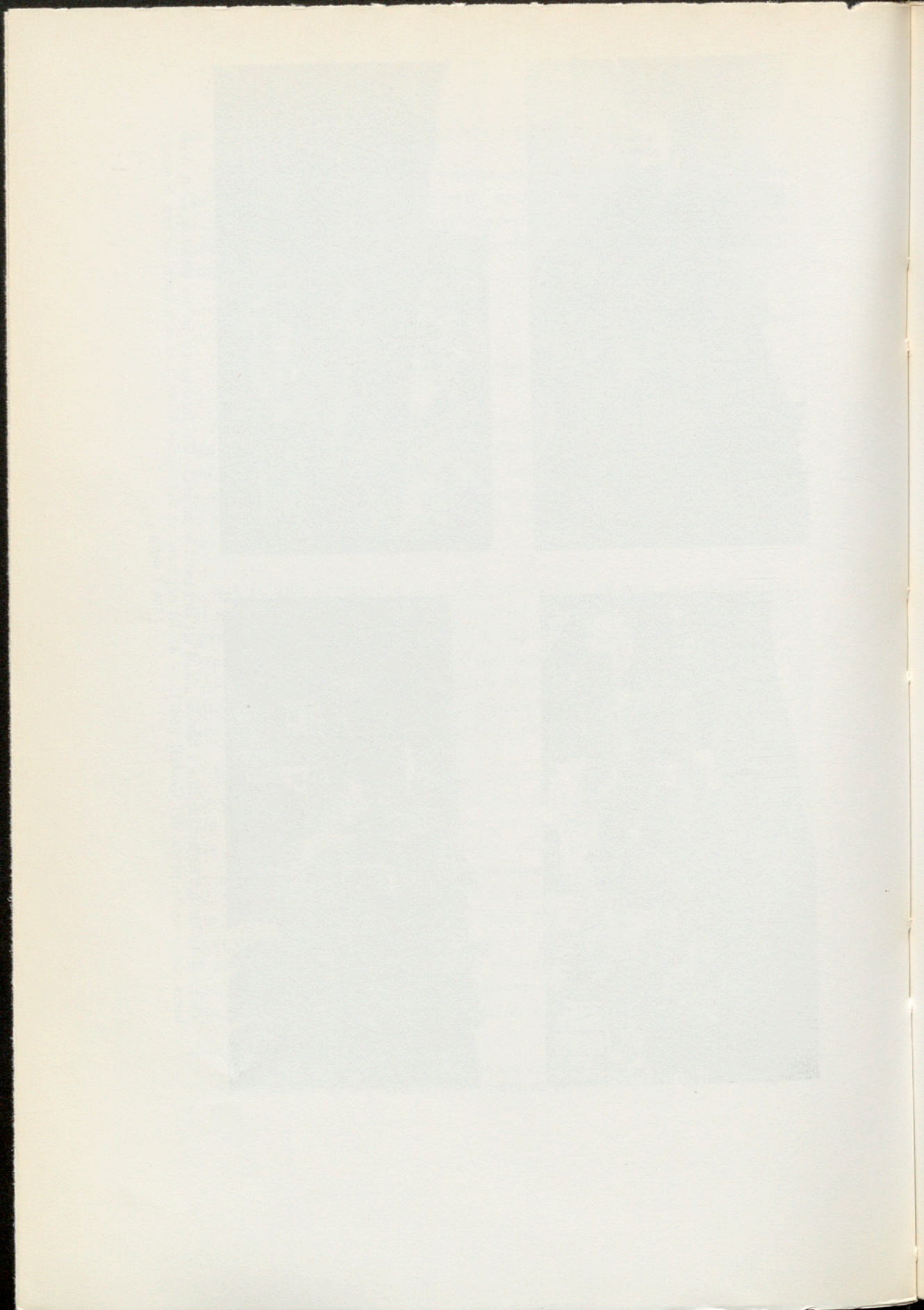
B. — *A 25 d'abril de 1825 l'ajuntament va suscriure un document adreçat al secretari del bisbe dient que había visto siempre vicario en esta parroquia; observa con dolor que no lo tiene de algún tiempo a esta parte el reverendo senyor rector, quien está obligado a mantenerlo..., cuya falta reconoce el ayuntamiento muy perjudicial al mejor servicio y asistencia espiritual de la parroquia, i per això sollicitava que el bisbe el nomenés. A 9 de maig fou adreçat al domer un ofici dient que respecte a haver notat que V. faltaba en la professó del dia de avui i havent això fet esperar o retardar molt la eixida de dita professó amb molta impaciència del concurs; el batlle, ajuntament i obrers digueren que esperaven que la cosa no es repetiria ²*

1. Arxiu de can Terrés, *Lligall de les capelles*.

2. A. M. de L. G., *Lligall XIII*, número 11.

VIII. - La Garriga entre jardins i boscos : 1. Part del barri nord-est. — 2. Jardins en la via pública. — 3. Voltants de la nova plaça del Castell [567]. — 4. El capitamunt del carrer Gran i el nou barri de can Noguera [556 i segs.]

C. — Encara que la confraria dita de la Minerva ja havia estat establerta en l'antiga església en 1693, *Anton Blancafort i Oliveres, àlias Petita, administrador de la Minerva de esta iglésia de Sant Esteve de La Garriga, a fi de restablir la confraria en ella, féu les diligències següents:*

Dia 2 novembre 1826 se encarregà de la butlla de data en Roma 1693, per agenciar en Barcelona, en lo modo debia acudir-se a la superioritat; dia 14 maig 1827 se encarregà del modelo del memorial i estatuts, quals retornà per posar-los en deguda forma; a 10 juny los reverends pàrrocos i los tres administradors firmaren lo citat memorial, per presentar-lo al senyor bisbe, que lo aprovà i decretà a 20 novembre 1827, gratis; finalment per allistar en la confraria comprà un llibre, en el qual copià tot el necessari Isidro Casanoves, secretari del magnífic ajuntament de esta i mestre de primeres lletres; el rector Quadres publicà les diligències a 7 de setembre de 1828 ³.

D. — Pel bon zel del reverend Francesc de Rosselló, fadrister de can Terrés, durant l'any 1826 va obtenir-se la restauració de l'antiga confraria del Roser en la parròquia de La Garriga; ho comproven unes cartes particulars i anotacions conservades a l'arxiu de can Terrés. La tramitació oficial consistí en els següents documents:

Lletra adreçada al prior del convent de dominics de Vic, a 27 de juny del dit any, exposant que *a causa sin duda de las guerras y trastornos que por desgracia se han experimentado* s'havia perdut la documentació de l'antiga confraria, i sollicitant el restabliment; butlla del mestre general de l'ordre dels dominics, donada a Saragossa a 8 de juliol de 1826; erecció de la confraria, feta per fra Ramon Pujol del convent de santa Caterina de Barcelona, destinat al santuari de la Mare de Déu de Bellulla, a 6 d'agost de 1826, el qual féu aixecar acta del que va fer en el dit dia, o sigui: la missa, l'explicació, la processó, etc.; nomenament de *capellà segon de la dita confrarie* a favor de mossèn de Rosselló, a 31 de juliol del mateix any; aprovació del bisbe de Barcelona a 27 d'agost de 1832 ⁴.

3. Arxiu de can Terrés, *Lligall de les capelles*; allà mateix es conserven els estatuts i l'escut de la confraria; vegeu el número 305 sobre l'antiga confraria.

4. En els dits arxiu i Lligall; vegeu el número 302.

És de remarcar ací que l'esmentat Rosselló pagà 15 lliures per les imatges de sant Domingo i de santa Caterina, posades en lo altar del Roser, sembla que en dit any de 1826 ⁵.

E. — En 28 juliol 1826 se estrenà capa per lo llit dels morts i pàllit negre, donat a la iglésia per Francesc de Rosselló, prevere, e importa 62 lliures, 14 sous; el mateix prevere pagà en 1828 la recomposició de la vidriera de la O grossa de la iglésia. A 26 març de l'any 1828 se posà en la capella de Sants Roc, Sebastià i Jaume, apòstol, a expenses de la administració, la barandilla de ferro, e importà, per dit ferro 70 lliures ⁶.

En un document posterior a l'any 1830 ⁷, incidentalment es diu que la iglésia oriental amenaça ruïna per ser les sues bòvedes i parets esquerdades o fora de punt, per qual recomposició són necessàries de mil a dos mil lliures; i és molt temible se efectúia la sua ruïna, a causa de la desunió dels pàrrocos entre sí i ab sos parroquians, considerada la pobresa del poble i parròquia ⁸.

F. — Sobre la coronisa del campanar de esta de Sant Esteve de La Garriga, dins la balustrada havia quatre arcs i dos pilans, en lo mig del campanar, que sostenien les campanes destinades a tocar quarts i hores; esta de les hores de pes deu quintars. En la nit de 1 a 2 abril 1833 féu un vent tant fort de ponent o noroeste, que féu caure los dits arcs, pilans, part de balustres i les dos campanes; la més xica, que era la més alta, a major distància, i la més grossa a catorze passos de distància del peu del campanar, ambas a la part de orient.

En 23 juny de dit any 1833, lo reverend rector de esta doctor Don Pere Quadres, natural de Santa Coloma de Gramanet, beneí la nova campana, de pes 15 quintars, 1 arrova 12 lliures, anomenada Maria de la Concepció i Sant Esteve; se collocà en un ventanall de la part de ponent; destinada a tocar hores; e igualment una de les campanes xiques fou destinada a tocar los quarts ⁹.

5. Vegeu el número 419.

6. Arxiu de can Terrés, Lligall de les capelles.

7. En els esmentats arxiu i Lligall.

8. Vegeu el número 480.

9. També en els dits arxius i Lligall. Sobre el campanar, vegeu el número 488.

Sembla que l'esmentada campana Concepció era la mateixa que abans de l'any 1936, amb so molt argentí, anunciava els bateigs. En substitució d'aquell antic coronament d'obra, van instal·lar-se al capdamunt del campanar unes ogives de ferro que avui sostenen les dues campanes del rellotge i terminen amb un penell i un parallamps. En el pis del campanar, l'any 1936, ultra l'esmentada Concepció, hi havia la gran campana de Sant Esteve; una altra, també gran, anomenada Maria, o de Sanctus; una altra, que havia vingut de La Doma; i la més petita que era ventada en tocar l'Angelus.

480. Desavinences a la parròquia

ULTRA les causes exteriors i generals de malestar en la parròquia, durant la primera part del segle XIX, cal esmentar ací una altra de més dolorosa: la desavinença dintre mateix de la parròquia i particularment entre el rector i el domer.

Heus ací unes notes autògrafes ¹ del domer Francesc Gastó: *Als 13 març de 1821 passàrem comptes ab lo Doctor Quadres, rector de La Garriga, del que es devien mútuament. A cap de poc, als 29 d'abril de 1821, en la casa consistorial eo del comú se assolà, en presència del senyor Batlle, Jaume Parera de Pimar, i dels senyors Regidors, Miquel Serratacò i Massaguer, Joan Poy del Bosch, Josep Oliveró, lo sabater de la rasa i Esteve Gotanegra, àlias Soqueta, que lo senyor Rector posaria lo llibre corrent de baptismes, òbits i desposoris en lo armari de la sacristia i la clau de dit armari junta ab la del sacrari, a fi de poder lo Domer notar i extreure les partides sempre que fos convenient, assegurant ab jurament i en fe de sacerdot, que no tocaria los llibres parroquials, acabats ja o no corrents, sempre se li demanassen.*

A 26 de gener de 1829 Francesc de Rosselló i Joan Poy del Bosch deixaren en mans del bisbe de Barcelona una instància i uns projectes ² per a posar ordre i remei en la parròquia. En la dita instància feren constar: *Que en el año pasado y parte del presente estuvo la iglesia parroquial sin obreros que la sirviesen e insertadas también sus prin-*

1. Arxiu de can Mallol, *Llibre de notes de l'esmentat domer* full 14.
2. Arxiu de can Terrés, *Lligall de les capelles*.

principales administraciones o cofradías, inclusa la del patrón o titular, el protomártir San Esteban; en cuyo lamentable estado, ya fuese por un verdadero o aparente celo del reverendo señor rector o movido de pundonor para calmar el murmullo y escándalo que cundía hasta a las parroquias circunvecinas, manifestó al señor baile del mismo pueblo sus deseos de tener una convocatoria parroquial, que en unión con los dos cura-párrocos, rector y domero, y el ayuntamiento, se tratase del importante asunto del servicio de la iglesia parroquial, cuya convocatoria efectivamente se celebró en el día diez de febrero último.

En la dita reunió, Francesc de Rosselló presentà uns detallats projectes; però s'acordà de nomenar una comissió per elaborar-ne uns de definitius. La dita instància continua dient que ultra *la ruidosa controvèrsia* de l'any 1804, els dos curats varen tenir-ne una altra en 1820; que això provocava desconfiança en els feligresos, tant *como por sus procedimientos en las funciones y modo de hacerlas en la iglesia, con quienes es preciso chocar muchas veces.*

Els comissionats exposen en la dita instància que, a les seves propostes solament tingueren per resposta *las ridículas pretensiones del domero y las expresiones halagüeñas del rector, la terquedad del domero y las palabras ingeniosas del rector*; i que, per això presentaven ara els seus projectes al bisbe, demanant-li encara que es servís *prevenir a los citados párrocos rector y domero que hagan las funciones parroquiales más edificantes y sin precipitación, encargándoles también que reine entre ellos mejor armonía y unión.*

Creiem en la bona fe dels comissionats, però ací cal tenir en compte que, en els escrits esmentats, degueren abocar copiosament l'aigua al seu molí; caldria ara saber com també degueren conduir-la al seu els dos esmentats curats. Una cosa sembla certa i és que la principal causa dels conflictes estava en l'existència de dos caps en la parròquia; mentre això no desaparegués, continuaria latent el mal.

Per això, més tard, va elaborar-se un altre projecte *per unir las dos pesses curades de la iglesia de Sant Esteve de La Garriga en una sola*; perquè *es ben notori, senyor, que la monarquia espanyola sempre que l'han governada molts han causat grans estragos en ella; Jesucrist sols ha posat un papa o cap en la Iglesia universal i està sols un bisbe en*

cada bisbat; perquè, senyor, ha de permetre dos caps o curas independents en esta sola parròquia rural de La Garriga?

Per això, després de fer una breu introducció històrica, el projecte preveia que, tant bon punt un dels dos càrrecs restés vacant, fos suprimit, restant en el successiu un sol curat-rector, resident amb son vicari a la rectoria oriental; i, en lloc del curat extingit deu substituir-se un tinent de cura, amovible a la voluntat de l'Il·lustríssim senyor Bisbe, per vicari de contínua residència material i formal en la dita iglésia occidental, baix total dependència del curat-rector.

481. Espigolant en el folklore garriguenc

EN els documents que acompanyaren la instància esmentada en el número anterior hi ha abundant ocasió d'espigolar-hi interessants notes de folklore garriguenc i de novetats fins aleshores desconegudes en la història de La Garriga; heus-ne ací algunes ¹:

Que per Sant Antoni de gener hi havia ja *benedicció dels animals en la plaça del capdevall del fossar* de davant l'església nova; que a la *vigília de Sant Pere màrtir* o antes, *deuen fer-se trocets* o petites porcions de les taulettes de cera gomada vermella, per distribuir-la a modo de dinades als subjectes que ne demàni en el dia de la festivitat del Sant, i no cal dir que en aquest dia es celebrava la *benedicció de terme al padró del serrat de can Poy*.

Els obrers havien, en lo primer dia de quaresma, posar lo vel de drap blanc en la iglésia sobre lo presbiteri, davant de l'altar major i treure-lo en lo dissapte sant; en lo diumenge de passió se posen los pendons o trofeos de la passió, un a cada costat de la balustrada del presbiteri i retirar-los en lo dissapte sant; procurar per una vesta ab sa cucurulla i per un home que, vestit de ella, servèsquia de Jesús Nazareno per portar la creu en la professó del viacrucis en lo diumenge del ram, per qual servitut se li dóna una pesseta de gratificació, a menos que ho fàcia per amor de Déu; vigilar perquè no se píquien los fasos ab grossos bastons ni masses en lo dia del dijous sant, a fi de

1. Arxiu de can Terrés, Lligall de les capelles.

evitar los danys i perjudicis que poden causar-se a l'enrejolat de la iglésia, cancell, tarimes, bancs, etc.; els administradors del Roser havien de fer la capta de ous i butifarres ab les caramelles en lo dissapte sant ².

Un dels primers diumenges de quaresma deu fer-se la capta del fil per les cases del carrer o població i després en altre dia, luego que se puga, fer-la igualment per les cases de pagès i demás dels veïnats de dalt i de baix, distribuint-se-les entre los mateixos obrers una part per quiscun de ells; cuidar de capdellar i de teixir lo fil de la obra recullit anteriorment, si és suficient per una pessa ja de estopa, ja de bri, anyadint-hi si és possible una part de cotó per fer-la millor; i després se emplea per lo que convé en les dos iglésies ³.

Al pare predicador de la quaresma en remuneració dels quinze sermons que fa, a saber: un en lo dimecres de cendra, matí i tarde de cada diumenge de quaresma, menos lo del de ram al matí, tarde del dijous sant, matí del divendres sant, i lo de l'ofici del dia de pàsqua, li dona la obra quinze lliures.

Per les funcions de la octava de Corpus se elegeixen i publiquen en lo diumenge anterior quatre enramadors per cada dia, que, distribuïts per veïnats, a excepció del diumenge i del dia de cap de octava, com baix se dirà, serveixen per torn i paguen la lluminària dels ciris del seu agrado, que colloquen los obrers en los oficis dels respectius dies; consta que durant l'octava del Corpus cada dia es celebrava ofici ab exposició del Santíssim Sagrament, i, el dia de la capvuitada, acabat lo ofici, professó voltant la plaça, com se acostuma; diu que els obrers han d'evitar lo abús de repicar i tocar les campanes despòticament en dita octava, com ha succeït algunes vegades ⁴.

Heus ací els barris per a les enramades: *En lo divendres, pagesos o cases del veïnat de dalt, des de casa Poy del Bosc a casa Noguera inclusive, ab la rodalia, fins a Gallicant, abraçant lo carrer dit de Carol; en lo dissapte pagesos o cases del veïnat de baix, des de casa Boget de la iglésia a casa Rosselló de Vall; el diumenge tots els fadrins*

2. Vegeu el número 496.

3. Vegeu el número 326.

4. Vegeu la magnífica descripció d'una popular enramada en l'obra de JOAQUIM RUYRA, *En Garet de l'enramada*.

del poble, procurant que recaiga en fadrins de alguna possibilitat per suportar los gastos de la llúida funció; en lo dilluns, habitants de les cases del veïnat de plaça, des del capdevall del carrer major fins a les cases de Busquets i Vidamala inclusive.

En lo dimarts habitants de les cases del carrer Nou, des de la de Felip i la de Pau sastre, fins a les de Boixó i d'En Seré, inclusive, junt ab lo carrer de Samalús i demás cases del Castell; en lo dimecres habitants de les cases del carrer de Calàbria, des de les de Serra de dalt i de Guilla, fins al capdamunt del carrer major, inclòs lo de Cardedeu; en lo dijous, los reverends senyors cura-pàrrocos rector i domer.

És estil immemorial que lo cost i costes dels músics que lloguen los administradors de Sant Esteve, per les funcions de la iglésia i de la plaça en los dos dies de la festa major, se paga la mitat per ells i sa administració i la restant mitat corresponent al dia de Sant Domingo, festivitat dels sants Màrtirs, la paguen los fadrins, o casats, que han fet les ballades de carnestoltes en lo mateix any; encarregant-se també per parts iguals de la manutenció dels músics, a saber los referits administradors en lo dia del Sant Protomàrtir i també lo sopar de la vigília si arriben en ella per cantar les completes.

482. La majordona i el mosso del domer

HEUS ací uns extractes del Llibre de notes del domer Francesc Gastó¹: Coloma Gelis entrà per servir de criada en esta doma als 4 desembre 1809, a dues en plata, lo mes, eo 12 duros en lo any ...; 1811 es fora per casament; Coloma Sans entrà ... al 31 agost 1811, a 18 lliures lo any; se n'anà de esta doma als 8 març de 1812; Caterina Serrallonga, natural de Aiguafreda, entrà ... al 5 novembre 1813...; fora per haber-la despatxada.

Nota de lo que se anirà entregant a Raimunda Borrell a satisfacció de son salari, que és 4 pessetes mensuals: Primo, als 7 agost de 1815, per unes fandilles de baieta, 15 pessetes menos un sou...; dia 19

1. Arxiu de can Mallol de La Garriga.

maig, satisfeta de tota la soldada se n'anà. Lo dia 25 maig entrà per servir de criada Maria Teresa Roca, natural de Llerona, a 4 pessetes mensuals...; satisfeta i despatxada.

Rosa Puig, natural de Llerona, entrà per majordona en esta doma als 24 juny de 1816, a 18 lliures anuals, eo 4 pessetes mensuals; lo que se li entregará i la entrada de majordona 4...; al 4 octubre 1819 se li entregaren 10 palms de bri, que digué li tocaven per lo devantal i camises...; lo dia de la Ascensió pagí 4 pessetes per dos lliures de xocolata i és la mesada de l'abril...: dels 8 duros li devia als 22 abril l'in paguí 4; al 6 maig 1824, a la Roseta, entregat una pesseta...; tres misses i la pesseta sobrant de la mesada de juliol...; a 29 desembre 1824 entreguí un duro de or de augment a la criada...; satisfeu la missa resí la sua intenció; a 7 juny, una pesseta fa igualar ab lo preu de la roba...; lo dia 12 octubre 1826 entreguí a la Roseta, criada mia, los 4 duros me entregà lo Boget, los quals ella, per mon conducto, li havia deixat...; als 3 octubre 1827 li vas satisfer les dos quarteres i tres quartans de blat li devia...; dia 28 juny de 1835, entregat a la majordona 9 lliures i és lo complement de la anyada que finí als 24 juny del dit any.

Als 23 juny de 1822, al vespre, vingué per mosso Josep Boget de la Iglésia, sens salari; i guanya lo que treballarà...; a 30 setembre de 1823 se ha quedat per mosso Josep Boget de la Iglésia a 45 lliures lo any...; Josep Boget ha començat la anyada, de 8 pessetes, als 11 febrer 1825; i té rebuts tots los anys anteriors.

Pere Forcada entrà per mosso en esta doma, als 19 març de 1826, a 3 lliures eo 8 pessetes lo mes; fora per haver-se casat. Jaume Buixó entrà per mosso en esta doma als 19 setembre de 1827, a 9 pessetes lo mes...; dia 16 gener, entregat al mosso una quartera de xexa, la dèu; lo 20 gener 1828, entregat al mosso 16 pessetes, a saber: 15 pessetes per plantar-se la viña i una pesseta per la carta, les dèu; lo dia 23 gener 1828 entreguí al mosso 4 duros en plata per plantar-se la vinya, les dèu; i van seguint anotacions i bestretes, per pagar un jornal per plantar-se la vinya, per la Butlla, per unes calces, per un parell de mànigues, per una armilla, per un jec, per tres pessetes que digué les hi havien manllvades, altres pessetes digué que creu per cavar la vinya i per el personal, i el resultat final no podia ésser altre que el següent: lo 13 juny 1830 se n'anà de mosso de La Doma Jaume

Buixó; està satisfet de tot lo temps estigué per mosso, i resta a deure vint duros en plata.

Lo dit dia 13 juny, a la tarda, entrà per mosso de La Doma Joaquim Daví, de La Ametlla, a 3 lliures, 7 sous, 6 diners, eo 9 pessetes mensuals. Estigué un mes i se n'anà per no fer ni ser bo per mosso. Lo dia 5 juliol 1831 entrà per mosso en esta Doma Pau Ribas, el qual encara continuava de mosso per l'agost de 1835.

483. Notes de la casa del domer Gastó

HEUS ací alguns detalls extrets del *Llibre de notes*¹ manuscrit pel domer Francesc Gastó; les quals, *mutatis mutandis*, bé podrien aplicar-se a la majoria de les cases que aleshores hi havia a La Garriga:

Als 12 juny 1804 vas aconduir lo metje doctor Esteve Torra i Oliveres, per mi i la família de casa, a tota visita, per una quartera forment anual; és satisfet per adelantat los anys 1804, 1805, 1806, 1807, 1808, 1809, 1810, 1811, 1812; cessà la conducta per haver mort, i quedà satisfet.

Als 6 agost de l'any 1813 vas aconduir lo metje doctor Francisco Pedrals, per una quartera de forment quiscun any, a tota visita, ordinària i extraordinària, consulta o sens consulta, així de nit com de dia, per mi, la família i, si se esdevé, algún foraster...; a 1815 quedà desconduït per haver mort.

Als 13 juliol 1816 aconduït ab lo doctor Josep Terrés, metge de La Garriga, a tota visita, per mi, majordona, escolà, mosso i demés de la família de la casa i per si hi ha algun foraster, incloent-hi les consultes; a 7 lliures i 10 sous anuals...; 1818 quedà satisfet de tot son salari i desconduït per haver marxat a Canet.

Aconductat als 4 maig de 1804, a 19 pessetes anuals, lo cirurgià Dalmau, natural de La Garriga, i varen pagar-se les conductes fins a

1. Arxiu de can Mallol de La Garriga.

1822, en el qual quedàrem que la anual conducta serien deu pèssetes; les quals varen anar-se satisfent fins a 1828; en aquesta data fou aconduït ab son fill Miquel Viader, als 10 maig 1828, a mitja carga de vi cada any; la qual consta que va satisfer-se fins a l'any 1834.

Aconducat als 4 juny 1804, a 3 duros en plata anuals, lo apotecari, la qual quantitat va satisfer-se fins a 1822, en què quedàrem que la anual conducta seria 8 pèssetes; però en 1824 va tornar-se a la conducta de 3 duros en plata anuals; les quals consta que varen satisfer-se fins a 1834.

A 12 pèssetes lo any, als 6 setembre de 1806, me vas aconduir ab lo ferrer Valldeneu, a tot ferrar i llossar; aquest ferrer que es deia Salvador Pinell fou satisfet i desconduït en 1820. Sembla que, a continuació es va aconduir ab lo ferrer de baix, anomenat Jaume Furriol, a 3 duros lo any, a tot ferrar, llossar i lo que se oferisca, en lo cas de emmalaltir-se lo animal. Encara continuava la conducta amb En Furriol en 1831.

Lo dia 1 juliol 1831, me vas aconduir ab lo frare de les hòsties, a 4 pèssetes anuals; deu portar totes les que necessitaré en lo discurs de l'any.

Es conserva encara el curiós inventari, pres per Macari Mallol, pagès del poble de La Garriga, dels béns que foren del Reverend Don Francisco Gastó², domer del mateix poble, fet a 30 de maig de 1837, per a gaudir del benefici d'inventari en l'herència abintestada del dít domer:

Primo, en lo quarto de la casa Doma a on dormia dit Reverend Gastó, un llit paral, ab sa màrrega, matalàs, conxa, un coixí i un llençol, nou cadires, una mangala ab puño de plata i un paraigüa de seda usat. En la llibreria, cent tretze llibres, entre estos quatre breviaris i altres papers insignificants, un trabuquet ab part de sos pesos.

Al segon quarto, un llit parat ab màrrega, dos llençols, dos coixins i un cobrellit, una taula i dos cadires; tot usat. Al tercer quarto, un feix de cànem com cosa de unes sis arrobes, i dos cadires. A la sala, sis cadires i una taula; tot usat. Al quarto de la part de tramuntana,

2. Va morir a 27 de maig de 1837.

un llit parat, ab màrfega, dos llençols i una conxa, tres sacs bons i dins de un d'ells una quartera, poc més o menos, xexa, un garbell, una garbella, un sedàs, sis cadires molt usades, una mesura de mitja quartera bona, tres madeixes fil de borràs, una llumanera, una bacina d'afaitar, una caixa gran i dins de ésta dos sacs, cinc cuixineres, dos camises d'home, sinc tovallons, cinc llençols i cinc aixugamans. Al segon i últim quarto de tramuntana, un llit parat ab màrfega, una flaçada i dos llençols.

Temps de guerres i d'anticlericalisme

484. Els flagells de la guerra i de la persecució. — 485. Segueixen les dificultats de la parròquia. — 486. De quan es visità la parròquia en 1850. — 487. Una nova custòdia d'argent. — 488. La Doma és convertida en tinència coadjutora parroquial. — 489. Visites pastorals de 1860 i 1867. — 490. Algunes notes municipals de qüestions religioses.

484. Els flagells de la guerra i de la persecució

D'ENÇÀ del 1833 s'aliaren contra l'Església, no solament les esgarrapades de la guerra civil espanyola, sinó també la persecució anticlerical, atida per les disposicions dels governs isabelins i ferotgement secundada per la plebs que en molts llocs es llançà a la crema de convents i a l'assassinat de frares. Vegeu-ne unes pinzellades esporàdiques en la parròquia de La Garriga.

El *Diario de Barcelona* del dia 11 de novembre de l'any 1835 diu que *el benemérito comandante de armas de Granollers, Don Felipe Coll, el día 4 de los corrientes, atacó y batió, con una columna de urbanos, a la facción de Puigoriol, en la rectoría de Montmany, hiriendo algunos y persiguiéndoles en su dispersión por las montañas del Congost, rescatando del poder de los facciosos al benemérito cura párroco de La Garriga, que aleshores era mossèn Pere Quadres*¹.

Una carta del 12 de setembre de 1837, adreçada per mossèn Francesc de Rosselló al secretari del municipi, Isidre Casanoves, ens assabenta que *no és lo ajuntament el que se ha apoderat de la rectoria,*

1. Vegeu la nostra *Història del Santuari de la Mare de Déu de Puiggraciós*, pàg. 129 i segs.

ni el que ha ocasionat que la desemparàs lo rector, ni que la ocupàs després lo govern, i que per tant no está en rigor obligat lo ajuntament a costejar o llogar casa per habitació del senyor rector i sos familiars, com que segurament no li paga ni destinà la que ocupa, que tinc entès se la buscà ell mateix². Malgrat tot, l'any següent, per ordre superior, con motivo de tenerle el gobierno ocupada por fuerte, la suya propia rectoral, l'ajuntament n'hi proporcionà una altra que era del benefici de Santa Maria de Manlleu.

A 20 d'abril de 1838 l'ajuntament comunicà al regent de La Doma que en atención a haberse restablecido en este pueblo las funciones parroquiales de la iglesia de Minerva y demás, calia que ell assistís també a les funcions del tercer diumenge y demás acostumbradas en esta parroquial iglesia oriental, con arreglo a la nueva consuetud última; una altra anàloga comunicació del 31 d'octubre torna a dir que vuelven a celebrarse en la iglesia oriental, cuyo espacioso templo se halla en disposición para hacerse allí dichas funciones con decencia y con mayor comodidad de los feligreses.

Durant l'any 1838 hi ha alguns oficis de l'ajuntament, que, en compliment d'ordres superiors, comuniquen qüestions al rector Quadres, el qual sovint palesà la molèstia que això li reportava: por lo tocante al valor de los cereales percibidos por el cura párroco, ha manifestado éste que queda encargado él mismo de dar cuenta de su importe a esa Ilustre Junta Diocesana de Barcelona. En canvi, l'alcalde comunicà a 23 de juliol a Esteve Boget: a instància del reverend Don Lamberto Cararac, regent de La Doma del present poble, que complint el convingut, no prengué de la aigua que ve de la bassa dels capellans durant les hores corresponents al domer. A 11 d'agost es comunicà al mateix Boget que dins el termini de 4 dies tindrà V. vàcua i del tot desocupada la bòveda de la iglésia occidental, debent V. tapiar i destapiar a ses costes la portalada de entrar a dita bòveda.

A 21 d'abril de 1838 es comunicà a Francisca Plans, vecina de este pueblo, como administradora del Hospital de pobres enfermos del mismo podía pasar a recoger de esa comisión subalterna de amortización, la pensión del censal de 3 libras anuales que presta dicha Plans al

2. A. M. de L. G., Lligall XIV, número 2.

*indicado Hospital. A 6 de juliol el secretari municipal, Isidre Casanoves, vista la gran necessitat que actualment passen alguns pobres malalts de la present parròquia, me precisa a mi, que me trobo encarregat del cobro i distribució de les escasses rentes que hi ha per a subvenir-los, demanà a Tomàs Monteis que pagués les pensions endarrerides des de l'any 1814*³.

Sabem que el senyor bisbe, *en oficio del 27 de junio de 1838, por las circunstancias de los tiempos, tuvo a bien mandar que el regente de La Doma cuidase de la administración de sacramentos fuera del recinto de la fortificación, prescindiendo por ahora del turno de semanas*⁴; al cap de dos anys a 16 d'agost de 1840, l'ecònom-dómer, Lambert Cararac, va queixar-se que, malgrat haver-se ja acabat la guerra carlista, continués encara la càrrega que se li atribuï mitjantçant l'esmentat ofici.

A 19 de desembre de 1840 el rector Pere Quadres oficià així a l'ajuntament: *volent la semana següent trasladar-me a mi casa-rectoria en virtud del Molt Ilustre Senyor Governador de Mataró, per efectuar-hi tinc igualment permís i llibertat de tirar a terra o treure lo tumbo o paret devant lo portal de la rectoria*⁵.

485. Segueixen les dificultats de la parròquia

DE l'any 1840 és un ofici del degà del Vallès adreçat a l'ajuntament i obrers de La Garriga, dient-los que, quan *la falta de que se quexan a las funciones de la iglesia, he pasado aviso a los reverendos domero y vicario, para que cada uno acumpla con su obligación; y he advertido al vicario que no tiene facultades para hacer variación alguna durante la ausencia del reverendo párroco*¹.

A 18 de juliol de 1841 el rector i els obrers sollicitaren que es tanqués el portal de tramuntana de can Masacs, obert durant la guerra,

3. Arxiu Municipal de La Garriga, *Lligall XIV*, número 3. Fins l'any 1839, amb l'abraç de Vergara, no va terminar la guerra civil carlista.

4. Id. id., número 5.

5. Id. id., número 7.

1. Id. id., número 5.

perquè era un *paso o tránsito por el terreno de la iglesia queda perjudicada la propiedad de este término y causa detrimento a los derechos e intereses de la parroquia* ². Era un portal que obria a l'actual passeig de les Oliveres, davant la rectoria.

Amb la regència d'Espartero tornà un règim d'anticlericalisme que tingué una desventurada eclosió en la desamortització de béns de l'Església, que ja havia conduït en primer lloc el ministre Mendizàbal. A 24 de setembre de 1841 l'alcalde, complint ordres superiors, comunicà haver-se adreçat *al reverendo Don Jaime Vila, ecónomo domero de esta parròquia y al reverendo Don Isidro Prims, vicario de la misma, para recogerles las cartillas de órdenes y las licencias de confesar, celebrar y predicar, por ser eclesiásticos ordenados en Roma... i que els esmentats sujetos han asimismo cesado de ejercer sus funciones del ministerio sacerdotal* ³. El mateix dia l'ajuntament remeté una relació dels béns de l'Església, en vistes a la *enajenación de los bienes del clero secular*.

Sabem que a 21 d'octubre es tractà d'encarregar *La Doma al señor cura de Pontons residente en casa de Don Francisco de Rosselló* ⁴. Als dos sacerdots abans esmentats se'ls posaren dificultats per a sortir del poble, malgrat les raons familiars allegades; pel novembre del 1841, mossèn Prims demanà, doncs, que almenys se li donés el necessari per viure; un ofici del 10 de desembre diu que, com que el rector Quadres aleshores tenia setanta-cinc anys, no podent, per altra part, actuar aquells sacerdots, era clara *la necesidad en que se halla esta parroquia de operarios* ⁵.

També són d'aquest temps les dificultats produïdes per raó dels delmes i de *la contribución del culto y clero*. A 24 d'abril de 1842 l'ajuntament i el rector Quadres sollicitaren novament als superiors diocesans que nomenessin un coadjutor per a la parròquia de La Garriga. Pel juliol de 1842 l'ajuntament va allotjar un capità de cavalleria a la rectoria. A 14 de setembre, complint ordre del regent Espartero va comunicar-se que els tres sacerdots que abans residien a La Garriga,

2. Arxiu Municipal de La Garriga, *Lligall XIV*, número 6.

3. Id. id., número 13.

4. Id. id., número 6.

5. Id. id., número 13.

además de los derechos de estola y pié de altar, vivían del producto o renta del diezmo y primicia que percibían de esta parroquia ⁶.

Durant la nit del 12 al 13 de gener de 1844 fou robada la campana de la capella de can Terrés; en la nit del 12 al 13 de març fou robada la de la capella de Blancafort. Un certificat del 7 de setembre diu que *el beneficio de Santa María de Manlleu posee en esta parroquia una casa y antes percibía una parte del diezmo de la misma y así también cobra en dicha parroquia, varios censos que según el llevador consisten en 11 cortanes de trigo xeixa, 4 cortanes aceite, 2 maravedises en metálico.*

El rector Quadres morí el 8 de desembre de 1844 deixant els comptes per aclarir ⁷. A 3 de febrer de 1848 l'ajuntament trobà bé de *procurarse un predicador para la presente parroquia en la próxima cuaresma*; a 22 de juny es convocà l'ajuntament per a la processó del Corpus; a 26 d'octubre l'ajuntament comunicà a mossèn Josep Casacoberta la satisfacció per haver estat nomenat aquest rector de La Garriga ⁸. És que amb els governs reaccionaris del general Narváez s'havia iniciat una nova època de pau per a l'Església.

486. De quan es visità la parròquia en 1850

No és pas molt interessant el que ens conten les notes de la visita pastoral del bisbe Costa i Borràs ¹, practicada l'any 1850 ². *El día primero de octubre, por la noche, entró Su Excelencia Ilustrísima en este pueblo, cuyo ayuntamiento le brindó con un carruaje apenas llegó al camino real, bajando de la sufragania de San*

6. Arxiu Municipal de La Garriga, Lligall XIV, número 7.

7. Id. id., número 9.

8. Id. id., número 11.

1. El bisbe de Barcelona, Domènec Costa i Borràs, fou un acèrrim defensor dels drets de l'Església contra els atropellaments de les lleis i de les revolucions; va ésser exilat a Cartagena, però en retornar fou rebut en triomf pels seus diocesans i Pius IX li remeté una lletra congratulant-se'n; governà la diòcesi des de 1848 a 1857; després fou arquebisbe de Tarragona.

2. Arxiu Diocesà de Barcelona, *Visites* 91, full 19.

Cristóbal. El día 2 abrió la visita, en el curs de la qual pogué comprovar la incúria del rector Quadres, que lo había sido por espacio de más de 40 años, en els llibres de baptismes i en el llibre de l'obra, on advertí la falta de cuentas por un espacio considerable de años.

Hi ha registrats els informes suscrits a 9 i 10 de octubre, respectivament, pel rector Josep Casacuberta i pel domer Josep Badia ³, coincidents en temes generals i àdhuc sovint en les paraules. D'ells resulta que La Garriga tenia uns 260 vecinos y unas 1.200 almas de comunión; el curato es de concurso y de patronato en mes ordinario del señor arcipreste de Moyá; no tiene finca alguna, a excepción de la huerta reservada por la ley, ni censos, ni vigiliass, ni renta alguna, diu el domer a más de los 3.300 reales vellón señalados por el gobierno y éstos si se pagan.

La iglesia en la parte material está medianamente corriente; consta del altar mayor y de diez colaterales; el ayuntamiento está encargado de la lámpara del Santísimo Sacramento; no hay patronato particular, ni banco, ni derecho alguno, exceptuada la capilla de San Ramón Nonato, de la cual cuidan y han cuidado siempre la casa de Blancafort, por haber dicha casa pagado el retablo y fabricado a sus expensas la capilla. Diu que a La Doma hi havia altar major i quatre de collaterals. Mencionen les capelles de can Caselles, can Terrés bajo invocación de San Miguel ⁴, can Nualart i can Blancafort, todas corrientes y propias de los referidos. Hay sola la confraría de la Virgen del Rosario.

Quant al tresor, declarà el rector: *Hay dos cálices, una Veracruz, un cupón pequeño para llevar el viático a fuera pueblo, una palmatoria con su índice, una imagen de San Esteban, otra de la Virgen del Rosario, todo esto de plata; Una cruz para las procesiones, un incensario con su barquilla, una azafata, unas crismeras, un globo para la reserva, todo de platina, o sea metal plateado; una custodia y cruz de madera doradas; unas crismeras y cuchara de bautizar, de estaño. A La Doma hi havia un cáliz de metal; un cupón pequeño para llevar el viático*

3. Arxiu Diocesà de Barcelona, *Visites* 90, fulls 24 ó 76 i fulls 79 ó 86.

4. Una imatge de Sant Miquel Arcàngel es venerava al capçal del retaule de la capella de Santa Maria del Camí; vegeu el número 215.

fuera de la población, todo dorado; una Veracruz, una custodia, un incensario, con su barquilla, todo de hoja de lata; unas crismeras y cuchara de bautizar de estaño.

No pas menys miserable era l'estoc de robes per al culte: *Seis capas pluviales, dos ternos o gremiales, con todo lo respectivo, seis casullas de todos colores, seis albas, seis cíngulos, cinco toallas para el altar mayor, las necesarias para los altares colaterales, una buena porción de ámitos, purificadores, labavos y corporales, seis roquetes, garnachas para los monacillos, etc.; dos pendones o ganfarones encarnados, un pendón del Santísimo, seis banderas grandes, dos palios; hi havia també un salamón de metal grande. A La Doma solament hi havia cuatro ámitos, tres albas, dos cíngulos, tres casullas, tres roquetes, dos garnachas para monacillos, cinco corporales, veinte purificadores y veinte labavos, cuatro toallas para el altar mayor y las necesarias para los altares colaterales.*

Per acabar de completar el quadre de misèria cal advertir que fou intercalat en el llibre de visites un document en el qual es diu que la parròquia *tiene aún una porción de censales sujetos todos a celebración, la suma anual de los cuales, según he podido averiguar, diu el rector, importa 268 libras, 2 sueldos, 5 dineros, con obligación de celebrar 115 aniversarios y 391 misas; es de creer que el difunto doctor Quadras cumplió con dicha obligación, aunque no he encontrado documentos justificativos que lo acrediten; a últimos del referido año 44, en que falleció dicho Quadras, fué ecónomo el reverendo Agustín Soler, el que cobró algunas anualidades y celebró por ellas como consta del estado o libreta que dejó arreglada; y el infrascrito que resido este curato desde 7 febrero de 1849 he cobrado por medio de mi procurador, que a más de su salario, los contribuyentes le rebajan, con permiso del gobierno, unos 10, otros 12 y otros 15 por 100, resulta lo que ha venido a mis manos hasta el presente 127 libras 18 sueldos, para cuya partida he celebrado las misas y aniversarios que corresponden; pues que muchos por imposibilidad, otros por mala voluntad, y otros por excusas y pretextos dejan de pagar, de modo que sería preciso emprender litigios y por tanto crearse enemigos, lo que no juzgo conveniente ni prudente.*

487. Una nova custòdia d'argent

Es ben de lloar la bona fe amb què durant el darrer segle els feligresos van concórrer a restaurar els estralls soferts a la parròquia. Heus ací de quina manera l'arxiu de can Terrés¹ explica com una nova custòdia passà a enriquir el tresor parroquial:

Notícia sobre la custòdia que ab lo nom de Reverend Rosselló serveix i se usa en esta iglésia parroquial oriental de Sant Esteve de La Garriga. Dita custòdia ab lo nom de Rosselló, en lo any 1850, per los marmessors, tutors i curadors dels fills hereus i béns del quondam Francesc de Rosselló, nombrats en son testament, fou entregada als senyors obrers Menna Viader i Francesc Partegàs i al reverend cura párroco Josep Casacuberta, per servir en lo ús que convinga, a honor i glòria de Déu Nostre Senyor, en la iglésia parroquial de La Garriga, i quedant dita custòdia en propietat de la mateixa iglésia, ab la condició, emperò, de què sempre i quan dita custòdia no púguia servir per esta iglésia parroquial, dèguia restituir-se i tornar-se a la casa de Rosselló i Terrés de esta parròquia, de on procedeix.

Esta nota fou escrita en lo llibre de la obra en 1851 i no fou dita custòdia posada en la càrrega de la obra a fi de que venint lo cas, com ja ha succeït, de què algun govern apoderant-se de la plata de les iglésies, pretengués també apoderar-se de esta custòdia, se entenguia que antes deu retornar-se a la casa de Rosselló i Terrés; i això, no perquè la casa de Rosselló o sos hereus o descendents, púguien apropiar-se-la, sinó perquè ningun estrany o govern se n'apoderaria, pues que deu servir per la iglésia parroquial o per los pobres de la mateixa parròquia, o bé per les capelles de can Terrés i Caselles, conforme està disposat en lo testament del reverend Francesc de Rosselló i Terrés, prevere.

Concordant amb aquesta nota, en el peu de la custòdia de referència s'hi féu gravar la següent inscripció: *Donativo de la casa de Rosselló. Rdo. don Francisco Rosselló. Sant Esteban de La Garriga. Año 1850. La custòdia és d'argent; de dibuix elegant i esvelt; sobre*

1. Lligall de les capelles.

d'un treballat pedestal s'aixeca un àngel, més amunt del qual, per sobre de raïms i espigues de blat s'obre el viril voltat de núvols i d'una glòria de raigs; va coronada per una creueta.

Anys a venir, la custòdia fou daurada; després de l'incendi de la casa rectoral en 1936, restà enterrada entre les runes de l'edifici fins que fou retrobada en reconstruir-se la nova rectoria; havia sofert poc els efectes de l'incendi; fou restaurada i enriquida amb alguna pedreria; va posar-se al peu l'escut del comte de Vilanova, successor dels esmentats Rosselló. Ultimament ha sofert algun altre retoc en ampliar quelcom el viril i els raigs.

Va bé d'esmentar ací que a la parròquia de La Garriga hi havia, encara, una altra custòdia més petita, de poc mèrit artístic, la qual també ostentava sobre un senzill peu el viril i una aurèola de raigs d'argent. Desaparegué amb l'incendi de l'any 1936².

488. La Doma és convertida en una tinència coadjutora

EL rector Josep Casacuberta, i l'ecònom-domer Josep Badia, a 24 de maig de 1855 subscripiren una *relación de las circunstancias que reúne este distrito parroquial*¹; de la qual extraïem les següents notes, començant per les que descriuen els confins de la parròquia; diuen així:

Principia en el bosque denominado d'En Alrani de la Riera de la parroquia de Llerona y se dirige a la casa Torre d'En Draper y camino que conduce de la parroquia de La Ametlla a la Torre de Rosanes, de donde se toma la dirección hacia el Pinell d'En Arenys y en seguida a una pieza de tierra del manso Busquets... De aquí se toma la dirección

2. Sobre altres dues custòdies de la parròquia, vegeu els números 508 i 588.

1. Les notes d'aquest número les hem extret del corresponent llibre de l'*arreglo parroquial* de l'Arxiu Diocesà de Barcelona.

En un nínxol de la part de ponent, darrera l'església de La Doma, hi ha una làpida que diu: *Aquí descansa el cadàver del Rnt. D. Josep Casacuberta pbr., rector que fou de esta parròquia. Morí el dia 3 de novembre del any 1855 en la edad de 68 anys. R Y P.*

a la capilla de Sant Nicolau, pasa a la pieza de tierra denominada Pla d'En Rubí y Mas, en qual sitio se dividen tres parroquias...; dirige la línea divisoria a una sierra que divide la heredad Miquel, del manso Boget, y de éste a la puerta de casa Vidal de Montmany y continúa hacia el Pla d'En Roselló y feixa d'En Cuyàs...

Pasa en línea recta al caserío de Gallicant y de aquí al Turó del manso Figueras de Vallcárcara, denominado "Les roques vermelles", que dirigen al manso Mas de La Garriga y luego a la viña de Vidal, ahora Antic, de la parroquia de Vallcárcara, y de ésta a una pieza de la heredad de Valls de Montegües...; conduce la línea al bosque del manso Blancafort del Molí de La Garriga, en la partida de Vallivert, de donde parte para Rupit y paraje dicho "les Timbes"...

Se pasa a la cima de la montaña o Turó de Santa Margarita, del cual se dirige a Samalús en su camino y de éste a una pieza de tierra dicha d'En Gabadaler... Dirígese en seguida al Noroeste a Casa Gorchs, y de aquí la línea conduce a la carretera de Barcelona a Vich y riera del Congost y en seguida el prado de casa Parets de Llerona y, de este extremo, al punto descrito en primer lugar. Adverteixen que el terme parroquial coincideix amb el municipal i que únicament el mas Parera de Pimar és més a prop d'altra església, la de L'Ametlla, que d'una de les dues parroquials de La Garriga.

Esmenten després els decrets de 14 de maig de 1737² i de 7 d'agost de 1740³ y la costumbre observada, de l'administració parroquial per setmanes a càrrec del rector i domer; diuen que La Doma debería subsistir ahora como a ayudantía... pues que correspondiendo, con arreglo al concordato y reales decretos subsiguientes, dos coadjutores a esta parròquia, el uno podría permanecer al lado del cura-párroco y el otro en La Doma, bajo la inmediata dependencia de aquél.

L'arxiprest de Granollers informà en el mateix sentit afegint que el manso Parera de Pimar no parece sea necesario pasar a La Ametlla. L'expedient original enviat pel bisbe Palau, al govern, a 7 de maig de 1860, diu que efectivament se erige en ayuda de parroquia la mencionada iglesia llamada La Doma, debiendo ser servida por un teniente dependiente del párroco. Afegeix: su patronato corresponde al obispo

2. Vegeu el número 410.

3. Vegeu el número 414 i segs.

de Vich, però això és evidentment equivocat, car del mateix expedient resulta que el patronat alterna la Corona con el reverendo señor Arcipreste de la Villa de Moyá, obispado de Vich, en sus respectivos meses.

En una relació signada pel rector Josep Pous, a 26 de febrer de 1858, esmenta els inconvenients de la subsistència dels dos curats a La Garriga, i l'opinió del degà del Vallès favorable a la supressió d'aquell règim, *tanto que a consecuencia de sus gestiones no se ha proveído en propiedad de algunos años a esta parte la referida Doma, la cual ha sido y sigue siendo servida por ecónomo*; però no vol pas que es suprimixi el capellà de La Doma, perquè *tienen por él suma veneración todos los parroquianos sin excepción*.

El resultat de l'expedient va ésser com era d'esperar i el domer va perdre les seves milenàries prerrogatives de pàrroco per restar reduït a una mena de vicari quelcom autònom de l'únic rector de La Garriga; val a dir que la reforma fou encertada i que així desaparegué un greu obstacle a la vida de la parròquia i una causa permanent de desavinences i conflictes.

Ans de 1860 fou traslladat a La Doma el cementiri que s'havia instal·lat davant de l'església parroquial. Així el cementiri de La Doma esdevingué l'únic cementiri de La Garriga i, amb la creixença de la població van construir-se vàries sèries de nínxols i alguns panteons. D'aquests darrers alguns de moderns, del nostre temps, tenen categoria artística, tant per l'arquitectura, per exemple, de Duran i Reynals, Pericas, etc., com per algunes escultures que els presideixen: així hi ha una creu de pedra amb relleus plans obra de Jou; altre relleu en pedra, de Lletjós, representant el Sagrat Cor; un Crucificat, talla en fusta; etc. Hi ha ferros forjats, etc.

489. Visites pastorals de 1860 i 1867

A. — El dia 5 de setembre de 1860, el bisbe de Barcelona Antoni Palau Termens ¹, a les cinc de la tarda, procedent de Llerona arribà a

1. Que governarà la diòcesi des de 1857 a 1862, va fundar el *Boletín Oficial Eclesiástico*; comença a procedir en l'*arreglo parroquial* de la Diòcesi; instituí les conferències eclesiàstiques; deixa establerts els nous oficis de Santa Eulàlia i de la Mare de Déu de la Mercè; vegeu dit *Boletín*, juny 1943.

La Garriga ; l'*Itinerario de Santa Visita* ² diu, del poble, que la *posición es hermosa y agradable, está al pie de las montañas, a la entrada al Congost, cuyas aguas fertilizan aquellas llanuras; de l'església esmenta que fuera del altar mayor está flacamente adornada, i que la sacristía, que es nueva, muy capaz y en cuya parte superior puede construirse una grande sala.*

Diu que *el cementerio se ha trasladado al de La Doma; que aquesta església ahora es servida por un vicario mutual, que administra las casas adyacentes a La Doma, con obligación de asistir a la parroquial cuando le llama el rector; de les terres de conreu de La Doma diu que se han cedido dos piezas al vicario mutual y las restantes son adjudicadas al rector. Hay además dos pequeñas capillas dentro de la población, una de un particular y otra en el establecimiento de baños.*

En el llibre de *Decretos de Visita* ³ s'afirma que el rector era mossèn Josep Pous ; que es confirmaren 330 persones. El bisbe manà que les *aplegadoras de Nuestra Señora* rendissin comptes al rector i als obrers ; que, *siendo contrario a la gravedad y decoro y hasta al orden arquitectónico, que corresponde a las iglesias, el que se sobrepongan escaparates en los altares, mandamos que se quiten los que hay en los altares de San Martín y de San Isidro; que es substituïssin les imatges de plom o d'estany del Sant Crist, dels altars, per altres de majors i més consistents ; que l'armari del tàlem es tregués del presbiteri i es portés a la sagristia ; que essent humit i en males condicions el local on es guardava el tresor, aquest fos mudat a un altre més sec i ventilat, que podria ésser a la sagristia o a sobre d'ella ; i que el llibre de l'obra es guardés a la parròquia.*

Referent a la capella de la Mare de Déu del Remei i de Sant Macari ordenà el bisbe que *se entorne la puerta al tiempo de celebrar la santa misa, a fin de evitar las irreverencias que se cometen por los transeúntes y precaver que no se intente oír la misa desde la calle; prohibí de celebrar en les dites capelles sense el consentiment del rector i que todos los sacerdotes, que vienen a esta parroquia con motivo de baños o por cualquier otro objeto, se presenten al cura párroco manifestando las licencias que tengan, sin cuyo requisito les prohibimos el celebrar.*

2. Arxiu Diocesà de Barcelona, *Itinerario de Santa Visita*, 1858-1865, full 115.

3. En dit arxiu, anys 1858-1877, full 164 vol.

B. — A 24 d'octubre de 1867 visità la parròquia de La Garriga el bisbe de Barcelona Pantaleó Montserrat ⁴ el qual precisament havia fet l'*arreglo parroquial* o nova distribució de les parròquies del bisbat. Trobà de rector mossèn Pere M. Borrell, i, entre altres decrets episcopals, deixà concisament els següents: 1.º *Que los administradores procuren mayor limpieza en los altares.* 2.º *Que no se coloque la imagen de la Virgen a un lado del altar.* 3.º *Se mude la pila bautismal por otra de mármol y ponga dentro de alguna capilla.* 4.º *Que se procure introducir las economías posibles en los gastos del culto y obra para hacer del sobrante una dotación para el organista.*

5.º *La Doma según el arreglo parroquial es una tenencia de La Garriga* ⁵; *entre tanto, para evitar dudas y disputas se manda: 1.º que, sin perjuicio de los derechos del párroco, los feligreses de La Doma reciban los sacramentos de mano del vicario; el cual obtendrá siempre la licencia del párroco para la celebración de los matrimonios; 2.º que los otros sacramentos administre el teniente sin necesidad de acudir al párroco, debiendo dar cuenta a éste de haberlo verificado; 3.º Que cuando el teniente no esté ocupado en La Doma acuda a ayudar al párroco en la matriz; 4.º que se consigne alguna cantidad de los fondos del culto y obra para sostener el de la tenencia.*

Comentant un dels expressats decrets va bé de dir ací que en la capella destinada al baptisteri, que era la immediata a la façana, per la banda de l'evangeli, en 1936, hi havia una discreta pica baptismal renaixentista de marbre blanc i, a la paret del fons, una imatge de Sant Joan Baptista, dins d'una fornícula, emmarcada per unes pobres cresteries d'estil gòtic.

4. Havia estat arxiprest de Tاراçona, penitencier de Saragossa, i bisbe de Badajoz; obtingué el títol de basílica per a la catedral de Barcelona; donà mostres de gran prudència, energia i rectitud en el govern de la diòcesi i de caritat i abnegació durant l'epidèmia del còlera de 1865; va assistir al concili Vaticà; morí a Frascati a 21 de juliol de 1870; governava la diòcesi de Barcelona d'ençà de l'any 1864; vegeu *Bol. Of. del Obisp.*, juny 1943.

5. Segons un *elenco* redactat per Mossèn Antoni Fàbregas diu que en 1868 al *Rerevendo Francisco Solà presbítero se le nombró ya teniente*; Arxiu Diocesà de Barcelona, *Visites*.

Al cementiri de La Doma, en la banda de ponent, en un nínxol, hi ha la següent llegenda: *Ossa et cineres Petri M. Borrell, parochi hujus, obiit 3 junii 1869, annos natus 58, R I P.*

490. Algunes notes municipals sobre qüestions religioses

DIU l'acta de la sessió municipal del 12 de novembre de 1871 que havent acceptat l'ajuntament que el rector Josep Griera actués de suplent del mestre municipal, l'esmentat senyor decidí, *en prueba de gracias, oferir de decir todos los domingos en la iglesia parroquial una misa intermedia a las de costumbre, esto es, en el período desde primero de abril a primero de octubre, a las 8 de la mañana, y, desde dicho octubre al abril, a las 9.*

L'acta de la sessió de l'ajuntament del dia 26 de maig de 1875, diu *que después de un largo y acalorado debate, en el que intervinieron todos los individuos de la municipalidad, por unanimidad se acuerda: Primero: que se concede licencia a los señores obreros de esta iglesia parroquial para celebrar en el día de mañana la función del Santísimo Corpus con la solemnidad acostumbrada y con música, la que irá a cargo de los mismos obreros; y que la procesión siga el curso acostumbrado a los demás años.*

Segundo: Que el ayuntamiento elude de sí toda responsabilidad por coacciones de fuerza armada u otras análogas, que por sorpresa o invasión pudiera haber, en atención a las circunstancias.

Tercero: El municipio, por medio de una comisión de su seno, presidirá las funciones de mañana y tarde, al objeto de dar mayor solemnidad a ellas, debiendo la música, que hubiere, acompañar al cabildo municipal desde la casa consistorial a la iglesia y en su regreso, conforme se acostumbra. Caso de presentarse fuerza armada en la población antes de empezar las funciones o divinos oficios, dejará o podrá dejar el ayuntamiento de asistir a ellas oficialmente.

Cuarto: Que por el pregonero se prevenga a todos los vecinos de las calles de Centro, Baños y Calabria y de la Plaza Mayor, que antes de salir la procesión de la iglesia tengan barridas y regadas las mismas calles, que serán las del tránsito de la procesión.

Y último, que queda a cargo de la presidencia el tomar las disposiciones que crea necesarias para durante la procesión se mantenga el orden, decoro y reverencia debida, al Santísimo Sacramento, castigando severamente a los que no guarden las atenciones debidas a aquel solemne acto.

Amb evident extralimitació l'ajuntament, en sessió del 17 de maig de 1881, escoltant *las quejas recibidas respecto al curso que sigue cada año la procesión del Corpus Christi, ya que alguna vez se ocasiona algún disgusto y perjuicio por la estrechez de alguna calle... acuerda, para este año, el siguiente curso: salida de la iglesia, plaza, calle del Centro, Baños hasta la plaza de Santa Isabel, regreso por la calle de los Baños, Centro, Calabria hasta el Torrente de la Cova, calle de Cardedeu, Oliveras frente la rectoría y entrada a la iglesia.*

Segons el lligall d'actes del Municipi, amb data del 18 de novembre de 1881, s'acordà *componer la junta parroquial administrativa para la reparación de este templo parroquial... como sigue: presidente Reverendo Don Manuel Juliá, alcalde Don Francisco Partegás, concejal Don Salvador Fortuny, vocales contribuyentes Don José de Rosselló, Don Tomás Nualart, Don Pedro Dachs, amb missió de continuar la subscripció i obtenir aportacions amb jornals per a l'obra*¹.

---

1. Totes les notes d'aquest número les hem extret dels corresponents lligalls d'actes de l'A. M. de L. G.

Comença una tongada de prosperitat parroquial

491. Estat de l'església parroquial segons un informe de 1886. — 492. Continuació de l'esmentat informe sobre la parròquia. — 493. Primera visita pastoral del bisbe Català, en 1887. — 494. En 1893 la segona visita pastoral del bisbe Català. — 495. Del convent de monges de l'ensenyança. — 496. La música al redós de la parròquia.

491. Estat de l'església parroquial segons un informe de l'any 1886

HEUS ací com el regent mossèn Josep Griera, a 20 de novembre de 1886, en l'informe que redactà amb motiu de la pròxima visita pastoral¹, explica les obres que varen fer-se a la parròquia de La Garriga a finals del segle passat:

En 2 junio de 1880, por amenazar ruina la iglesia, mejor dicho el edificio, pues su bóveda estaba agrietada habiendo perdido su forma los arcos de ella y más el trozo de bóveda del presbiterio y los del coro, después de un reconocimiento facultativo practicado por el arquitecto diocesano Don Francisco de Paula Vilar, se cerró la iglesia, celebrándose por disposición y autorización del Excelentísimo e Ilustrísimo Señor Obispo Doctor Don José María de Urquinaona y Bidot en los días de fiesta y de mucha concurrencia, por carecer de local a propósito y capaz en esta población, en un altar provisional y bajo cubierta al efecto construída en el sitio llamado "camp de les oliveres", sito al mediodía

1. Arxiu Diocesà de Barcelona, *Visites*, número 95, F, full 161.

de la casa rectoral, estando los feligreses al aire libre, y en los días laborables en el altar provisional de la sacristía, en donde se tenía guardada la reserva del Santísimo Sacramento y la pila bautismal. Así permaneció hasta que, habiendo, en 6 de noviembre de 1882, el Excelentísimo e Ilustrísimo Señor Obispo de Barcelona, con el Señor Arquitecto diocesano, reconocido las obras hechas, esto es las comprendidas desde el presbiterio hasta las dos segundas capillas laterales inclusives, estando completamente separado este espacio con respecto del otro cuyas obras de reparación se estaban haciendo, hallándolas conformes el referido arquitecto, se habilitó la iglesia en 19 de noviembre referido, abriendo una puerta lateral en la parte del mediodía frente a la del presbiterio, para la entrada y retirada de los feligreses, para no entrar por la casa rectoral, como se había hecho, y por no poderlo verificar por la principal de la iglesia interceptada por la construcción de las obras de reparación en los últimos tramos o trozos de la iglesia.

Ultimadas definitivamente las obras de reparación en agosto de 1882, previ el reconeixement de l'arquitecte, s'obrí novament al culte tota l'església, a 30 de setembre de 1883; celebrà els oficis el vicari capitular Ignasi Palà, amb el degà del Vallès i tres rectors veïns; predicà mossèn Josep Roca, rector de Barcelona. A l'interior, el temple no varià pas gens la seva estructura, però a l'exterior, a la façana, va desfer-se l'antiga capçalera de perfil abarrocat, i va substituir-se per unes cornises rectes, sense cap interès artístic.

En parlar dels altars laterals diu l'informe del regent que, *exceptuando uno o dos, son de poco gusto arquitectónico*; hi havia onze altars, és a dir, cinc per banda de laterals i l'altar major; parlant del senyor Pere Dachs diu que *el altar de San Ramón es propiedad suya, cuidando él mismo*; també insinua una proposta que fou plenament secundada pel bisbe ²: *Una cosa me parece falta en el templo parroquial, una capilla del Santísimo Sacramento.*

En la nota de los vasos sagrados, ornamentos y demás efectos consta: *Una custodia de plata, otra de madera, un copón metal plateado con el vaso de plata dorada, otro de metal sin vaso separado y otro pequeño; cuatro cálices, uno plata dorado, otro plata y dos metal con el vaso de*

2. Vegeu el número 493.

plata; una Veracruz o "Lignum Crucis" de plata y otro de madera ³; un reliquiario de San Esteban de plata ⁴ y otro de madera ⁵ dorada; una Virgen del Rosario de plata; un reliquiario gótico de plata ⁶; un reliquiario de madera de los santos Mártires; una palmatoria de plata; dos crismeras para los santos óleos de plata; dos coronas plata por la Virgen de la corte; etc. A La Doma no hi havia res d'argent.

Entre les robes crida l'atenció que tant el tern blanc com el tern negre tenien *dalmáticas para los monaguillos; cinco casullas para diario, una de cada color, regaladas por el Excelentísimo Señor Obispo de Barcelona, Doctor Don José María Urquinaona; flores artificiales para el altar mayor.* A l'arxiu hi havia *varios pergaminos muy antiguos e inteligibles; los libros parroquiales desde el año 1572, pues si bien hay alguno anterior está en desorden; algunos manuales de escrituras, legajos con escrituras.*

492. Continuació de l'esmentat informe sobre la parròquia

EN l'informe redactat per mossèn Josep Griera en 1886 ¹ consta que la parròquia *es de ascenso; está dotada del párroco, un teniente y un coadjutor; la asignación del párroco es de 5.000 reales; la del teniente de La Doma, que era tenencia de primera clase, 2.800 reales; y la del coadjutor de 2.200 reales; el párroco en propiedad es el doctor Don Juan Guiteres, teniendo en su lugar un regente que se llama José Griera, presbítero; el teniente se llama Don Francisco Solá y el coadjutor Don Francisco Barnils; habitando todos tres en su respectiva demarcación.*

3. Aquests dos reliquiaris de la Veracreu encara eren a la parròquia en 1986.

4. Vegeu el número 477.

5. Aquest reliquiari de fusta daurada, en forma de custòdia, no era pas de mal gust artístic; en canvi, en 1986, hi havia a la parròquia un altre reliquiari de Sant Esteve, potser procedent de La Doma, de metall molt pobre, exornat amb vidres imitant pedres precioses; l'autèntica d'aquest darrer reliquiari duia la data de 21 d'octubre de 1876.

6. Vegeu el número 331.

1. Vegeu el número anterior.

Completen les esmentades notes dels emoluments dels sacerdots, unes altres dient que poden arribar a cent duros l'any per al rector, setanta-sis per al tinent i setanta per al vicari; amb destí a la fàbrica de l'església es rebia del govern la quantitat de tres mil rals, dels quals quatre-cents vuitanta estaven destinats a La Doma; finalment, *el producto de las sillas siempre dan líquido más de cien duros.*

Diu l'informe que La Garriga tenia cinc-centes cases, amb un total de tres mil persones, amb mil dues-centes ànimes *de comunió*, de les quals *cumplen el precepto pascual todas, con pocas excepciones*; a part de les esmentades, diu que hi havia famílies *que vienen todos los años a veranear*. El domer, per part seva, informà que a la tenència de La Doma corresponien vint cases, vint-i-quatre focs, *150 almas y de comunió unas ochenta, cumpliendo como deben el precepto pascual.*

És interessant la informació donada en relació amb les capelles del terme. En primer lloc cal dir que ja no es menciona l'antiga capella de Sant Macari ²; s'esmenten, en canvi les antigues capelles de Sant Gervasi i de Blancafort del Molí; de la capella de can Terrés diu, amb bona fe, que es *romàntica* i que *tiene una hermosa portada de estilo bizantino*, sense oblidar de ressenyar la làpida de Xixilona ³, els retaules, les llicències, etc.

Don Pedro Dachs tiene oratorio privado a casa seva. Al extremo de la calle, junto al establecimiento de baños, existe otra capilla pública de reciente construcción, bajo la advocación de Nuestra Señora del Remedio, propiedad de Don Juan Blancafort. Junto a la calle de Cardedeu y en el convento de hermanas franciscanas terciarias hay otra capilla pública, bajo la advocación de la Purísima Concepción de María; es de reciente construcción, sin que exista cosa digna de mención.

Hay también una asociación titulada de Amigos del Sagrado Corazón de Jesús, en que se reúnen los domingos tienen sesión; y uno de ellos hace un ratito de estudio a unos cuantos niños. Hi havia també, mencionada per primer cop a La Garriga, la Sociedad de señoras de

2. Vegeu el número 86; havia estat enderrocada l'any 1881.

3. Vegeu el número 18.

San Vicente de Paúl, que el viernes de cada semana tienen su conferencia, cuya presidenta es la señora Doña María Pous de Dachs.

Finalment, consta que hi havia dues escoles públiques del municipi, una per a nois i altra per a noies, amb uns cent vint alumnes en cada una; a part d'aquestes hi havia el col·legi per a noies regentat per les *hermanas terciarias de San Francisco, en el que asisten unas cincuenta.*

Pot ésser aquest el lloc adient per a consignar que, més o menys, des de l'any 1885 fins al 1905, per setmana santa actuà a La Garriga una cohort d'*armats*; eren 20 ó 24 homes que, vestits de soldats romans, vetllaven el monument i assistien a la processió del divendres sant a la nit, entre les humils il·luminacions de les cases del poble ⁴.

493. Primera visita pastoral del bisbe Català

A 13 de maig de 1887 practicà la visita pastoral a La Garriga el bisbe de Barcelona Jaume Català Albosa ¹; consta que fou rebut per les autoritats i per *muchísimos fieles revestido de pontifical en la capilla de Nuestra Señora del Remedio* del balneari Blancafort; es féu una processó, amb orquestra, etc.; l'acta de la visita i els seus minuciosos decrets es complementen abundantament amb els informes que prèviament demanà als rectors ².

Així, per exemple, a la insinuació del regent sobre una capella del Santíssim, diu l'acta: *Habiendo inspeccionado también en compañía de las autoridades locales los terrenos que rodean la iglesia y son propiedad de ésta, Nos ha parecido que el sitio más a propósito para emplazamiento de la capilla mencionada sería el lado derecho de la iglesia derribando el trozo de pared que respalda la capilla del Santo Cristo, para que sirviese de entrada a la capilla, en la cual se podrán poner las mismas imágenes que hoy están en dicha capilla. A fin de animar*

4. Vegeu-ne altres detalls a la *Hoja de Acción Católica* de La Garriga, número 170.

1. Era natural d'Arenys de Mar; havia estat Auditor de la Rota espanyola i bisbe de Càdiç; celebrà sínode diocesà; coronà la Mare de Déu de la Mercè, patrona de la diòcesi; pontificà a Barcelona des de 1883 a 1899; vegeu *Bol. Of. del Obisp.*, juny 1943.

2. Vegeu els números 491 i 492.

al pueblo para esta obra que consideramos tan necesaria les hemos ofrecido la cantidad de cien duros que podrían ser la cabecera de la suscripción.

Havent fet constar el rector que hi havia moltes fundacions pietoses, però que *no se cumple ninguna, en razón de no cobrarse ninguna pensión*, el bisbe Català, mitjançant un *decreto inserto en la libreta de cobros del Reverendo Don Agustín Soler*, ordenà que *el reverendo cura procurará, por todos los medios que le sugiera su celo, averiguar quiénes son los actuales prestamistas de les pensions de les fundacions pietoses, y, con la prudencia que exige el caso, les hará entender la gravísima obligación de conciencia que tienen de satisfacer las pensiones*, i que, si volen redimir-les, poden acudir al bisbe que els atindrà. Cal notar ací també que l'obligació del municipi de mantenir la llàntia del Santíssim Sagrament *de muchos años a esta parte no se cumple*.

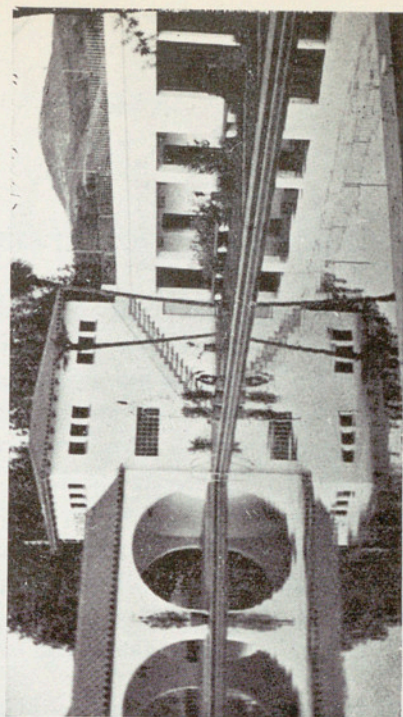
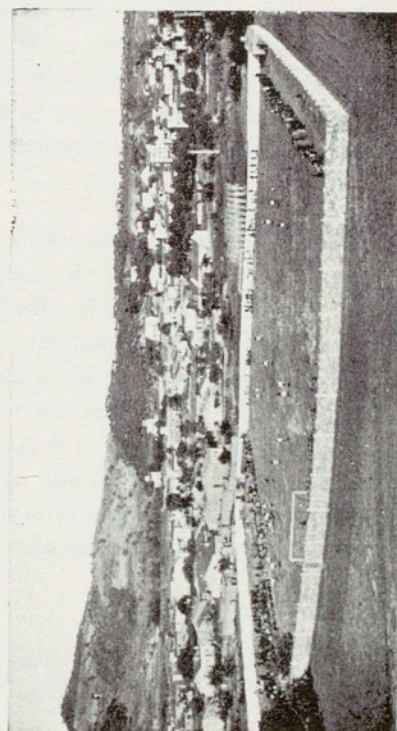
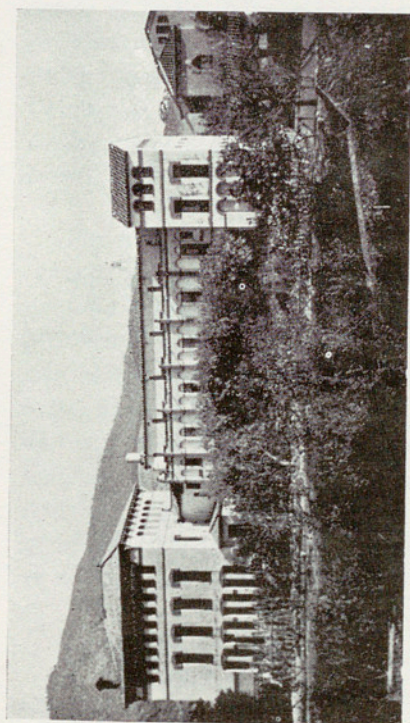
El domer havia informat pintorescament sobre l'església de La Doma, fent constar que és, *según dicen, del siglo diez, su nave mayor bizantino y ensanche gótico, que su todo es gótico bizantino, posee un retablo, que es el mayor, gótico que es muy bueno y en buen estado, todo en pintura, que también dicen del mismo siglo*; el senyor bisbe més encertadament ordenà que rector i domer *celen por la conservación del magnífico retablo del altar mayor del antiguo templo*.

Consta que foren vistos i aprovats els comptes de les administracions de les ànimes, Sant Antoni, Mare de Déu dels Dolors, Sant Roc i Sant Sebastià, Sant Joan Baptista, Sant Martí, Sant Isidre, del Roser, del Sant Crist i de Sant Esteve. També visità el bisbe i aprovà els comptes de la confraria del Roser, *Corte de María* i Puríssim Cor de Maria. Consta que foren visitades totes les capelles del terme. En un dels decrets de visita el bisbe ordenà al rector que portés un llibre de *l'Estado de la parroquia*.

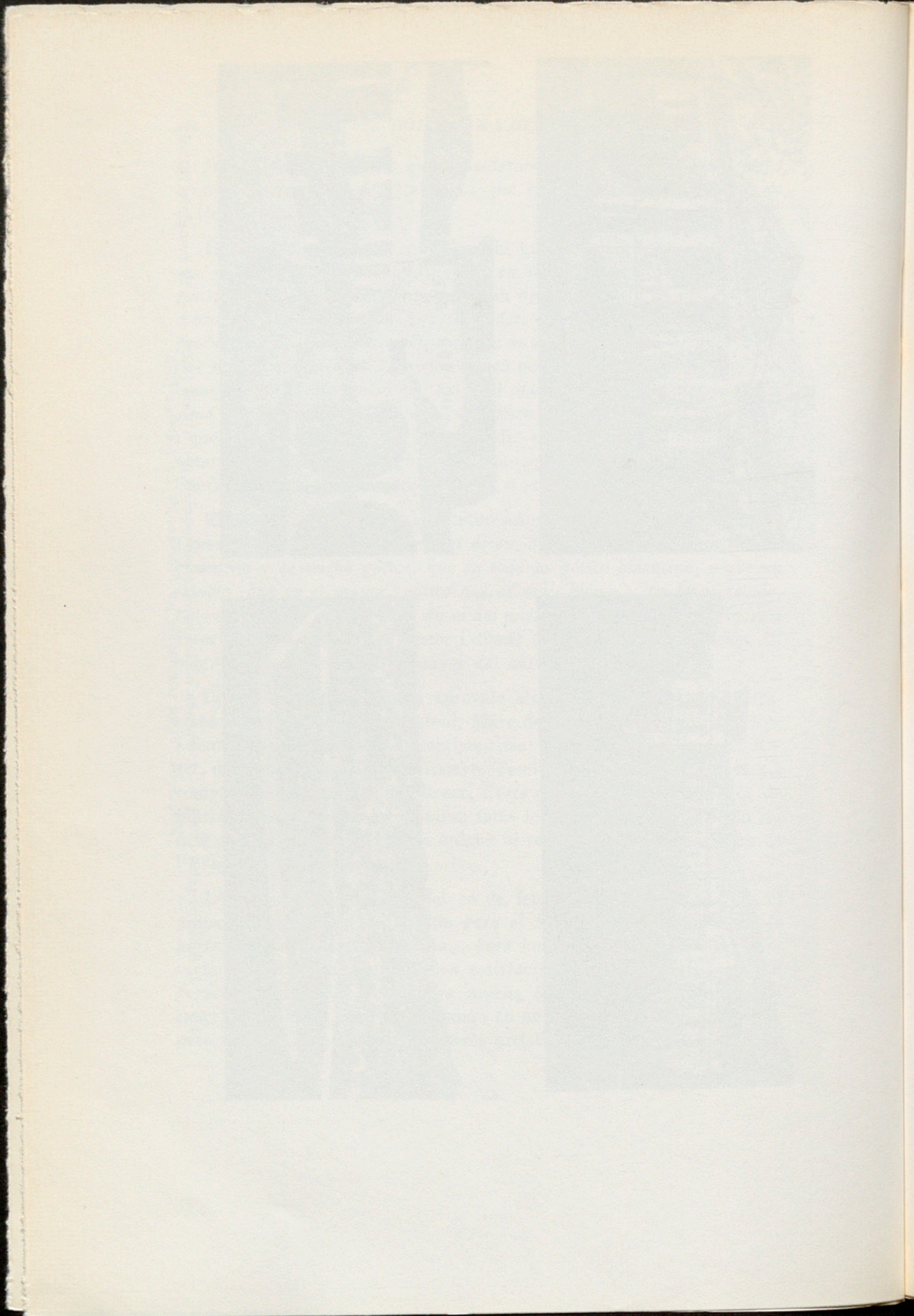
L'ajuntament, en sessió del 16 de febrer de 1890 acordà, vist el projecte de *construir una capilla para el Santísimo Sacramento, en la parte norte de la misma iglesia... para honra y gloria de Dios y provecho del vecindario, se verá con satisfacción la pronta realización del proyecto...*³ L'edifici de la nova capella fou cobert amb voltes; a la capçalera hi havia una paret plana; és de dimensions prou espaioses, però no té pas un particular interès artístic.

3. A. M. de L. G. *Llibre d'actes*.

IX. - 1. Asil-Hospital [502]. — 2. Façana de les escoles parroquials per a nois [499]. — 3. El camp de futbol [574]. — 4. Vista parcial de les *Piscines de La Garriga* [575].

494. En 1893 la segona visita pastoral del bisbe Català

El dia 29 de juny de 1893 el bisbe de Barcelona Jaume Català va practicar per segona vegada la seva visita pastoral a la parròquia de La Garriga ¹; el regent aleshores era mossèn Manuel Ribera Rufat, de quaranta-quatre anys; el *teniente vicari* era mossèn Antoni Mirabet, de vint-i-sis anys, i el *teniente domero* de l'*Ayudantía* de La Doma mossèn *Francisco* Barnils, de trenta-sis anys. L'informe del regent diu que el govern pagava 1.550 pessetes al rector, de les quals el regent percebia 660 pessetes anuals; que els emoluments del regent eren d'uns 30 duros cada any; diu que el *producto de las sillas* es d'unes sis o set-centes pessetes anuals *que se aplican a extinguir el déficit de las obras de la iglesia que és de unos 844 duros*.

Aquestes obres eren, per una part, les de la capella del Santíssim; car ja l'informe diu *falta de necesidad concluir la capilla del Santísimo*; el bisbe, havent observat que en dita capella *se halla repellada de blanco toda la obra, excepto el trozo que ha de cobijar el altar*, ordenà que d'una manera econòmica s'acabés el lliscat de les parets, l'enrajolat i els vidres i que s'obrís al culte, *esperando que la piedad de los fieles atenderá más tarde al decorado de la capilla para que sea lo más rica posible*.

Per altra part, diu el bisbe, *que habiendo observado que el baptisterio se halla en cuarto oscuro después de la primera capilla a mano derecha entranc ², cuyo local se habilitó al efecto, mientras se estaban practicando las obras de reparación del templo, hace bastantes años, quitándose del sitio donde estaba, que es la primera capilla entrando a mano izquierda, en cuyo local se arrimó más tarde un altar titulado de los Santos Mártires, ordenamos que, a la mayor brevedad posible se traslade el retablo de dicho altar a la espalda de la mano derecha entrando de la fachada de la iglesia sin altar alguno y trasladándose luego el baptisterio en dicha capilla donde estuvo anteriormente; la pila se colocará en el centro...*

1. Arxiu Diocesà de Barcelona, *Visites*, número 97, plec 34.

2. On actualment existeix un estret passadís cap a la porta lateral que s'obre al passeig de les Oliveres.

Entre els objectes del culte crida l'atenció un *reliquiario gótico de plata estropeado* ³; un *plato plateado para recoger limosnas*; una *imagen de la Purísima y otra de la Corte*; una *imagen del niño Jesús para el altar mayor y otro para la adoración*; dos *alfombras para el presbiterio*; *cuatro vestidos de penitencia para llevar el santo Cristo*. Notà el bisbe minuciosament els petits defectes que hi havia en els llibres parroquials, i manà que fossin salvats; hi havia partides autoritzades pel regent Joan Pladevall i altres per l'ex-vicari Emeteri Cort.

L'informe del regent diu que no es complien les obligacions de les fundacions, perquè tampoc es cobraven les pensions corresponents; que *la familia Dachs da voluntariamente el vino del Santo Sacrificio de la misa*; que *hay diez confrarías, la asociación de Hijas de María, de los Luises* ⁴, *monte pío de caridad del Carmen, Rosario y San Esteban y la de San Vicente de Paúl para los pobres, compuesta de señoras; los citados montepíos son de socorros mutuos* ⁵.

Els informes estadístics de la població i del compliment pasqual són anàlegs als de l'anterior visita ⁶, però ara, de cada una de les escoles municipals, consta que solament tenien 100 alumnes; les monjes, 70; i un seglar donava classe a 40 pàrvuls; aquest seglar era el senyor *Francisco Crusells*; el bisbe confirmà 172 nois i 143 noies; ordenà que es destinés l'espai ocupat per l'antic dipòsit de cadàvers a cementiri a part, *para los que acaso fallezcan fuera del gremio de la iglesia*; y, finalment, consignà molts detalls en cada un dels llibres i comptes que li foren presentats a visita.

Per altra part ⁷ tenim esment d'unes lletres del bisbe Català relatives a les capelles garriguenques: l'una és de l'octubre de 1890, erigint un oratori privat en el Balneari Blancafort; l'oratori privat de can Dachs fou *erigido en virtud de breve pontificio, ejecutado por el obispo señor Catalá por letras de 23 marzo 1896*.

3. Vegeu el número 331.

4. Vegeu el número 496.

5. Vegeu el número 535.

6. Vegeu el número anterior.

7. En la informació tramesa per mossèn Forns en 1915 i per mossèn Vich en 1921.

495. Del convent de monges de l'ensenyança

LA fundación de esta casa ¹ fué debidamente autorizada por el Excelentísimo e Ilustrísimo Señor Obispo de Barcelona, en 28 de enero de 1857; la comunidad pertenece al Instituto de Religiosas franciscanas de la Inmaculada Concepción; la casa es propiedad del Instituto; la comunidad no tiene otro objeto que la enseñanza; para la subsistencia cuenta con el producto de la enseñanza y algunas labores.

Diu l'acta de la sessió de l'ajuntament de 30 d'octubre de 1859 que se'ls havia invitat para asistir a la función religiosa que se celebra en este día a la hora de la misa mayor, con motivo de la profesión de religión que se proponen hacer las señoras Doña Anita Rabell y compañeras, que en la actualidad se dedican a la enseñanza de las niñas de la población; acordaren d'assistir-hi.

En construir-se l'edifici del carrer de Cardedeu no va seguir-se la línia del carrer; aleshores el rector Josep Pous Rovira oferí de corregir l'error en construir *la casa contigua a la capilla en línea recta a la calle de Bonaire*; tot això segons l'acta de la sessió municipal de 9 d'abril de 1865.

A 16 de juny de 1915 l'ajuntament autoritzà les monges per fer obres, a *las calles de Cardedeu y San Ramón, con destino al ensanchamiento de la escuela de niñas* ². Aleshores va construir-se tota una gran ala d'edificació, en la part baixa de la qual van instal·lar-se dues grans aules i al primer pis els dormitoris de les noies pensionistes que s'allotjaven al convent, com a educandes.

L'informe per a la visita pastoral esmentat al començament d'aquest número diu que *actualmente, día 20 de gener de 1921, hay matriculadas 120 niñas; la última visita de la Superiora General se practicó en mayo de 1916; esta comunidad se compone de nueve hermanas; superiora madre Auxilio Izquierdo Bosch, que és la que suscribió l'informe.*

-
1. Arxiu Diocesà de Barcelona, *elencos* de l'any 1921.
  2. A. M. de L. G., en les actes de les sessions municipals.

Per altra part, el beneficiat mossèn *Francisco Barnils* declarà, entre altres coses: *Iglesia de la Purísima Concepción; está situada dentro de la misma población, en la calle de Cardedeu; es capilla pública; fué bendecida el año 1869; fué edificada inmediatamente antes de la bendición; no tiene estilo determinado; hay campanario en forma de espadaña; hay una sola campana.*

Hay dos altares: el mayor, cuyo titular es la Purísima Concepción; dicho altar es de madera, de estilo algo románico; la imagen de la titular es de madera, pero con vestidos de ropa; hay además las imágenes de San José, San Francisco de Asís, San Luis rey de Francia, y Santa Isabel de Hungría; una imagen del Sagrado Corazón de Jesús; altar de Nuestra Señora del Sagrado Corazón, es de madera de estilo gótico moderno; hi havia les imatges, en fusta, de la titular, de Sant Antoni de Pàdua i de Sant Pasqual Bailón; se celebra todos los días así festivos como laborables misa rezada; s'hi celebraven les funcions de setmana santa. L'interès artístic d'aquesta capella era poc.

En el clos d'aquest convent va allotjar-se el Patronat de Maria Immaculada per a reunir les noies, sobretot a la tarda del diumenge; també va donar aixopluc a la fugaç *escuela de menageres*, per a la dona ³.

En 1936 fou cremada l'església i destruït també part del convent; acabada la guerra les monges van retornar a la casa; varen reedificar part de les destroces; en 1950 van inaugurar la nova capella, més gran que no l'anterior; han continuat donant classe a les noies.

496. La música al redós de la parròquia

EN 1867 va inaugurar-se l'orgue de l'església parroquial de La Garriga; era instal·lat en la tercera tribuna, baixant del presbiteri, del costat de l'evangeli. L'orgue tenia un teclat manual i un altre teclat de pedals; hi havia dotze registres; va ésser destruït en l'incendi de l'església l'any 1936. Recordem ací que, en la visita del mateix any 1867 ja es parla de procurar *una dotación para el organista* ¹.

3. Vegeu el número 564

1. Vegeu el número 498.

Aviat va actuar a La Garriga un organista extraordinari; es tracta de la brillantíssima figura del pare Rafael Palau Marc ², formada en l'escola musical de Montserrat ³; cap allà a l'any 1885 ó 1886 el pare Palau cada festa pujava a La Garriga per a tocar l'orgue en els actes parroquials; cobrava un estipendi molt moderat ⁴; finalment el P. Palau va instal·lar-se amb totes les seves coses en el Balneari Blancafort ⁵, on alternava amb la selecta concurrència de la casa ⁶.

El P. Palau no fou cap compositor musical ⁷, però, en canvi era un genial improvisador ⁸; els que recorden les seves improvisacions en l'església de La Garriga li dediquen entusiastes elogis i el qualifiquen com un dels millors organistes del segle XIX; se sap que il·lustres músics es desplaçaven a La Garriga per a gojar de les meravelloses obres del P. Palau; ell, però, rebutjava tots els afalacs ⁹. Va morir

2. Havia nascut a Granollers en 1809.

3. Va ingressar a l'escolania a l'any 1820; després professà com a monjo en la comunitat benedictina del mateix monestir de Montserrat, on va adquirir una completíssima formació musical; degut a les commocions polítiques que culminaren amb la destrucció total del monestir, va emigrar a França; a Montpeller va obtenir per oposició el càrrec d'organista de la catedral; després pogué tornar a Montserrat, on es dedicà a l'ensenyança; per manca de salut s'exclaustrà i va fixar la seva residència a Granollers.

4. El senyor Joan Baptista Blancafort, al qual devem una bona part de les notes biogràfiques del pare Palau, diu *que moltes vegades se'n tornava a Granollers a peu per estalviar-se el real o dos reals de la tartana d'En Santadigna*.

5. Allà va ocupar la millor habitació de la casa i va presidir sempre la taula familiar; va semblar-li un bon recés pel fons de pietat i d'art que allà es respirava; entre els Blancafort el pare Rafael va passar els darrers anys de la seva vida.

6. Aleshores freqüentava la casa el Canonge Collell; el pare Palau tenia agradable conversa, amb voravius humoristes de bona llei.

7. No se li coneix més que un popular Virolai a la Mare de Déu de Montserrat i la música dels Goigs de la Mare de Déu del Remei de la capella del Balneari Blancafort; malgrat això, les enciclopèdies afirmen inexactament que va deixar escrites moltes obres d'estil correcte i de sabor clàssic; el doll inesgotable de les seves idees musicals corria més que no la possible ploma de compositor.

8. Davant del teclat, sense càlculs ni traves, era veritablement excepcional; a una portentosa habilitat tècnica aliava una formidable riquesa d'inspiració; les seves obres eren un tresor que restà esvaït sota les voltes del temple garriguenc.

9. Es va fer cèlebre l'anècdota de Thalberg, 1812-1874, pianista de fama mundial, rival de Liszt, el qual, després d'haver obsequiat al pare Palau amb una de les seves perfectíssimes interpretacions, veié com el pare Palau es negava rotundament a correspondre amb un concert d'orgue.

a La Garriga, als vuitanta anys, el dia 23 de febrer de 1890, i va ésser enterrat en el cementiri parroquial ¹⁰.

Quant als cors parroquials de cantaires ací cal esmentar, com a més antic, el popular cor de caramelles de la Mare de Déu del Roser, que ja hem trobat esmentat a principis del segle XIX ¹¹; ha arribat fins als nostres dies; cada any, llevat de casos excepcionals, al matí del dissabte de Glòria s'han format dues colles, una de fadrins, l'altra de casats, per a recórrer les cases de pagès, oferint una cantada i recollint uns donatius; a la tarda, junts recorrien semblantment els carrers del poble ¹².

Com una de les activitats de la congregació d'infants de Sant Lluís Gonçaga ¹³, en temps del rector mossèn Mujal, va crear-se un cor d'infants, vulgarment conegut per *Lluïsos*, que cada any, també el dissabte de Glòria, al vespre, sortien a obsequiar les autoritats i, després, el poble i forasters amb les seves cantades; per ells compongué alguna lletra el mateix canonge Collell ¹⁴; amb el producte dels donatius el cor fa una excursió cada any; avui dia es ja un cor cinquantenari ¹⁵.

A la parròquia les funcions parroquials varen ésser des de fa molts anys enriquides amb la intervenció d'un petit cor de nois, vulgarment conegut per *l'escolania*; amb algunes intermitències ha arribat fins als nostres dies. Com una secció de l'arxiconfraria de Filles de Maria, per a les funcions religioses especials de l'entitat, va organitzar-se el cor de noies cantaires que, amb algunes modificacions, ha arribat també

10. Registre Civil de La Garriga, llibre 9, full 1, número 1006; el declarant fou Antoni Blancafort Serrà, propietari del Balneari Blancafort.

11. Vegeu el número 481.

12. Algun any van estar acompanyats de *l'avi Xela* amb el seu violí, i, posteriorment, pel *noi Guvern* també amb un violí. Vegeu VALERI SERRA BOLDÚ, *Llibre d'or del Rosari a Catalunya*, pàg. 353, on es refereix a les caramelles que es canten a La Garriga.

13. Vegeu el número 494.

14. Va fer-se molt popular una cançó estrenada l'any de la inauguració de la fàbrica de gas, dient:

*Visca La Garriga
poble de fortuna
que a més de la lluna
tindràs llum de gas,*

*i en la vall florida
del Congost sentada
d'aquesta encontrada
la perla seràs.*

15. Un dels puntals del cor dels *Lluïsos* va ésser mossèn Ramon Pasqual.

fins als nostres dies. Des de l'any 1908, durant quinze anys, Josep Aymerich fou organista de la parròquia i ha tornat a dirigir la música parroquial, acabada la guerra ¹⁶.

Després d'altres tanteigs no reeixits llargament, quan en 1923 va prendre possessió del càrrec de beneficiat-organista mossèn Josep Turc, va crear-se una altra entitat coral anomenada *capella de música* constituïda principalment per homes; interpretant obres polifòniques ha donat un major relleu i categoria artística a les funcions més solemnes de la parròquia, particularment al cant de les misses. Últimament també van prestar la seva contribució a les dites funcions uns cors de joves, dirigits per Josep Planas.

Ultra els cors esmentats, principalment en 1921, per raó del trídium eucarístic, i en 1924 per raó de la missió ¹⁷, en temps del rector Vich, va propagar-se en gran manera el cant del poble, de melodies gregorianes i sobretot de melodies populars; d'aquesta manera els concurrents a les funcions religioses han pres part en els cants.

---

16. Sobre la personalitat de Josep Aymerich, vegeu el número 562.

17. Vegeu les corresponents edicions de la *Fulla Dominical*. Vegeu també els números 561 i segs. sobre altres activitats musicals a La Garriga.

En el pòrtic del segle XX

497. Del rector mossèn Mujal i l'ajuntament. — 498. Visites pastorals de 1899 i 1907. — 499. El col·legi dels Germans Maristes. — 500. De l'informe de mossèn Forns en 1915. — 501. El bisbe Reig a La Garriga. Mossèn Jaume Oliveras. — 502. «La Caritat» i l'Asil-Hospital de La Garriga. — 503. Garriguencs missionant a Ultramar.

497. Del rector mossèn Mujal i l'ajuntament

EN la sessió de l'ajuntament ¹, del dia 24 de febrer de 1898 es concedí permís a mossèn Salvador Mujal *para construir un local destinado a camaril de Nuestra Señora, contiguo a la sacristía y cercar por medio de una pared el terreno que existe desde la esquina del campanario hasta el límite del patio de la casa rectoral...*; a l'acta de la sessió següent, celebrada a 3 de març, es féu constar que el senyor rector volia destinar l'esmentat tancat a *un fin tan halagüeño como es servir de recreo a los niños de la congregación de San Luis* ², del qual muchas familias de esta localidad podrán en su día experimentar sus buenos resultados; a 1 de desembre de 1898 l'Ajuntament acordà pagar el compte de *Don Menna Viader Carreras, de fecha 3 octubre próximo pasado, por repostería de la fiesta de Nuestra Señora de La Salud, la cual asciende a 8 pesetas 5 céntimos.*

La construcció del cambril de la Mare de Déu de la Salut no va pas ésser presidida per cap depurada preocupació artística; la seva

1. La major part de les notícies d'aquest número són extretes de les actes de les sessions municipals, de l'A. M. de L. G.

2. Sobre els lluisos, vegeu el número 496.

planta, quelcom més elevada del sòl, era irregular; l'edifici era de poca consistència. Per a fomentar la devoció a la Mare de Déu de la Salut, cosa que fou amplament reeixida, van editar-se una pietosa novena i uns goigs originals del reverend mossèn Àngel Garriga, prevere. Fins a la guerra de l'any 1936 es celebraren gran nombre de misses i es practicaren moltes novenes en honor de la Mare de Déu de la Salut. La festa principal es celebrava pel setembre, coincidint amb la major afluència d'estiuejants.

Havent acordat la junta d'obra *utilizar el local que media entre los estribos de la iglesia parroquial para edificarlo inmediatamente que se lo permitan los fondos*, l'ajuntament, a 27 d'agost de 1899, acordà de retirar la grava que hi tenia apilada, i, per altra part, va acordar-se sol·licitar a mossèn Mujal que concedís a les cases del carrer de Samalús de sortir *al terreno de las Oliveras, perteneciente a la referida junta de obra, dejando al efecto una faja o zona de terreno*, i que no s'oposés a què la carretera de Samalús *pase por el terreno denominado de «sota el campanar»*.

A 24 de setembre del mateix 1899, l'ajuntament nomenà una comissió *para proceder en unión de la Junta de Obra de esta iglesia parroquial a fijar los límites de los terrenos sobre que quedarán constituidas las servidumbres... y además, en atención a los perjuicios que causan a los vecinos las acacias situadas a las Oliveras*, es sol·licità a la Junta d'Obra que les substituís per altres arbres; en l'acta que va aixecar-se a 25 de setembre es va reconèixer la propietat de l'Església sobre les terres circumdants de l'església parroquial, sobre una bona part de les quals la Junta d'Obra concedí servituds de pas públic.

L'acta de la sessió municipal del 10 de juny de 1900, diu que s'acordà, *insiguiendo la tradicional costumbre, dar por la fiesta del próximo Corpus Christi el refresco como en años anteriores, con objeto de obsequiar a los portadores del palio*. A 7 de juliol de 1901 l'ajuntament acordà demanar permís a mossèn Mujal *para derribar el trozo de pared de la calle del Torrente, comprendida entre los límites de las calles de Cardedeu y Samalús*; aquest permís es va concedir *porque se trataba de una cosa de utilidad pública*.

Mossèn Mujal va aprofitar aquesta avinentesa per a sol·licitar de l'ajuntament una subvenció per atendre *las mejoras que se han hecho*

alrededor de la iglesia parroquial y, de un modo particular, lo que se ha hecho para la escuela nocturna gratuita para la clase obrera y lo que proyecta construir para dar más ampliación a su desarrollo cuando pueda contar con medios para ello sobre lo que hoy es edificado para camarín de la Virgen de la Salud y adyacentes; el consistori municipal ho veié tot amb bons ulls, segons l'acta del 29 de setembre de 1901.

A 15 de desembre del mateix any novament mossèn Mujal s'adreçà a l'ajuntament comunicant *las cantidades que por suscripción se han recaudado para la adquisición de un reloj-torre para el campanario de la iglesia parroquial*, i sollicitant uns comissionats de l'ajuntament per realitzar el projectat.

498. Visites pastorals de 1899 i 1907

A. — El dia 29 de desembre de 1899, en temps del bisbe Morgades¹, visità la parròquia de La Garriga el degà-arxiprest de Granollers; les notícies d'aquesta visita² són molt poc interessants; el rector era mossèn Salvador Mujal Torner, que havia pres possessió de la parròquia a 8 de juny de 1897; el tinent de La Doma era mossèn Joan Avinyó; en els llibres parroquials es notaren alguns defectes dels anys 1894, 1895 i 1896, durant els quals havia estat regent de la parròquia mossèn Manuel Ribera; diu que a La Garriga hi havia 1.700 ànimes, de les quals podien combregar 1.100, però solament complien el precepte pasqual 986.

*Al ésser rector d'aquesta parròquia lo reverend Salvador Mujal, 1898, varen suprimir-se les tombes que hi havia sota el paviment de l'església, restant-ne solament una davant l'altar de Sant Ramon, on hi havia ja les restes dels Blancafort i a la qual es traslladaren aleshores les restes dels Oliveres.*³ Cal esmentar que a la banda de migjorn de l'església parroquial, per sobre de la cornisa que passava més

1. Nadiu de Vilafranca del Panadès; havia estat canonge penitencier a Barcelona i bisbe de Vic, des d'on restaurà el monestir de Ripoll; governà la diòcesi de Barcelona solament des de 1899 a 1901; vegeu *Bol. Of. del Obisp.*, juny 1943.

2. Arxiu Diocesà de Barcelona, *Visites*, número 96.

3. Arxiu de can Dachs de La Garriga. Vegeu els números 312.

amunt de les tribunes, van obrir-s'hi cinc finestrals, en els quals s'installaren vidrieres de colors; a la més immediata a l'absis, i a una altra finestra oberta a la banda de tramuntana, varen col·locar-s'hi uns vidres que reproduïen dos plafons del retaule de La Doma.

B. — *Salvador, per la misericòrdia divina, del títol de los Santos Màrtires Quírico y Julita, de la Santa Iglesia Romana, Presbítero Cardenal Casañas y Pagès, obispo de Barcelona*⁴, con uso del Sagrado Palio... va entrar solemnement a La Garriga per a practicar-hi la visita pastoral, al vespre del dia 8 d'octubre de 1907, *estando las calles y casas todas del tránsito vistosamente adornadas e iluminadas*. L'Ajuntament, a 6 d'octubre, havia acordat contribuir amb 100 pessetes a los gastos de orquesta y demás que comportà la visita.

De l'acta de visita⁵ extractem les següents notes: *Quedando muy complacido del aseo y orden que reina en todo lo referente al culto divino*; el dia 9 van combregar 348 persones i varen ésser confirmats 500 infants. De l'informe que va presentar el rector mossèn Forns, el mateix 8 d'octubre, extraïem les següents notes:

Este curato es de ascenso, servido por el personal siguiente: Antonio Forns Curulla, de edad 45 años, dotación 5.000 reales anuales; coadjutor, Juan Font Castells, edad 31 años, dotación 2.200 reales y teniente coadjutor Martín Soterias Parera, edad 34 años, dotación 2.800 reales; todas con el descuento correspondiente; todos celebran en la iglesia parroquial, a excepción del teniente coadjutor que los días festivos celebra en la sufragánea de La Doma, en donde reside, residiendo los demás en la casa rectoral; hay además un beneficiado Ramón Pascual, de edad 30 años, con cargo de organista del que está libre por ser primer obtentor, reside en la población y celebra en una capilla pública.

Entre les capelles públiques es menciona *la de Nuestra Señora de las Mercedes, de la viuda Soler*; diu que, *ultra aquelles, hay tres fami-*

4. Era natural de Barcelona; havia estat ecònom de la parròquia del Pi de Barcelona i canonge de la nostra catedral; fou bisbe d'Urgell; després d'ésser nomenat cardenal fou traslladat a la diòcesi de Barcelona; durant el seu pontificat en aquesta diòcesi va obtenir-se la canonització de Sant Josep Oriol, la terminació de l'edifici del Seminari i la concessió de l'ús del sagrat palli en favor dels bisbes de Barcelona; governà la diòcesi des de l'any 1901 al 1908; vegeu *Boletín Of. del Obisp.*, juny 1943.

5. Plec de documents de l'Arxiu Diocesà de Barcelona.

lias que disfrutaven del privilegi de oratori privat, cuyos jefes son: Don Salvador Dachs, Don Luis Pérez y Doña Adata Boada; per primera vegada es menciona una comunitat de religiosos maristes; menciona la cofradia del Rosario con unos 500 cofrades, Hijas de María, con unas 100 asociadas, y Apostolado de la Oración, con 300 asociados.

Puede calcularse el número de vecinos en unos 425, de los cuales hay separados del núcleo urbano unos 50; número de almas unas 2.200, de las cuales corresponden 100 escasamente a la sofragánea; almas de comunión unas 1.400, cumplen el precepto pascual de 900 a 1.000. Escuela municipal de niños, con unos 90 alumnos; id. de niñas con 100 alumnas; id. de Hermanos Maristas, con 120 alumnos, de patronato particular; y el colegio de Hermanas Franciscanas con 110 alumnas.

Per altra part ⁶ tenim esment del oratori privat de Don Luis Pérez, fué erigido según letras del Excelentísimo Cardenal Casañas de 12 agosto de 1903; de la capilla pública de Nuestra Señora del Sagrado Corazón de Jesús, de la señora María Esturgó, erigido por letras del Excelentísimo Cardenal-Obispo Casañas de 20 de enero de 1904; i de l'oratori privat de la villa Adata, propiedad de Doña Adata Boada, erigido en 10 marzo de 1907, por letras del Obispo-cardenal Casañas.

499. El col·legi dels Germans Maristes

A instància del rector mossèn Mujal, en 1903, varen arribar a La Garriga tres individus de l'Institut religiós dels Germans Maristes per a regentar-hi un col·legi de primera ensenyança per a nois ¹. Els *hermanos* que arribaven eren el germà Bernabé, que es deia Cassimir Ribas, el germà Tomàs i el germà Millà; varen ésser rebuts triomfalment a l'estació del ferrocarril, amb acompanyament d'orquestra. De moment varen instal·lar-se a la casa número 16 del carrer de

6. *Elencos* redactats per mossèn Forns en 1915 i per mossèn Vich en 1921; es guarden en l'esmentat Arxiu Diocesà de Barcelona.

1. Les notes d'aquest número de les quals no s'indica altra procedència les devem a la informació oral que ens fou proporcionada pels germans Treserras, dels quals parlarem tot seguit.

Cardedeu, on havia estat l'escola del *senyor Francisco* ²; a l'any següent, 1904, va inaugurar-se un edifici *exprofesso*, al carrer de Sant Lluís número dos; fou bastit segons els criteris de l'època no pas excessivament funcionals.

Heus ací la informació donada en l'*elenco* de l'any 1915 ³: *La Junta de Patronato de Enseñanza, establecida y funciona desde junio de 1903, ha creado una institución de enseñanza graduada bajo la dirección de Hermanos Maristas, costeando el edificio escuela y pagando a dichos Hermanos la cantidad de 200 pesetas mensuales y el coste de la conservación del edificio y otros gastos. La escuela diurna consta de tres clases: de párvulos, con unos 40 alumnos; elemental, con unos 50 alumnos; y superior, con 35 alumnos. Hay también escuela nocturna de octubre a abril para la clase obrera, completamente gratuita, que da instrucción a unos 60 alumnos. La Junta de Patronato consta de siete individuos bajo la presidencia del párroco, la cual ha debido hacer esfuerzos pecuniarios de gran monta, pero se da por muy satisfecha por los brillantes y positivos resultados que se han alcanzado.*

Una prova de la bona acollença que tingueren els *hermanos* a La Garriga és el nombre de joves garriguencs que decidiren ingressar en el seu institut religiós. L'any 1904 ingressà el jove Bonaventura Tresserras Espinassa, del qual parlarem en el número 503; va prendre el nom d'*hermano Heriberto*. L'any 1907, a 17 de gener, va ingressar En Josep Oliveras Brossa, i a 24 del mateix mes En Geroni Tresserras Espinassa; el primer va prendre el nom de Vicenç-Lleó i va morir a Manresa, quan encara era novici, el dia 17 d'abril de l'any 1910; En Geroni Tresserras, que era germà de l'esmentat Bonaventura, prengué el nom d'*hermano Víctor-Luis*, anys a venir va llicenciar-se en filosofia i lletres a la universitat de Barcelona i ha estat director dels col·legis maristes de Logronyo i Lleida i de l'Associació d'Antics alumnes maristes de la província marista de Llevant ⁴.

Més tard va ingressar a l'institut de germans maristes el garriguenc Antoni Mas Maurí; va professar amb el nom de *hermano Narciso*

2. Vegeu el número 494.

3. Vegeu el número 500.

4. Col·laborà en el periòdic garriguenc *El Congost*, des del seu número 44.

María; per la seva intel·ligència era el número u de la seva promoció, però va morir joveíssim en el noviciat de Nostra Senyora de les Avel·lanes, prop de Lleida. També va ingressar a la germanor marista un altre garriguenc, el jove Antoni Borrell, que porta el nom de *hermano Antonio Ramón*.

Després del germà Bernabé han estat directors del col·legi de La Garriga els germans maristes Eloy, Joan, Valeri-Josep, Emili Antibe, Lluís, Honorat i Jacint Miquel ⁵. En la llur respectiva època varen tenir molta anomenada el germà *Mauro* i l'*hermano Francesc*. Durant uns anys residiren a La Garriga, no tres sinó quatre religiosos maristes, però les classes continuaven essent tres. Alguns adolescents de La Garriga han cursat els estudis de segon ensenyament als col·legis maristes de Girona i de Mataró.

A 9 de juliol de 1924, la comissió municipal permanent acordà autoritzar a *Don José Vich Figueras, cura párroco de este pueblo, en su calidad de Presidente del "Patronato del Colegio de San Luis Gonzaga", para que... con aprovechamiento de la parte edificada ya existente, pueda construir en terrenos de propiedad de dicho Patronato, que lindan con la Ronda del Carril, un edificio destinado a escuelas parroquiales*. Efectivament, l'esmentat rector féu construir allà un gran edifici, amb lluminoses classes, espaiosos patis per esbargiments, una planta per a residència dels germans, i un pòrtic amb columnes dòriques de pedra picada; a l'arquitràu del pòrtic es llegeix: *Timor Domini Initium Sapientiae*. Va venir a inaugurar l'edifici el bisbe de Barcelona Josep Miralles; hi fou traslladat i instal·lat l'antic col·legi dels germans maristes ⁶.

Acabada la guerra, i degut a la gran minva de religiosos, el col·legi de La Garriga hagué d'ésser encomanat a professors seglars; des del setembre de l'any 1939 l'ha dirigit Manuel Barot Deulofeu.

5. Aquest fou assassinat a Barcelona durant la revolució de l'any 1936; també varen ésser assassinats els altres dos maristes que constituïen la comunitat de La Garriga.

6. El vell edifici ha estat venut recentment.

500. De l'informe de mossèn Forns en 1915

PEL mes d'abril de l'any 1915 el rector mossèn Antoni Forns Carrulla, en previsió de la pròxima visita pastoral, redactà una llarga informació de la parròquia de La Garriga¹. Hi ha primerament un inventari dels objectes del culte; en ell es mencionen solament els següents objectes d'argent: custòdia, dos calzes, Veracreu, imatges de Sant Esteve i de la Mare de Déu del Roser, *un reliquiario gòtico de plata*, palmatòria, crismeres i dues corones *para la Virgen*; hi havia altres objectes de metall platejat i *un reliquiario de San Esteban de madera dorada*. Entre els objectes adquirits durant el seu rectorat menciona *un reliquiario de San Luis de metal dorado*. Hi ha una breu relació de l'arxiu parroquial. Cal afegir que a 3 d'agost de 1911 s'havia fet ofrena a Sant Esteve, per aquesta colònia estiuenca, d'un penó, bella obra de l'artista Don Cast Oliver, segons el programa de la festa inaugural.

Diu mossèn Forns, que els sacerdots de la parròquia, ultra el rector, *quien tomó posesión de su cargo en 3 mayo de 1905*, eren: *Juan Camps y Elías, coadjutor desde 10 diciembre de 1913; José Castellá Casarramona, teniente coadjutor, o sigui domer, desde 26 julio de 1912; Pablo Deig y Borralleras, que tiene el cargo de sacristán que desempeña desde 1 julio de 1911; Ramon Pascual y Casanovas, beneficiado desde 26 enero de 1904; y Francisco Barnils y Bros, capellán de las religiosas terciarias franciscanas, de cual cargo se posesionó en octubre de 1909.*

Després precisa: que mossèn Ramon tenia el *beneficio de San Ramón, fundado en el altar de San José de la iglesia parroquial...* emperò *dispensado de la carga principal que, es la de organista*; que mossèn Francisco tenia la seva capellania fundada *bajo advocación de Nuestra Señora del Sagrado Corazón de Jesús*; i que mossèn Pau complia la *pía fundación en sufragio de María Marradas y sus obligaciones, vinculada con el cargo de sacristán*. Encara hi havia una fundació de misas *en sufragio del Reverendo Don Antonio Dachs*.

1. Arxiu Diocesà de Barcelona, *Elencos de 1915*.

Diu que la confraria del Roser tenia 500 confreres; que l'*Apostolado de la Oración*, establecido canónicamente en 7 diciembre de 1873, consta de unos 400 asociados; que l'*Archicofraria de Hijas de María*, establecida en 3 febrero de 1880, consta de 90 asociadas i que, ultra els actes reglamentaris reunia a toda clase de jovencitas en los días festivos, para atraerlas a honestos recreos y a la escuela dominical; diu que la conferencia de señoras de San Vicente de Paúl es antigua y no consta su fecha de fundación... cuenta unas 15 socias activas y unas 50 protectoras.

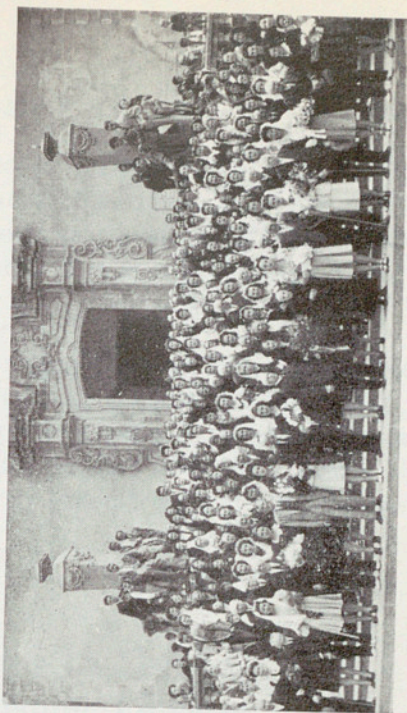
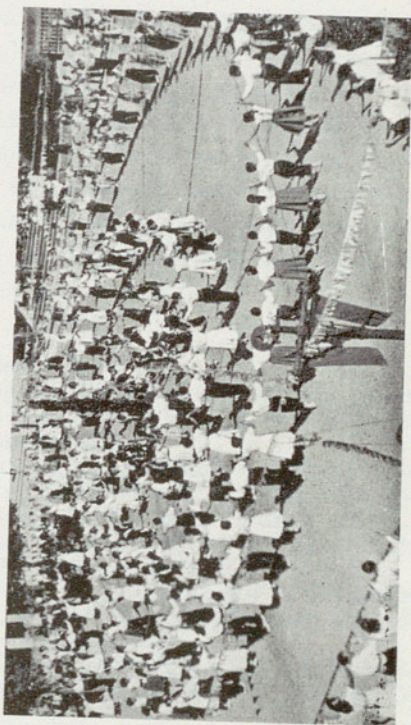
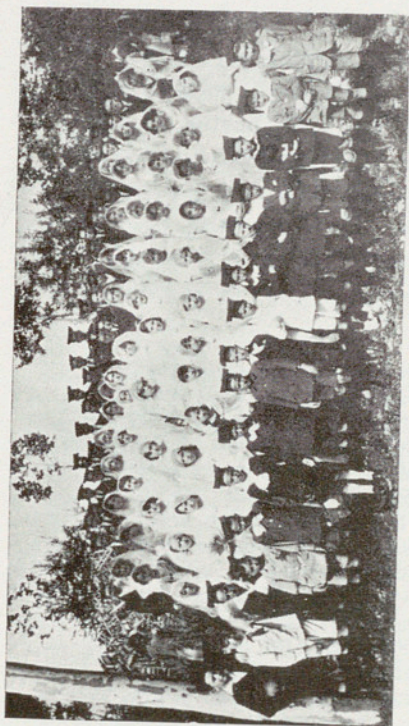
Liga de Oraciones dedicada al culto de la Virgen de la Salud, erigida en virtud del breve de Su Santidad León XIII de 30 de julio de 1901, teniendo concedidas varias gracias pontificias; la constituyen 210 asociadas; *Cofradía de Nuestra Señora del Carmen*, erigida canónicamente en 16 julio de 1908, contando 249 cofrades; *Pía Unión de amantes de Jesús Sacramentado*, agregada al centro de Barcelona, por concesión otorgada por el señor obispo de Eudoxia, en 15 octubre de 1908, cuenta unos 60 asociados; *Tercera Orden de San Francisco*, con 24 hermanos varones y 60 hermanas, erigida canónicamente en 25 julio de 1911.

Congregación de San Luis Gonzaga, formada por los alumnos del colegio de Hermanos Maristas y demás niños que lo deseen; tiene por objeto atraer a la infancia a la piedad y frecuencia de sacramentos y apartarles de compañías y diversiones peligrosas; cuenta con unos 125 congregantes. Informa també mossèn Forns que en l'any 1912 s'havia establert una agencia relacionada con la *Caja de Ahorros y Monte-Pío de Barcelona* per a fomentar el petit estalvi.

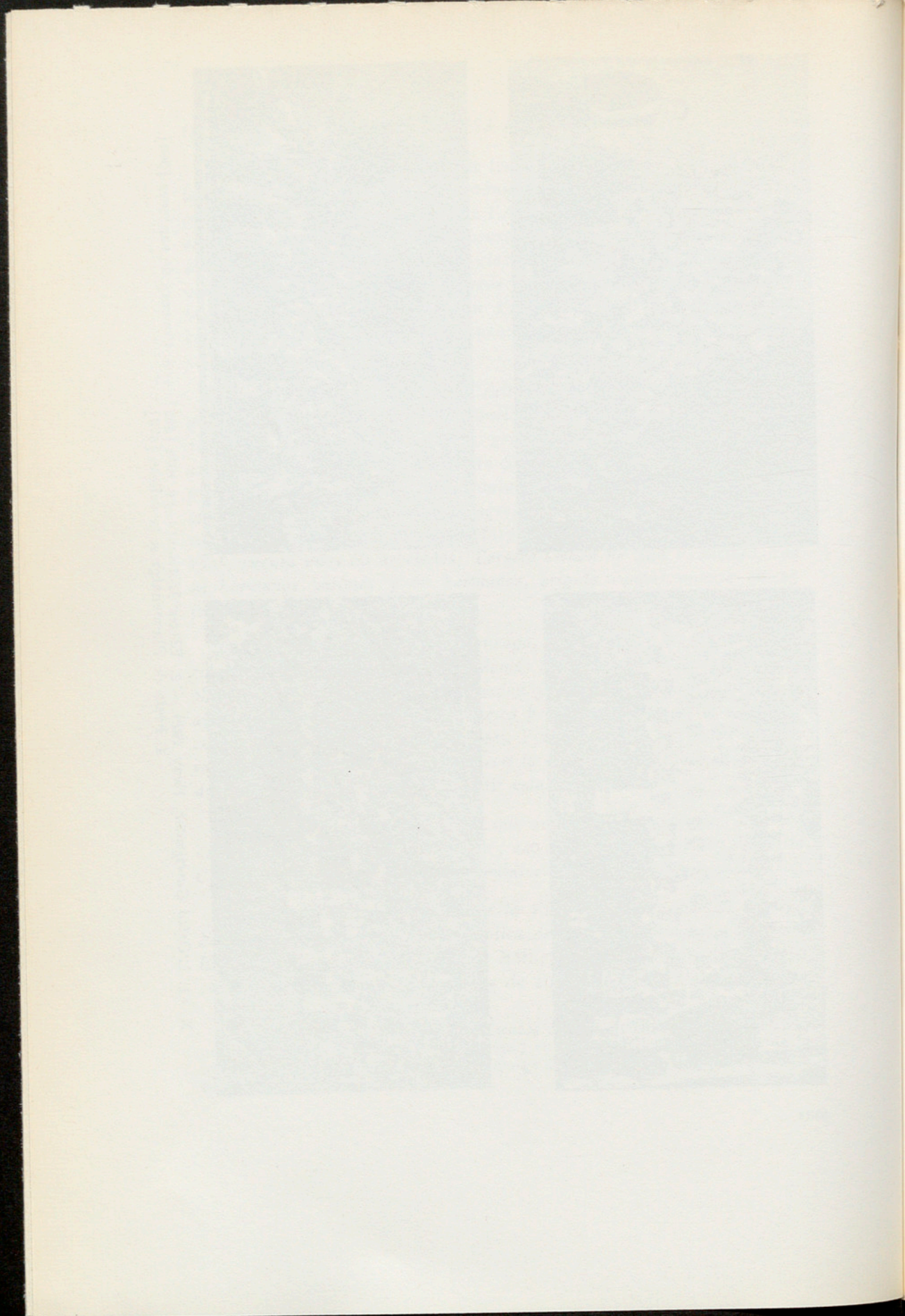
Quant a la *Buena Prensa*, diu que anualment es repartien uns 364 exemplars de *La Hormiga de Oro*; 240 de *El Amigo*; 1.200 d'*Hojita Celeste*; i més de 10.000 *Hojas dominicales, catequísticas, sociales, etc.*

Menciona l'oratorio privado de la Villa Nieves, propiedad de Don Enrique Galwey; y la capilla pública de la Villa Enriqueta de Doña Enriqueta Rodríguez de Lacín de Batlle, erigida por letras del obispo señor Laguarda en 28 de octubre de 1909². Al cap d'alguns mesos

2. Arxiu Diocesà de Barcelona, *Elencos de 1921*, redactats pel rector Vich, no parlen de l'oratori de la Villa Nieves; en canvi referent a la capella de la torre Enriqueta diuen que hi ha una imatge de la Immaculada i que el retaule és de cedre gòtic ricamente decorado.

X. - 1. L'Orfeó Garriguenc, l'any 1920. — 2. El cor L'Aliança, en 1952 [562]. — 3. Concurs de sardanes [563].
4. Festa de l'homenatge a la vellesa [573].

hauria pogut informar ³ sobre l'Oratorio semipúblic en el Balneario «Martí», propiedad de Don Juan Bautista Blancafort; es administrado por la indultaria Doña Remedios Blancafort, viuda de Montaner, administradora del Balneario; erigida letras 2 julio 1915.

* * *

Esmentàrem en aquest lloc que tingueren molt relleu les festes constantinianes celebrades els dies 23 i 24 d'agost de l'any 1913; el primer dia hi hagué cants litúrgics i populars a l'església i després focs d'artifici; a l'ofici del dia 24 cantà el cor l'Aliança, i predicà el canonge Collell; entre cants, músiques i lluminàries, mil persones pujaren al Pedró, processionalment ⁴.

501. El bisbe Reig a La Garriga. — Mossèn Jaume Oliveras

El doctor Enric Reig i Casanova ¹ visità la parròquia de La Garriga a 23 d'abril de 1915; diu l'acta ² de la visita: *con inusitado esplendor y magnificencia fuimos recibido ayer en esta importante villa; a la entrada Nos saludaron todas las autoridades y ayuntamiento y un ingente concurso de fieles, acompañándonos en procesión hasta el templo, cuya fachada había sido iluminada de una manera vistosa y con buen gusto, lo mismo que muchas casas del tránsito; por estas demostraciones de afecto al prelado de la diócesis hicimos constar, y así lo expresamos en la iglesia, nuestra viva gratitud* ³.

3. Així consta en els esmentats *Elencos* de 1921.

4. Vegeu *La Vanguardia* del 30 d'agost i *El Vallès Nou* del 2 de setembre, de 1913. Aquest darrer periòdic, en edició del maig de 1915 comenta elogiosament la bona veu del vicari mossèn Camps.

1. Havia estat canonge de Mallorca, ardiaca de Toledo i auditor de la Rota espanyola; presidí el Congrés litúrgic de Montserrat; publicà els apèndixs diocesans del Ritual romà i dels sants de la Diòcesi; celebrà Sínode; governà la diòcesi des de 1914 a 1920; després fou arquebisbe de València i de Toledo; arribà a cardenal; vegeu *Bol. Of. Obisp.*, juny 1943.

2. Llibre corresponent de l'Arxiu Diocesà de Barcelona; hi ha també un llibre *Itinerario* de la visita pastoral; poden veure's, així mateix els *Bol. Of. del Obisp.*, anys 1915, pàg. 206, i any 1916, pàg. 447.

3. El periòdic local *El Xàfec*, número 21, publicà una respectuosa salutació al senyor bisbe; subratllà també les paraules elogioses del bisbe per la rebuda que se li havia tributat.

Diu que a la missa de l'esmentat dia el mateix bisbe distribuï 290 comunions; que en el Patronato *está establecida la asociación benéfica «La Caridad»*; expressa al rector *la complacencia por el interés que muestra en la enseñanza del catecismo, poniendo especial empeño en el de perseverancia y también en el canto litúrgico, haciendo de modo que tome parte el pueblo, propague también la buena prensa y favorezca la asistencia de obreros a los santos ejercicios*; li encarregà de demanar les llicències ministerials als sacerdots que *acudan a esta estación balnearia y veraniega*; *por último ordenamos sea cambiado el sello parroquial por tener un error ortográfico.*

Consta també que en l'esmentat dia el bisbe Reig va confirmar 353 persones; com a especialitat d'aquesta visita cal esmentar que fou preparada mitjançant un tríduum, els dies 20, 21 i 22 d'abril. Diu que el bisbe restà tan complagut de la parròquia de La Garriga, que va dir que ella *era la pubilla del bisbat.*

D'altra banda, el bisbe Reig mostrà la seva predilecció per La Garriga residint ací algunes temporades al Balneari Blancafort per a prendre-hi els banys i gaudir del benefici del clima garriguenc.

* * *

Jaume Oliveras Brosa nasqué a La Garriga el 13 de gener de 1877; d'ell hi ha tres aspectes particularment interessants a consignar: el de sacerdot en la diòcesi de Barcelona, el de missioner i el d'excursionista. Mossèn Jaume Oliveras va estudiar al Seminari de Barcelona, fou vicari de Castellbisbal i de Vilanova, capellà de la «Casa de Família» de Barcelona ⁴, i prior del Seminari Major de Les Corts. Quan va tornar de missions, el bisbe Irurita, en 1931, li encomanà la constitució de la parròquia de Santa Teresina de l'Infant Jesús, a la barriada de Gràcia a Barcelona; l'ha regida durant aquests darrers vint anys; ell ha fet construir la gran església parroquial d'estil modern i gran riquesa de pintures.

Com a missioner, cal dir que mossèn Oliveras marxà cap a Amèrica l'any 1917; se li va assignar la parròquia de Tumeremo a la Guaiana

4. Aquesta entitat estava instal·lada a la plaça de la Mercè, número 3, i tenia per finalitat recollir infants pobres.

corresponent a la república de Venezuela ⁵; feia cent anys que no hi havia sacerdot; construí allà l'església parroquial de la Mare de Déu de Betlem i un hospital on es recollien molts dels que havien compregut al país, des de llunyanes terres, a la recerca de l'or natiu; regí la parròquia de Tumeremo durant vuit anys.

Com a excursionista l'activitat de mossèn Jaume Oliveras ha estat destacadíssima; es pot dir que ha seguit a peu tot Catalunya i que ha resseguit tots els alts i baixos del Pirineu i, encara, ha estat un dels primers i més intrèpids escaladors de Catalunya; els Encantats conegueren la seva petjada primerenca; arrencà a les Maleïdes els seus secrets lluitant heroicament enmig dels llamps; ha anat de Barcelona a Lourdes a peu travessant el Pirineu. Mossèn Oliveras publicà molts articles al Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya; prologà l'edició poliglota de *La Maleïda*, de mossèn Verdaguer ⁶; la descripció dels llamps a la *Maladeta* és d'una senzillesa i alhora grandiositat fonament impressionant ⁷; per dues vegades ha tingut collides les

5. *El bastón regalado a la alcaldía de La Garriga por el Reverendo Jaime Oliveras es de la madera muy apreciada de Guayana llamada palo de oro. Esta fué sacada, y labrada por el mismo donante, de la selva virgen de Tumeremo, último pueblo de la Guayana venezolana fronterizo de la Guayana inglesa y del Brasil. Esta madera es el corazón de un árbol corpulentísimo sumamente escaso en aquellas selvas y que por ser en extremo pesada y no encontrarse más que en el corazón de aquellos bosques inextricables es imposible sacarla más que en pequeños pedazos. Tanto por estas razones, como por la rareza de las manchas que de la manera más caprichosa pintan la madera es la más apreciada en aquella región, que es, por otra parte, la región del mundo donde hay más variedad de maderas preciosas. La empuñadura del bastón fué labrada en la misma población de Tumeremo por el platero Don Rafael Bastidas con oro sacado de las minas de aluvión de Botarano, radicadas en el mencionado municipio. Aquestes notícies són extretes d'un full solter que es guarda al llibre d'actes, número 1, de la comissió municipal permanent La Garriga.*

6. L'edició del IV cant del poema *Canigó* en català, castellà, francès, anglès i alemany, fou publicada a Barcelona l'any 1917.

7. Heus-ne ací el resum que en fa MANUEL CLARASÓ, en el llibre *Valle de Arán*, Barcelona 1945, pàgina 56: *El 27 de julio de 1917, José Sayó, arrendatario del chalet de la Renclusa y guía de aquella región, realizó su última ascensión al pico de Aneto, acompañando a los alemanes Adolfo Blass y E. Kreger. Con ellos iba Mosén Jaime Oliveras, sacerdote y esforzado pireneísta catalán. A eso de las once de la mañana y casi de improviso, sorprendió a los excursionistas una tormenta en el paso de Mahoma, a los 3.404 metros de altura. Mosén Oliveras salvó la vida al alemán Kreger, cruzando, con él a cuestas, el peligroso paso, y aún tuvo serenidad y valor bastante para volverlo a cruzar en busca de sus dos otros compañeros a quienes encontró, ya cadáveres, carbonizados por un rayo.*

JOSEP ROMEU, en el *Llibre de la Muntanya*, Barcelona 1952, pàgs. 174

notes precises per a redactar una guia del Pirineu i dissortadament cada cop ha vist destruïts els seus treballs.

Fora de Catalunya, mossèn Oliveras ha estat també intrèpid excursionista: els Alps, el Teide a les Canàries, els Andes, el Sudan, etc., han vist passar la seva ferma figura, amalgama de la senzillesa rústica i senyoria d'impulsos homèrics. Havent complert ja els seus setanta anys encara pujà a l'Aneto diferents vegades. Amb motiu de les seves nocces d'or sacerdotals, ha estat nomenat fill predilecte de La Garriga. És una de les figures més brillants de la història de La Garriga.

502. "La Caritat" i l'Asil-Hospital de La Garriga

A 22 de maig de 1910, a instància de Lluís Arumí i d'Erasme Imbert, l'Ajuntament va acordar constituir *una Junta o Sociedad de beneficencia, por el estilo de la que funciona en Roda y en otras poblaciones, con el objeto de poderse prohibir el lastimoso espectáculo, y a veces repugnante, de la mendicidad*; a 5 de juny l'ajuntament va aprobar el *reglamento titulado de la Junta de la Caridad de La Garriga*; a 10 de juliol la mateixa corporació municipal acordà contribuir amb 50 pessetes a la subscripció iniciada per la Junta; a 21 d'agost la junta tenia el propòsit de destinar can Pujagut a aixopluc *nocturno de pobres transeúntes*¹.

L'informe redactat per a la visita pastoral de l'any 1915² diu que efectivament a La Garriga hi havia un *patronato para la asistencia de los enfermos; se fundó en 1910; su fin es la asistencia domiciliaria a los enfermos; gratuita para la clase obrera y para los pobres; para la asistencia de éstos el Patronato paga la cantidad de 600 pesetas anuales a las Hermanas de la Natividad de Nuestra Señora, establecidas en ésta por acuerdo del obispo señor Laguarda de 30 noviembre de 1910.*

i 175, diu: *Un dels conreadors més entusiastes de l'escalada ha estat mossèn Jaume Oliveras, actor de l'episodi tal vegada més dramàtic i espectacular de la història d'aquest esport a Catalunya. L'apocalíptica tempesta de llamps als cims de les Maleïdes amb la mort fulminant de dos companys seus, el 27 de juliol de 1916, ha estat recontada per aquell sacerdot en un dels relats més esborronadors, més directes i autèntics que mai hàgim llegit.*

1. Arxiu Municipal de La Garriga, llibre des les actes municipals.
2. Arxiu Diocesà de Barcelona, elencos de la visita de l'any 1915.

El Patronato consta de unos 35 individuos y entidades distribuidos en tres categorías que pagan anualmente la cuota de 10, 20 y 30 pesetas. Los resultados de esta obra han sido muy satisfactorios.

A 11 de desembre de 1910 l'ajuntament acordà *conceder per un año la subvención de 60 pesetas a las Hermanas de la Caridad recientemente instaladas en esta población, con destino al cuidado de enfermos, siendo gratuito este servicio para los pobres de solemnidad*; a 26 de maig de 1912, atenent que la Junta de la Caritat oferia *construir pabellones para los servicios sanitarios que deben prestar los ayuntamientos en casos epidémicos, en los terrenos adquiridos por dicha Junta, destinados a la construcción de un Hospital y otros de carácter benéfico*, l'ajuntament acordà subvencionar les obres amb 2.500 pessetes ³.

A 21 de gener de 1912 va celebrar-se a La Garriga la *fiesta de l'arbre*; en el programa ⁴ s'hi anunciava: *Sessió inaugural, que tindrà lloc en el Saló Sport de l'Hotel Catalunya* ⁵; *collocació de la primera pedra de l'edifici «La Caritat»*; *plantació d'arbres en els terrenys destinats a dit edifici*; *repartiment de baranar als nois i noies de les escoles assistents a la festa*. És a dir que l'edifici primitiu de La Caritat fou successivament completat amb altres. Per altra part, consta que en el mateix any, *l'oratorio público de las Hermanas de la Natividad de Nuestra Señora, vulgo Darderas, fué erigido en 12 diciembre de 1912, según letras del Obispo Señor Laguarda* ⁶.

Havent rifat una torre en 1917, la sort va recaure sobre la mateixa Junta de La Caritat; per això es féu una novena a la Mare de Déu de la Salut, en *acció de gràcies pel bon resultat del sorteig que es va fer a benefici de dita entitat i per a demanar que es puguen terminar feliçment les obres de l'Assilo de Caritat que es continuen ja amb el producte del citat sorteig* ⁷. Efectivament, en temps del rector Vich, va

3. Arxiu Municipal de La Garriga, llibres de les actes municipals corresponents.

4. Se'n conserva encara algun eaxemplar. Diu que la festa va ésser celebrada sota els auspicis de la *Societat Protectora dels Animals i Plantes de Catalunya*.

5. Estava situat a la cantonada de l'antic torrent, amb el carrer de Cardedeu.

6. Arxiu Diocesà de Barcelona, *Elencos de Visites*, any 1915.

7. *Fulla Dominical* del dia 17 de desembre de 1917.

inaugurar-se una nova ala de l'antic edifici de manera que l'entitat va poder convertir-se en l'Asil-Hospital de La Garriga. Al Full domini- cal el rector Vich anava publicant els comptes de La Caritat.

La germana Encarnació Vilalta Pijoan, superiora, a 31 de gener de 1921, informà que el convent havia estat autoritzat per decret de la Santa Seu, a 1 de desembre de 1910; *pertenece al Instituto de Hermanas Franciscanas de la Natividad de Nuestra Señora; el edificio pertenece a la Junta «La Caridad», al carrer de Llerona; ya ésser fundat para el cuidado de enfermos a domicilio; es mantenía con el producto de las velas dadas a los enfermos y la pensión de las señoras que viven en la casa en concepto de pensionistas; la darrera visita de la Superiora General havia estat a 18 de juny de 1920; la comunidad se compone de 6 hermanas* ⁸.

El rector Josep Vich ⁹, donà una nova estructura jurídica a aquella entitat: per una banda hi hagué l'Hospital-Asil, amb personalitat jurídica independent i amb el patrimoni que s'havia anat acumulant; i, d'altra banda hi havia l'entitat *La Caritat*, sense patrimoni, i amb la finalitat de recaptar donatius amb caràcter benèfic. L'Asil-Hospital continua subsistent; en canvi, *La Caritat* es morí de fet amb la revolució de 1936, car, un cop acabada la guerra, ja no va ésser revifada.

En canvi, a partir de 1941, s'organitzà la recepció de donatius periòdics, a tall de suscripcions, per a sostenir les despeses de l'Asil-Hospital; aquestes suscripcions han estat completades amb els ingressos produïts per tómbols benèfics que sovint s'organitzen amb motiu de la Festa Major del poble.

503. Garriguencs missionant a ultramar

A. — En l'acta de la sessió municipal del 27 de maig de 1863 ¹ es parla del *certificado presentado por parte de José Blancafort y Sarrà en que consta como este joven se halla de novicio y con ánimo de pro-*

8. Arxiu Diocesà de Barcelona, *elenco* de la visita de l'any 1921.

9. Vegeu els números 504 al 509.

1. Arxiu Municipal de La Garriga *Llibre d'actes* corresponent.

fersar la religión franciscana en el Colegio de Santa María de los Angeles de Lima, en el Perú. Ens comuniquen els seus familiars que l'esmentat jove garriguenc efectivament va professar i que va morir al mateix Perú en olor de santedat.

B. — Sobre l'actuació missionera de mossèn Jaume Oliveras, a Venezuela, vegeu el número 501.

C. — A 6 d'octubre de 1885 va néixer a La Garriga Miquel Vilardebò Figuera, fill de Salvador i de Maria. L'acta de la sessió municipal del 5 de març de 1905, per raó de *quintas*, diu que *este mozo, según certificación del superior de los capuchinos misioneros de Ultramar de la ciudad de Pamplona de fecha 4 de febrero último... es religioso profeso... desde el 26 de julio de 1903, con residencia en dicha ciudad de Pamplona*; l'Ajuntament el declarà *excluido totalmente del servicio militar*; però la resolució fou revocada segons actes del 13 d'agost de 1905 i 3 de setembre del mateix any ².

Les circumstàncies frustraren el desig de jove P. Esteve de La Garriga, caputxí, i no anà a les Amèriques; la seva activitat s'ha desplegat a Catalunya i particularment al gran convent de Santa Eulàlia de Sarrià, de Barcelona.

D. — Bonaventura Tresserras Espinassa ³ va néixer a La Garriga el 15 de novembre de 1887; en el noviciat de Sant Andreu de Palomar va vestir l'hàbit de germà marista l'any 1904, amb el nom d'*hermano Heriberto*; per l'agost de l'any 1907 va ésser traslladat a Amèrica, a la república de Colòmbia, on ha estat director de diferents collegis maristes; allà va doctorar-se en filosofia i lletres, l'any 1920, i tot seguit va regentar, durant tres anys, les càtedres de filosofia del dret i metafísica de l'universitat estatal de Popayan. Després de disset anys de residència a Colòmbia, l'any 1925 va ésser traslladat a la república de El Salvador, on va dirigir durant onze anys, en dues tongades, el col·legi marista anomenat *Liceo Salvadoreño*. L'any 1936, havent estat traslladat a la república de Guatemala, ha estat en dos períodes director del *Colegio de Infantes*, conceptuat com el millor dels collegis de l'Amèrica central.

2. Arxiu Municipal de La Garriga, *Actes municipals*.

3. Vegeu el número 499.

L'*hermano Heriberto* ha estat visitador general dels collegis maristes de l'Amèrica central i president de la secció de Guatemala del Consell interamericà d'educació catòlica; la seva tesi doctoral es titula *Los dos bachilleratos*, ha estat publicada; també ha publicat nombrosos articles i discursos principalment sobre qüestions socials. Últimament ha estat condecorat pel govern de la república americana on resideix.

E. — Amb un sentit ample, també poden incloure's ací dues garriguenques religioses de l'Institut de Franciscanes de la Immaculada Concepció, que té casa a La Garriga; ambdues actuen en hospitals de l'Argentina: l'una, Maria Maurí, va prendre el nom de Sor Irene i fa prop de vint-i-cinc anys que és allà; l'altra, Assumpció Vilaseca, que ara es diu Sor Marcela de Jesús, després d'haver estat superiora de la comunitat de Sant Cugat del Vallès, ha estat destinada a Amèrica en 1953.

F. — Maria Roser Blancafort de Rosselló, nascuda a La Garriga, ingressà com a monja de l'Institut de Carmelites de la Caritat, on prengué el nom de germana Maria Roser Blancafort de Sant Estanislau. Amb caràcter missional va adreçar-se cap a l'extrem orient asiàtic: la Xina i el Japó. Va publicar el llibre *¡A Misiones!* subtitulat: *Diario de las primeras Carmelitas de la Caridad*, com un reportatge de les seves activitats missionals: *Sobre el fondo anchuroso y profundo de las ideas misioneras, la autora, fina captadora de los pormenores — se adivina que es artista y pintora —, va tejiendo con delicada mano femenina el encaje de una narración saturada de interés periodístico y salpicada de gracia* ⁴ Heus ací una intrèpida vida garriguenca illuminant brillantment nacions de l'altra part de món.

G. — Recentment, 1952, ha marxat a Bolívia, com a novici de la Companyia de Jesús per al Noviciat que els Pares Jesuïtes han inaugurat a Cochabamba, el jove batxiller garriguenca Xavier Albó i Corrons ⁵.

4. Diu el jesuïta P. Ignacio Ortiz de Urbina en el pròleg del llibre.

5. Ha publicat algunes impressions del viatge i estança a Bolívia en *Hoja de Acción Católica* de La Garriga.